



Göylərin bəxşişi kəlağayı

Xalça muzeyi
mədəni turizmin
yeni ünvanı

...Mən
improvizələri
sevirəm

“YARAT” – müasir
incəsənətin ünvanı

HOMO
CANTOR



“Göyçay bağlarında”.
Toğrul Nərimanbəyov, Xalq rəssamı.



Turana qılıncdan daha kəskin ulu qüvvət,
Yalnız mədəniyyət, mədəniyyət, mədəniyyət!
Hüseyn Cavid

Mədəniyyət.AZ - mədəni dəyərlər və çağdaşlıq



Hörmətli oxucular!

Bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin başçılığı ilə həyata keçirilən mədəniyyət siyasətinin strateji məqsədi mədəniyyətimizi inkişaf etdirmək və çağdaşlığını təmin etməklə yanaşı, milli dəyərlərimizin özünəməxsusluğunu, köklü ənənələrə sadiqliyini qoruyub saxlamaqdır. Yeni ictimai modelin yaranmasına və inkişafına yönəlmiş dövlət proqramlarının icrasında Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin fəaliyyəti mühüm yer tutur. Son illər nazirliyin strukturunda aparılan islahatlar, mədəniyyət və incəsənət aləmində baş verən yeniliklər və irimiqyaslı layihələrin gerçəkləşməsi bu sahədə zəhməti olan qüvvələr arasında daha yaradıcı və işgüzar atmosferin formalaşmasına xidmət edir.

Ölkənin mədəni həyatında baş verən möhtəşəm dəyişikliklər, Heydər Əliyev Fondunun bir-birindən maraqlı layihələri, paytaxtın və regionların həyatında müşahidə olunan canlanma nazirliyin təsisçiliyi ilə nəşr olunan mətbu orqanlarının da forma və məzmun etibarilə yenilənməsini zərurətə çevirir. Müasir oxucu üçün istənilən informasiyanın rəngarəng təqdimatı daha maraqlıdır. Buna görə də hədəfləri doğru-düzgün müəyyənləşdirib zövqlü, məzmunlu və sanballı təqdimatı ilə seçilən bir nəşr ərsəyə gətirmək istərdik. Jurnalımızın həm də Prezident yanında Ali Attestasiya Komissiyasının nəşrləri siyahısında olması məsuliyyətimizi ikiqat artırır. Bu səbəbdən məlumatlı və tələbkar oxucumuzu sözügedən bütün mətləbləri özündə ehtiva edən və yeni ad və sima ilə görüşünüze gələn bir nəşrlə sevindirmək istəyirik. Niyətimiz, bu günə qədər ətrafımızda toplaşan təcrübəli müəlliflərlə yanaşı, istedadlı gənclərlə çalışmaq, mədəniyyətimiz və incəsənətimizin müxtəlif, teatr, musiqi, təsviri sənət və başqa, sahələri ilə bağlı yazılar çap etmək, mədəni irs və mədəni turizm layihələrindən söz açmaqdır.

Beləliklə, "Mədəniyyət.AZ" jurnalının kollektivinə qarşıda duran vəzifələrin həyata keçirilməsində uğurlar azulayır və inanıram ki, oxucular ölkənin elm və mədəniyyət mənzərəsini əks etdirən səviyyəli bir dərgi əldə edəcəklər.

Hörmətlə,

ƏBÜLFƏS QARAYEV

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm naziri

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyində görüşlər...



Mədəniyyət və Turizm Naziri cənab Əbülfəs Qarayev Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Bədii Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzinin dəvəti ilə “Azərbaycan-Ukrayna ədəbi görüşləri” çərçivəsində ölkəmizə gələn qonaqları qəbul edib. Görüşdə Azərbaycan və Ukrayna yazıçılarının daimi əlaqələrindən və onların daha da möhkəmlənməsindən söhbət açılıb.

...Fransanın ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Paskal Mönve və fransız prodüссер Daniela Lümbrozoz ilə görüş zamanı mədəniyyət və turizm sahəsində ikitərəfli əməkdaşlığın genişləndirilməsi, yeni layihələr və incəsənət tədbirlərinin keçirilməsi, həmçinin onların Fransanın nüfuzlu televiziya kanallarında yayımlanması məsələləri müzakirə edilib.



Mədəniyyət və Turizm Nazirliyində “Milan Expo 2015” beynəlxalq sərgisinin İtaliya pavilyonunun nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib. Görüşdə qonaqlara Azərbaycanın mədəniyyət və turizm sahəsindəki uğurları haqqında məlumat verilib, Azərbaycanın son illərdə bir sıra beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi etdiyi vurğulanıb.

REDAKSIYADAN

Əziz oxucu!

Jurnalımız yeni adı və siması ilə görüşünüza gəlib!

Kollektivimiz bu baharı fəaliyyətinin yeni mərhələsi kimi qarşılayır. Səhifələrimizdə nazirliyin bütün strukturlarının əməyi sayəsində gerçəkləşən mühüm layihələr, sənət adamlarının xarici ölkələrdəki uğurları, təsviri sənətin və musiqimizin müasir təmayülləri, səhnə premyeraları barədə yazılar, təhlil məqalələri və resenziyalar dərc olunacaq. Əlbəttə, adı Azərbaycan mədəniyyətinin çoxəsrlik tarixindən qırmızı xətt kimi keçənlər də unudulmayacaq!

Əziz oxucu!

“Mədəniyyət.AZ” adı ilə nəşr olunan ilk nömrəmizdə builki Novruz büsatı, YUNESKO-nun qeyri-maddi irs siyahısına salınmış kəlağayımız barədə oxuyacaq, incəsənətimizə böyük töhfələr vermiş ölməz sənətkarları yad edəcək, Azərbaycanı dünya mədəniyyətləri arasında dialoq mərkəzinə aparan yola nəzər salacaq, istedadlı rejissorumuz Cənnət Səlimovanın quruluş verdiyi «III Riçard» tamaşası haqqında və «Muğam aləmi» IV Beynəlxalq Muğam Festivalının elmi mahiyyəti barədə rəylərlə tanış olacaq, Milli Elmlər Akademiyasında aparılan islahatlar, “Yarat» Müasir İncəsənət Məkanının məramları barədə məlumat alacaq, ədəbi mühitin gənc imzaları ilə görüşəcəksiniz. Təbii ki, jurnalımız elmi məqalələrlə də zəngindir.

Redaksiya Azərbaycan mədəniyyətini sevən hər kəsi əməkdaşlığa dəvət edir, maraqlı təklif və ideyalarınızı gözləyir. Zəng vurun və gəlin! «Mədəniyyət.AZ» redaksiyasının qapıları bütün tərəfdaş və dostların üzünə həmişə açıqdır!

JURNALIN İDARƏ HEYYƏTİ

Təsisçi və nəşir:
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Redaksiya heyəti:
Əbülfəs Qarayev
Arif Mehdiyev
Vaqif Əliyev
Sevda Məmmədəliyeva
Ədalət Vəliyev
Lalə Kazımova
Rəfiq Bayramov
Vüqar Şixəmmədov
İlham Rəhimli
Ayaz Salayev

Baş redaktor:
Zöhrə Əliyeva

Buraxılış hazırlayanlar:
Gülcahan Mirməmməd
Yaşar Vəliyev
Pərvin Möhləddinli

Məsul katib:
Mehparə Sultanova

Korrektor:
Elmira Musaqızı

Foto:
üz qabığı: Məmməd Rəhimov
Fotolar:
Ceyhun

Dizayn:
Mədəniyyət.AZ

Ünvan:
AZ 1073, Bakı şəhəri
Moskva prospekti, 1
Dövlət Film Fondu, 5-ci mərtəbə

Telefonlar:
(+99412) 431 49 25
(+99412) 431 49 54

Jurnala təqdim olunan əlyazmalar geri qaytarılmır. Redaksiyanın mövqeyi müəlliflərin fikri ilə üst-üstə düşməyə bilər. Jurnalda nəşr olunan materiallar yalnız redaksiyanın icazəsi ilə istifadə oluna bilər.

Jurnal Azərbaycanda, CBS mətbəəsində nəşr olunur.

Sifariş №
Tiraj: 1500
3 (289) 2015

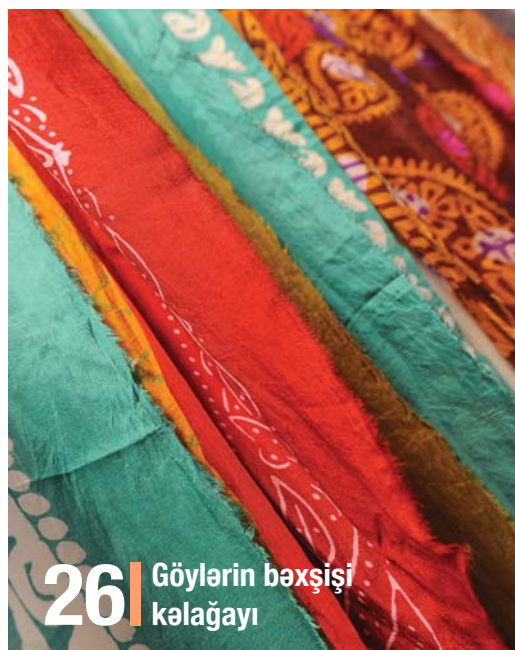
Elmi-metodik, publisistik
“Mədəni-maarif işi” jurnalı 1967-ci ildən çıxır.
Şəhadətnamə № R-122
2015-ci ilin mart ayından
“Mədəniyyət.AZ” adı ilə nəşr olunur.



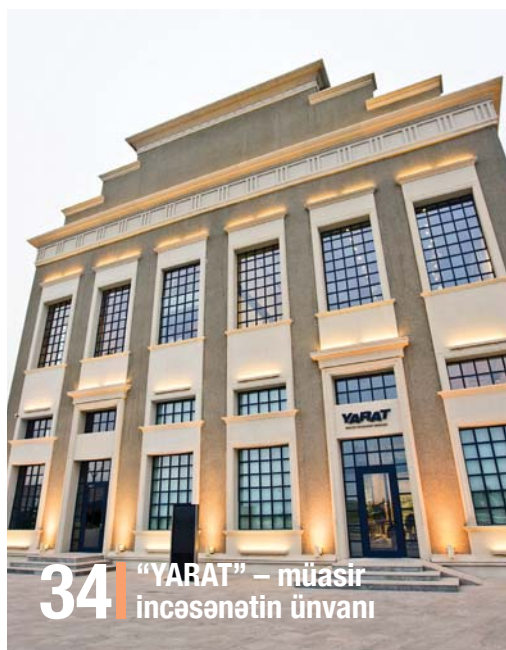
12 Nə şirindir
azadlığın Novruzunu!



18 Ülviyyət və idrakin
təntənəsi



26 Göylərin bəxşişi
kəlağayı



34 "YARAT" – müasir
incəsənətin ünvanı

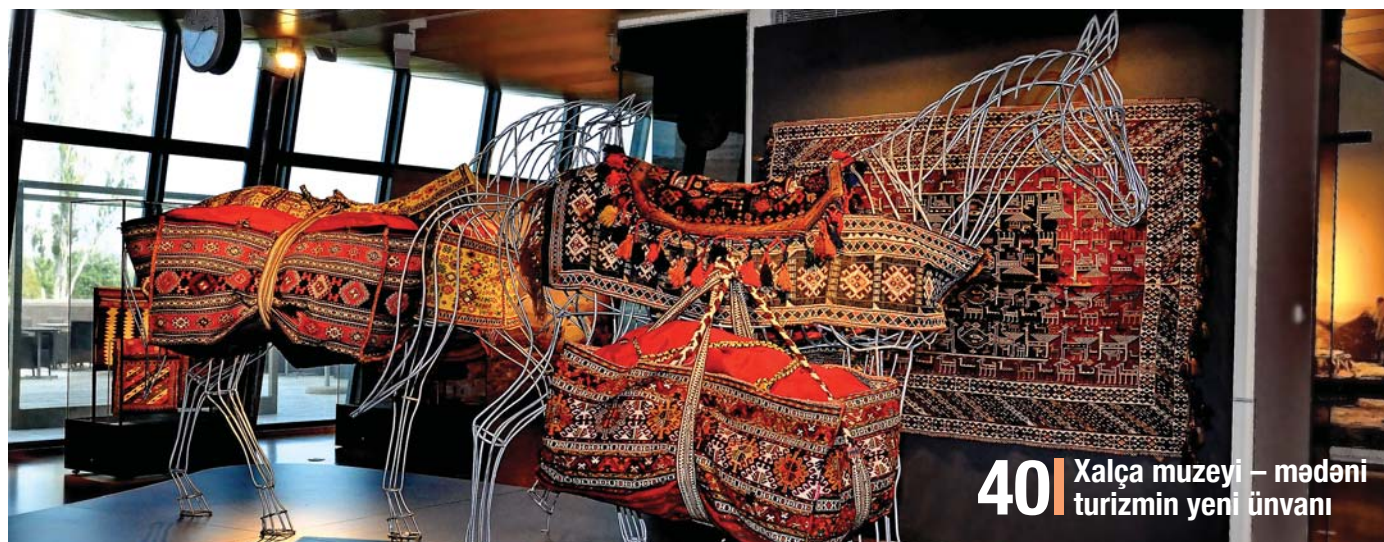
8 "BAKI PROSESİ"
Azərbaycanı dünya
mədəniyyətləri
arasında dialoq
mərkəzinə aparan yol

23 "MUĞAM ALƏMİ"
IV Beynəlxalq Muğam
Festivalı

32 «Zirvə» qismətin
olsun...

38 Ceyran gözəllik,
Nar birlik rəmzidir

46 Bu günün imzaları



40 Xalça muzeyi – mədəni
turizmin yeni ünvanı

Mündəricat



50 Cənnət xanımın
"III Riçard"ı



54 Azərbaycan baletinin
parlaq ulduzu

48 İstedadlı alim,
vətənpərvər ziyalı

49 Tənqidçi-
ədəbiyyatşünas

59 Rəqs sənətinin iftixarı

70 Muğamsız bir günüm
olmasın...

78 Qarı düşmən dost
olmaz!

80 AMEA - Azərbaycan
elminin məbədi



58 Böyük gülüş
ustası



60 Homo
cantor



64 ...Mən improvizələri
sevirəm



68 Vaqıfsayağı...



74 Mədəni turizm –
mədəni diplomatiya

84 Ruzigarın yeganəsi –
əbədi şöhrətin zirvəsi



88 Antik memarlıq forma
və elementlərinin XIX-
XX əsrlər Azərbaycan
memarlığına təsiri

92 Balaban – sazımızın
sədaqətli qardaşı

98 Azər Dadaşovun
kamera musiqisinə
bir baxış

102 “Bölgələrdən
paytaxta”

100 Paytaxt
səfəsi



104 “Bu kolleksiyam ən
böyük sərvətimdir...”

“Mən çox istərdim ki, bu gün başlayan Bakı Prosesi uzun müddətli bir prosesə çevrilsin”

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
(2 dekabr 2008-ci il)

“BAKİ PROSESİ”

Azərbaycani dünya mədəniyyətləri arasında dialoq mərkəzinə aparan yol....

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin məqsədyönlü və uzaqgörən siyasəti nəticəsində ölkəmiz dünyanın mədəniyyət və mədəniyyətlərə-rası dialoq mərkəzlərindən birinə çevrilmiş və bu siyasətin nəticəsi olaraq xalqımı-zın çoxəsrlik tolerant və mehriban birgəyaşama mədəniyyəti dünya sivilizasiyaları arasında münasibətlərin tənzimlənməsində və inkişafında nümunə kimi göstərilir. Bu istiqamətdə Azərbaycan dövləti tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər bəşəriy-yətin təhlükəsiz gələcəyi və birgəyaşama əməllərinə, dialoq və mədəni çeşidliliyə dəstəyin bariz nümunəsidir.

Azərbaycan dövləti və şəxsən ölkə başçısı cənab İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ildə mədəniyyətlər ara-sında dialoqun qurulması məqsədilə “Bakı prosesi” təşəbbüsü irəli sürülmüşdür. Azərbaycanın belə bir global hərəkətin təşəbbüskarı kimi çıxış etməsi heç də təsadüfi deyil. Ölkəmizdə fərqli milli, dini mənsubiyyəti olan icmalar, millətlərin nümayəndələri qarşılıqlı əməkdaşlıq və mehriban şəraitdə tarix boyu yaşamış və bu gün də yaşayırlar.

“Bakı Prosesi” çərçivəsində ilk dəfə 2008-ci ilin 2-3 dekabr tarixində Bakıda keçirilmiş Avropa Şurasına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin “Mədəniyyətlərarası dialoq Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır” mövzusunda konfransında Azərbaycanın təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq 10 islam ölkəsi də dəvət edildi və həmin tədbirdə yeni bir formatın əsası qoyuldu.

Avropa və ona qonşu regionlardan 48 ölkənin, 8 beynəlxalq təşkilatın və bir sıra beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatlarının yüksək səviyyəli nümayəndələrinin iştirak etdiyi bu konfransda Azərbaycanın təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq “Mədəniyyətlərarası dialoqunun təşviqinə dair Bakı Bəyannaməsi” qəbul edilmişdir.

“Bakı prosesi”nin davamlılığını təmin etmək məqsədilə 2009-cu il 13-15 oktyabr tarixində Bakıda keçirilmiş İslam ölkələrinin mədəniyyət nazirlərinin VI Konfransına Azərbaycanın təşəbbüsü ilə islam ölkələri ilə yanaşı 10-dan artıq Avropa dövləti dəvət olundu. Azərbaycan tərəfindən atılan bu addımlar beynəlxalq tədbirlərin iştirakçılarının tərkibinin müəyyənəşdirilməsinə yeni əməllər gətirildi. Konfransın ilk günü tədbirdə iştirak etmiş Avropa Şurasına üzv dövlətlər ilə İslam Konfransı təşkilatına üzv dövlətlər arasında “Mədəniyyətlərarası dialoq” mövzusunda dəyirmi masa keçirildi və birgə kommunike qəbul edildi.

2010-cu ildə isə bu regional təşəbbüs qlobal hərəkata çevrilməyə başladı. Belə ki, 2010-cu ilin 23 sentyabr tarixində BMT-nin Baş Assambleyasının 65-ci sessiyasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən Bakıda keçirilən Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu təşəbbüsü elan edildi.

Nəticə etibarilə cənab Prezidentin himayəsi ilə 7-9 aprel 2011-ci il tarixində Bakıda 1-ci Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu yüksək səviyyədə təşkil edildi.

YUNESKO, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı, Avropa Şurası, Avropa Şurasının Şimal-Cənub mərkəzi, İSESCO kimi beynəlxalq təşkilatlar Forumun təşkilində əsas tərəfdaş kimi çıxış etmişlər. Forum belə formatda ilk daimi tədbirdir ki, onun tərəfdaşları eyni zamanda dövlət və beynəlxalq təşkilatlardır.

Forumda 102 ölkədən nümayəndə, 10-dan çox beynəlxalq qurumdan rəhbər şəxslər, 20-yə yaxın ölkədən nazir, dünyanın nüfuzlu beyin mərkəzlərinin və media qurumlarının nümayəndələri, ümumilikdə dünyanın bütün qitələrindən 500-ə yaxın xarici ölkə nümayəndəsi iştirak etmişdir.

Forum çərçivəsində "Sülh və dialoqa nail olmaq üçün mədəniyyətlərarası anlaşma və mədəni müxtəliflik", "Mədəniyyətlərarası dialoqu mənalı etmək: mədəniyyət, incəsənət və irs", "Qadınlar mədəniyyətlərarası dialoqun vacib iştirakçıları kimi"; "Texnologiya, sosial media və jurnalistikanın mədəniyyətlərarası əlaqələrə təsiri"; "Dünya dinləri arasında mədəniyyətlərarası dialoq", "Mədəniyyətlərarası dialoqu və əməkdaşlığın inkişafına dair yeni təşəbbüs və layihələrin təqdimatları"na dair Sesiya, AMEA-nın təşkilatçılığı ilə müasir dünyada dialoq fəlsəfəsi və mədəni müxtəliflik mövzusunda beynəlxalq konfrans, Avropa Şurasının təşkilatçılığı ilə isə "Mədəniyyətlərarası Şəhərlər" layihəsinə üzv şəhərlərin merlərinin və nümayəndələrinin iştirakı ilə seminar və Sivilizasiyaların İttifaqı Uğrunda Qlobal Gənclər Hərəkətinin (SİQGH) birinci konqresi, MDB ölkələrində mədəniyyətlərarası dialoqun əhəmiyyəti və perspektivləri: mədəniyyət, təhsil, kommunikasiya" mövzusunda seminar keçirilmişdir.

Forum çərçivəsində Azərbaycanın Avstriyanın birgə təşkilatçılığı ilə "Yəhudilər, Xristianlar və Müsəlmanlar: Mədəniyyətlərarası dialoq orta əsr əlyazmalarında" sərgisi və milli səviyyədə mədəniyyətlərarası dialoqa həsr edilən fotomüsabiqə, "Mədəniyyət Paytaxtlarının Dialoqu" layihəsi çərçivəsində Azərbaycan və Litva sənətcilərinin birgə çıxışı ilə "Küləyin nağılları" tamaşası təşkil edilmişdir.

Qitələrarası mədəni əməkdaşlığı inkişaf etdirmək məqsədilə Forum çərçivəsində Azərbaycan tərəfindən "5A - Mədəniyyətlərarası Əməkdaşlıq Platforması"nın təsis edilməsi təşəbbüsü irəli sürülmüşdür. Avropa, Asiya, Amerika, Afrika, Avstraliya qitələrinin adlarının Azərbaycan dilində "A" hər-



fi ilə başladığını nəzərə alaraq simvolik olaraq yeni platformanın adı "5 A" kimi göstərilir.

Forumun media tərəfdaşı olan Euronews televiziya kanalı tərəfindən Bakı Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu bir həftə ərzində 10 dildə 20 dəfə nümayiş etdirilmişdir.

Xarici tərəfdaşların və tədbir iştirakçılarının müraciətləri, ölkəmizin bu sahədə davam-

lı fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə Forumun hər iki ildə bir dəfə keçirilməsi və Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tədbirin əlaqələndirici qurumu müəyyən edilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyev 2011-ci il 27 may tarixli, 432 nömrəli Fərman imzalamışdır.

Həmin Fərmana uyğun olaraq ölkə başçısının himayəsi və iştirakı ilə "Çoxmədəniyyətli dünyada sülh şəraitində birgə yaşamaq" şüarı altında 2013-cü ilin 29 may-01 iyun tarixində Bakıda 2-ci Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu keçirildi. Forumun əsas tərəfdaşları qismində yenə də YUNESKO, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı, Avropa Şurası, Avropa Şurasının Şimal-Cənub Mərkəzi, İSESCO, BMT-nin Dünya Turizm Təşkilatı kimi beynəlxalq qurumlar birlikdə çıxış etdilər.

Forumun açılış mərasimindən öncə 29 may tarixində BMT Baş Assambleyası tərəfindən 2001-ci ildə elan edilmiş 21 may Ümumdünya Mədəni Çəşidlilik günü şərəfinə Azərbaycanla BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı ölkəmizdə ilk dəfə "Mədəni Çəşidlilik üçün nəşə et qlobal kampaniyası"nın kulminasiya tədbirini keçirdi. Tədbir çərçivəsində Azərbaycanın təşəbbüsü ilə 5 A – Mədəniyyətlərarası Əməkdaşlıq Platforması çərçivəsində mədəni Çəşidliliyi təbliğ edən hər qitədən bir layihənin təqdimatı keçirildi.

30 May tarixində Heydər Əliyev Mərkəzində Forumun rəsmi açılış mərasimində çıxış edərkən Prezident İlham Əliyevin irəli sürdüyü təkliflər və tövsiyələr bu tədbirin ümumi müzakirəsinin istiqamətlərini bir daha aktuallaşdırdı. Tədbirdə BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı üzrə Ali nümayəndəsi cənab Nassir Əbdüləziz Əl-Nasser BMT baş katibinin Forumu təbrik məktubunu oxudu, YUNESKO-nun baş direktoru İrina Bokova və İSESCO-nun baş direktoru Əbdüləziz Osman Əl-Tüveyri hər iki ildə bir dəfə Azərbaycanda təşkil edilən Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun qlobal əhəmiyyətini və Azərbaycanın bu prosesdə körpü rolunu oynamasını xüsusilə vurğuladılar. Mərasimdə 115-dən çox ölkənin nümayəndəsi, 13 beynəlxalq qurumun rəhbər şəxsləri (YUNESKO, BMT Sivilizasiyalar Alyansı, Dünya Turizm Təşkilatı, İSESCO, İRSİKA, Avropa Şurası, AŞ Şimal-Cənub Mərkəzi, NATO, TÜRKSOY, TDŞ, Ərəb Liqası, ASEAN, Amerika Dövlətləri Təşkilatı), 70-dən çox nüfuzlu QHT, beyin mərkəzlərinin nümayəndələri, 100-dən çox məşhur alim və professorlar, ekspertlər, ümumilikdə 600 nəfərə yaxın xarici nümayəndə iştirak etmişdir.

Tədbir çərçivəsində “Cənub-Şərqi Avropa, Qara dəniz və Qafqaz regionunda mədəni dəhlizlər -birgə irs, ümumi vəzifələr, davamlı gələcək”, “Qloballaşmanın Yeni Erası: Dəyişən dünyada mədəniyyətdə hibritləşmə” plenar sessiyaları, “Tarixin tədrisi vasitəsilə Mədəniyyətlərarası Dialoq: ən yaxşı təcrübələr və çətinliklər”, “21-ci əsr üçün mədəniyyətlərarası bacarıqların qurulması”, “Mədəni müxtəliflik üçün ictimai dəstəyi necə qurmaq lazımdır?”, “Qərb-Müsəlman əlaqələri: qarşıdurmadan əməkdaşlığa”, “Turizm – insanlar və mədəniyyətlər arasında qarşılıqlı anlaşma və tolerantlığın əsas aparıcısı kimi”, “21-ci əsrdə müxtəliflik üçün urbanizasiya siyasəti: mədəniyyətlərarası şəhər paradigması”, “Mədəniyyətlərarası dialoq, çeşidlilik və təmsilçiliyin təşviqində vətəndaş cəmiyyətinin rolunun gücləndirilməsi”, “Qlobal Vətəndaşlıq: Mədəniyyətlərarası fəaliyyətlərə doğru”, “Mədəniyyətlərarası dialoq: Etiqad və Elm”, “Mədəniyyətlərarası dialoqun və çeşidliliyin təşviqində korporativ sektorun rolu”, “Mədəni müxtəliflik üçün ictimai dəstəyi necə qurmaq lazımdır?” mövzularında sessiyalar keçirildi.

Həmin gün Forum çərçivəsində və dünyada ilk dəfə mədəniyyət və turizm sahələrinə məsul olan nazirlərin 1-ci konfransı keçirildi. Forum çərçivəsində Avropa, Amerika və İslam dünyasında ictimai və siyasi sahədə fəal olan BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı ilə birgə BMT-nin İnkişaf edən Liderlər proqramı üzvlərinin 1-ci Məzunlar sammiti keçirildi.

Forum çərçivəsində həmçinin Azərbaycan ilə BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı tərəfindən birgə elan edilən beynəlxalq müsabiqənin qaliblərinin mükafatlandırma mərasimi keçirildi. Müsabiqənin qalibləri olan Fələstin, Livan, Misir və Tacikistan nümayəndələrinə diplomlar təqdim edildi.

YUNESKO-nun Dünya irsi siyahısına daxil edilmiş Qobustan Bədii-Tarixi Qoruğunda ilk dəfə açıq havada “Qobustan kölgələri” baletinin nümayişi keçirildi.

Yəni Bakı Forumu digər ölkələrdə keçirilən tədbirlərdən fərqli olaraq həm bəşəriyyəti narahat edən mövzuların müzakirəsi üçün global platforma rolunu oynayır, həm də çeşidli mədəni aksiyalarla mədəniyyətlərin yaxınlaşması üçün praktik fəaliyyət və layihələri özündə birləşdirir.

Forumun digər əsas fərqləndirici cəhətlərindən biri də odur ki, YUNESKO, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı, BMT-nin Dünya Turizm Təşkilatı, Avropa Şurası və İSESKO kimi beynəlxalq qurumların forumun tərəfdaşları olması ölkəmizin multikulturalizm və mədəniyyətlərarası dialoqa dəstək siyasətini beynəlxalq gündəlikdə saxlamaqla foruma unikal platforma mahiyyəti verir və adıçəkilən beynəlxalq qurumları öz ətrafında birləşdirən yeganə tədbir kimi beynəlxalq səhnədə əhəmiyyətli rol oynamasını təmin edir. Bu məqsədlə AR mədəniyyət və turizm naziri, Forumun Təşkilat Komitəsinin sədri cənab Əbülfəs Qarayev, nazir müavini, təşkilat komitəsinin sədr müavini Sevdə Məmmədaliyevanın sədrliyi və adıçəkilən beynəlxalq qurumların rəhbər şəxslərinin iştirakı ilə Forumun Beynəlxalq İşçi Qrupu fəaliyyət göstərir. Bu işçi qrup forumlara hazırlıq məqsədilə 2010-cu ildən etibarən Bakı, Paris, Strasburq, London, Nyu-York şəhərlərində ümumilik-

də 14-dən çox görüş keçirmişdir ki, həmin görüşlərdə tədbirin konseptual sənədləri, mövzular, proqram və digər məsələlər ətrafında müzakirələr aparılmışdır.

Forum və Bakı prosesi artıq beynəlxalq siyasi-mədəni terminologiyada öz yerini tutub və Azərbaycan dövləti bu təşəbbüsün daşıyıcısı kimi gələcək üçün ciddi layihə və təkliflər üzərində işləyir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin himayəsi və YUNESKO, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı, Avropa Şurası, Avropa Şurasının Şimal-Cənub Mərkəzi, İSESKO, BMT-nin Dünya Turizm Təşkilatının tərəfdaşlığı ilə Bakı şəhərində 2015-ci ilin 18-19 may tarixində “Müştərək təhlükəsizlik üçün mədəniyyətləri paylaşaq” devizi altına 3-cü Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu keçiriləcək.

Forum çərçivəsində dünyada müasir global çağırışlar, dini-ideoloji qarşıdurmalar, mədəni və sosial transformasiyalar fonunda ümumbəşəri dəyərlərin qorunması üçün məşhur şəxsiyyətlər, siyasətçilər, dövlət xadimləri, elm adamları arasında müzakirələr təşkil olunacaq. Forum çərçivəsində “Müştərək təhlükəsizlik üçün mədəniyyətləri paylaşaq”-mədəni hüquqlar, Ekstermizmə qarşı mübarizədə dini plüralizm və dəyərlərin qorunması, Beynəlxalq təşkilatların mədəniyyətlərarası dialoqun qurulmasında rolu və əməkdaşlığı plenar sessiyaları, təhsilin, gənclərin, incəsənətin, turizmin mədəniyyətlərin yaxınlaşması və dialoqda roluna həsr ediləcək müxtəlif işçi sessiyalar, mədəniyyət paytaxtlarının dialoqu tədbiri və mədəniyyət və turizm nazirlərinin 2-ci Dünya konfransı, həmçinin ilk dəfə YUNESKO-nun mədəniyyət və dinlərarası dialoq üzrə kafedra rəhbərlərinin ilk ümumi toplantısı, mədəniyyətlərin yaxınlaşması sərgisi və digər tədbirlər keçiriləcək. Forum üçün mədəniyyətlərin dialoq fəlsəfəsini özündə əks etdirən xüsusi mədəni proqramın hazırlanması da əvvəlki tədbirlərdə olduğu kimi bu forumda da yenilik axtarışında olduğumuzu bir daha nümayiş etdirəcək.

Tərəfdaş beynəlxalq qurumlar olan YUNESKO, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı və BMT-nin Dünya Turizm Təşkilatının rəhbərlərinin Azərbaycan tərəfi ilə birgə dəvət məktublarına imza atması 3-cü Forumun növbəti yeniliyi olmuşdu.

Forumun və “Bakı prosesi”nin dünya səviyyəsində təbliği üçün bir sıra ciddi addımlar atılmışdı. Belə ki, Azərbaycan üçün strateji əhəmiyyət kəsb edən ölkələrin paytaxtlarında və beynəlxalq qurumların baş qərargahlarında Təqdimat mərasimlərinin təşkilinə başlanılıb.

2013-cü ilin 18 dekabr tarixində Bakıda “Bakı prosesi”nin 5 illik yubiley mərasimi keçirildi. Tədbirdə Azərbaycan ictimaiyyətinin nüfuzlu şəxsləri, dövlət rəsmiləri, ziyahılar iştirak etdilər. Tədbirdə Azərbaycan ictimaiyyətinin nüfuzlu şəxsləri, dövlət rəsmiləri, ziyahıları ilə yanaşı Böyük Britaniyanın Kventri Universitetinin Sülh, Etimad və Sosial Münasibətlər İnstitutunun direktoru Mayk Hardi təqdimatla çıxış etdi.

2014-cü ilin 13 mart tarixində London şəhərində “Mədəniyyətlərarası dialoq üçün Bakı prosesi”nin 5 illik yubiley mərasimi keçirildi. Mərasimdə YUNESKO, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı, Avropa Şurası, Avropa Şurasının Şimal-Cənub



Mərkəzi, İSESKO, BMT-nin Dünya Turizm Təşkilatı, Ərəb Liqası və Böyük Britaniyanın Koventri universitetinin Sülh, Etimad və Sosial Münasibətlər Mərkəzinin yüksək vəzifəli şəxsləri, həmçinin Böyük Britaniyanın nüfuzlu siyasətçiləri, parlament üzvləri və elm xadimləri iştirak etdilər.

2015-ci ilin yanvarın sonunda BMT-nin Baş Qərargahında və Nyu-York şəhərində «Bakı prosesi» və 3-cü Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun təqdimat mərasimləri keçirildi. Yanvarın 28-də Nyu-Yorkun tarixi və mötəbər binalarından biri olan «Seynt Recis» mehmanxanasında Azərbaycanın Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, ölkəmizin ABŞ-dakı səfirliyi və Etnik Anlaşma Fondunun birgə təşkilatçılığı ilə «Bakı prosesi» və Dünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun təntənəli təqdimat mərasimi baş tutdu. Tədbirdə nüfuzlu din, siyasət və mədəniyyət xadimləri, akademik dairələrin təmsilçiləri iştirak etdilər.

Yanvarın 30-da BMT-nin Nyu-Yorkda yerləşən mənzil-qərargahında «Bakı prosesi» və 3-cü Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun təqdimat mərasimi keçirildi. Tədbirdə BMT yanında xarici ölkələrin diplomatik korpusunun nümayəndələri, səfirlər, katibliyin əməkdaşları və təşkilatın ixtisaslaşmış qurumlarının yüksək səviyyəli nümayəndələri iştirak etdilər. Açılış mərasimində çıxış edən BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının Ali nümayəndəsi Nasser Abdüləziz Al-Nassir qurumun mənzil-qərargahında belə bir tədbirin keçirilməsinin tarixi hadisə olduğunu, «Bakı prosesi»nin və Forumun dünyada sülh və əməkdaşlığın qorunması prinsiplərinə xidmət etdiyini qeyd etdi. Daha sonra ölkəmiz adından tədbirdə çıxış edərək BMT-nin mənzil-qərargahında Azərbaycanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilən qlobal prosesə və Dünya Forumuna həsr olunan mərasimin təşkilinin Azərbaycanın ümumbəşəri dəyərlərə sadıqlığını bir daha nümayiş etdirdiyini, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın müxtəlif etnik, dini qrupların və mədəniyyətlərin birgə yaşama ənənələri və bəşəri dəyərlərin təşviqinə göstərdikləri dəstəyin «Bakı prosesi» ilə bir daha təsdiq olunduğu nazir Əbülfəs Qarayev tərəfindən diqqətə çatdırıldı. Daha sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin «Bakı prosesi» və Ümum-

dünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu təşəbbüsünə dair film nümayiş etdirildi

«Bakı prosesi»nə və Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna həsr edilən tədbirlər aşağıdakı vacib amillərin əldə edilməsi ilə nəticələnir:

Azərbaycan dövlətinin, bilavasitə ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin «Bakı prosesi» və Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu təşəbbüsü BMT çərçivəsində həm ikitərəfli görüşlərdə, həm də təqdimat mərasimi ilə qeyd edilməklə ölkəmizin qlobal layihəsinin beynəlxalq statusunu bir daha rəsmiləşdirdi;

Azərbaycan dövləti öz timsalında bir daha dünyaya və beynəlxalq qurumlara göstərdi ki, qlobal mədəniyyətlərarası dialoq və anlaşmaya yönəlik təşəbbüslərin bu ənənələrin tarixən mövcud olduğu məkanlarda həyata keçirilməsi daha məqsəddüygündür;

Bu tədbirlərlə Azərbaycanda ali hakimiyyətin beynəlxalq miqyasda mədəniyyətlərarası dialoq vasitəsilə dünyada qarşılıqlı anlaşma, sülh və təhlükəsizliyə göstərdiyi dəstək bir daha nümayiş etdirildi.

BMT baş qərargahından sonra 2015-ci ilin 22 aprel tarixində YUNESKO-nun İcraiyyə Şurası çərçivəsində və 23-24 aprel tarixində Belçikada keçiriləcək Avropa Şurasının Mədəniyyət Nazirləri Konfransında Bakı prosesi və Forumun təqdimatlarının keçirilməsi nəzərdə tutulur. YUNESKO baş qərargahına keçiriləcək tədbirin əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, ilk dəfə İcraiyyə Şurasının plenar iclası Azərbaycanın timsalında bir üzv ölkənin təşəbbüsünə həsr olunur və bu mərasimdə YUNESKO-nun bütün rəhbər şəxsləri-baş direktor, Baş konfransın və İcraiyyə Şurasının prezidentləri iştirak edir. Bu amil onu göstərir ki ölkəmizə böyük etibar var və cənab Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü dünya ictimaiyyəti üçün bir qlobal çağırışdır.

Vasif EYVAZZADƏ,
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin
Beynəlxalq əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri

Nə şirindir azadlığın Novruzu!



“ Novruz bizim əziz, sevimli bayramımızdır, milli sərvətimizdir! Xalqımız əsrlər boyu Novruzu əziz bayram kimi qeyd edir. Ancaq müstəqillik dövründə biz bu bayramı rəsmi bayram kimi qeyd etməyə başlamışıq.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
19.03.2015

...“Dünyanın ən pozitiv bayramı” mövzusunda sorğu aparılısaydı, məhz Azərbaycanda keçirilən Novruz ən gözəli hesab olunardı.

Ona görə ki, biz Novruz hazırlığına hamıdan tez başlayırıq.

Ona görə ki, bizim Novruz cəfasından tutmuş səfasına, hədiyyəsinə və gəzinti-qonaqlığınaq daha çox qadınların bayramıdır.

Ona görə ki, bizim Novruz uşaqların – yeni nəslin bayramıdır. Hamıdan çox sevinən də onlar, hamıdan çox şənlənən də onlar, ən çox hədiyyə alan da onlar!

Ona görə ki, bizim Novruz təbiətdən əvvəl evlərimizə gəlir: yaz günəşinin ilq nəfəsini ilk udan pəncərələrimizdə məskən salan bərəkət cücərtisi – səmənidir!

Ona görə ki, yel, su, od, torpaq yuxudan oyanmamış onları biz oyadıırıq: gülə-gülə, bayramlaşa-bayramlaşa, çeşidli nemətlərdən xonça tutub bərəkət rəmzi düyüdən plov süzərək; işığımız, ocağımız daha gur olsun deyə yandırdığımız şamlar yeni ilin həm simvolu, həm də diləkləridir.

Ona görə ki, yalnız ötən əsrdə tibb elminin bahar avitaminozu adlandırdığı mövsüm halsızlığının çarəsini bizim müdrik əcdadlarımız çoxdan tapıblar: havanın şaxı sınar-sınmaz, qışdan çıxan orqanizmdə faydalı maddələr qıtlığı başlar-başlamaz meyvə qaxını, ləpələri süfrəyə düzüb buğda qovurublar ki, bahar yorğunluğuna və yuxucul-



luğuna qalib gələ bilsinlər.

İndi özünüz deyın, bizim Novruz bayramı qədər hər məqamı düşünülmüş, oturmuş, insanlara saflıq, təmizlik, bolluq bəxş edən ikinci bayram varmı? Axtarmayın, yoxdur!

Tarix boyu Azərbaycanda Novruz bayramı geniş qeyd edilib. Sosial mənsəyindən asılı olmayaraq, əhalinin bütün təbəqələri Novruz bayramında bir növ bərabərləşib, eyni təamlardan süfrə açıb. Milli düşüncə tərzinin formalaşmasında böyük rolu olan Novruz insanlar arasında birlik və mehribanlığın möhkəmlənməsinə xidmət edir, onları bir-birinə mərhəmət, qayğı və diqqət göstərməyə çağırır. Çərşənbələr, bayramlaşmalar kimi ənənələr Azərbaycan Novruzunu, bu bayramı qeyd edən bir çox xalqların adət-ənənəsindən tamamilə fərqləndirir.

Tarixi bayramını xalq necə var, o cür də qeyd edib: ev-əşik təmizlənilib, səməni cücərdilib, şirniyyat bişirilib, plov dəmlənilib, yumurta boyanıb, nişanlı qızlara bayram payı gedib,

nəslin, məhəllənin qocaları, ağsaqqal-ağbırçəkləri yad edilib, küsülülər barışib, dünyasını dəyişmiş əzizlərin məzarı ziyarət edilib. Üstəlik, həmişə məktəblilərin yaz tətili Novruz ovqatlı günlərə təsadüf edib deyə, xüsusilə uşaqlar bu bayramın dadını yaxşıca çıxarıblar, elə indiki kimi...



XX əsrdə ikinci dəfə dövlət müstəqilliyi qazanan Azərbaycanda Novruz bayramı dövlət səviyyəsində qeyd olunmağa başladı, bayram günləri qeyri-iş günləri elan edildi.

Müstəqilliyin ilk illəri ictimai quruluşun keçid dövrü kimi mürəkkəb bir vaxtla yanaşı, həm də Qarabağ savaşı illərinə təsadüf etdi. Qıtlıq, cəbhədəki gərginlik fonunda Novruz bayramını ürəyimiz istəyən kimi dövlət səviyyəsində keçirmək hələ mümkün deyildi. Lakin ulu öndərimiz Heydər Əliyevin təkrar hakimiyyətə gəlişi ilə Azərbaycanda çox nəsnələr kimi, Novruz bayramının da taleyinə işıq düşdü, Novruz öz layiqli dəyərini alaraq, dövlət səviyyəsində ümumxalq bayramı kimi qeyd edilməyə başladı. Novruz - evlərdən və televiziya ekranından küçələrə, kütləvi gəzinti yerlərinə axışdı, bir sözlə, müasir dövrün tələb və yenilikləri nəzərə alınaraq, eyni zamanda qədim dövrün ənənələrinin qorunduğu möhtəşəm bir bayram səviyyəsinə yüksəldi! Ölkə başçısının öz ailə üzvləri ilə Novruz bayramı münasibətilə düzənlənən xalq gəzintisində iştirakı, Novruz tonqalını alovlandırmaqqla bay-

ram şənliklərinə start verməsi, Novruzun əsas simaları olan Bahar Qız, Kosa və Keçəl ilə salamlanması və xoş zarafat etməsi, yumurta döyüsdürməsi, sıravı vətəndaşlar ilə ünsiyyəti, Azərbaycan xalqına ənənəvi təbrik nitqi məhz ulu öndərimiz tərəfindən təməli qoyulmuş ənənələrdir. Heydər Əliyevin layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ulu öndərin təməlini qoyduğu bu ənənəni də layiqincə yaşadır.

Martın 19-da İçərişəhərdə, Qız qalasının ətrafında, ulu Dədə Qorqudun xeyir-duası ilə başlayan bayram mərasimində Prezident İlham Əliyev öz nitqində Novruz barədə bunları söylədi:

– Novruz bizim əziz, sevimli bayramımızdır, milli sərvətimizdir! Xalqımız əsrlər boyu Novruzu əziz bayram kimi qeyd edir. Ancaq müstəqillik dövründə biz bu bayramı rəsmi bay-





ram kimi qeyd etməyə başlamışıq. Bizim müstəqilliyimiz də milli dəyərlər, ənənələr üzərində qurulub!

Ümumbəşəri bayram

2009-cu ildə YUNESKO-nun qeyri-maddi mədəni irs siyahısına daxil edilmiş, 2010-cu ildə BMT Baş Assambleyası tərəfindən beynəlxalq status verilmiş Novruz bayramı artıq ümumbəşəri səciyyə kəsb edərək dünyaya miqyasında qeyd edilir. Martın 21-i Beynəlxalq Novruz Günü elan edilib. Bu, böyük bir arealda 200 milyondan çox insanın milli mənəvi yaddaşına dünyanın ən mötəbər qurumu səviyyəsində dəyər verilməsində Novruzunu qeyd edən dövlətlər arasında Azərbaycan Respublikasının töhfəsi daha böyükdür.

Novruzun türk xalqlarının da qədim mədəni irs nümunəsi olaraq dünyada təbliğinə xüsusi önəm verən Türkdilli ölkələrin beynəlxalq mədəniyyət təşkilatı olan TÜRKSÖY hər il müxtəlif ölkələrdə bayram şənlikləri təşkil edir. Builki Novruz şöləni daha böyük miqyası ilə yadda qaldı.

TÜRKSÖY-un təşəbbüsü ilə martın 21-də Ankara və İstanbulda başlanan bayram şənlikləri martın 29-dək İzmirə, Adanaya, Trabzondan Hataya, Samsundan Dənizliyədək Türkiyənin 20-dək şəhərini əhatə edib. Daha sonra 24-25 martda Parisdə, YUNESKO-nun baş qərargahında, 26 martda Almaniyanın Köln şəhərində, martın 28-də Avstriyanın paytaxtı Vyanada Novruz tədbirləri keçirilib. Türkiyə Cümhuriyyəti Baş Nazirliyi yanında Tanıtma

Fondunun, Yunus Əmrə İnstitutunun dəstəyi ilə gerçəkləşən tədbirlərdə türkdilli respublikaların rəsmi və bədii heyətləri iştirak edirdi.

Novruz şənliklərində ölkəmizi Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Mədəniyyət müəssisələri və xalq yaradıcılığı şöbəsinin müdiri Fikrət Babayevin rəhbərliyi ilə nümayəndə heyəti – Azərbaycanı «Cəngi» estrada-folklor ansamblı və aşıq Əli Quliyev təmsil edib.



Novruz sevdalıları, sizi gözləyirik!

...Novruz bayramı ildən-ilə Azərbaycanca daha geniş, daha maraqlı, daha təntənəli qeyd edilir. Son 6-7 ildə Novruz tətili daxili turizm ilə yanaşı, xarici turizmin də inkişafına təkan verir. Turizm sektorunun işinin yeni tərzdə, dünya standartları səviyyəsində qurulması sayəsində martın üçüncü ongünlüyü yaxın-uzaq ölkələrdən Azərbaycana turist axını güclənir. Əcnəbiləri Novruz tətili günlərində Azərbaycana gəlməyə vadar edən bir hissə bizim bu bayramı gözəl keçirməyimizdirsə, bir səbəb də ölkəmizdə sabitliyin, ictimai asayiş və dincliyin hökm sürməsidir. Ən təqdirəlayiq hal da budur ki, Novruz tətili günlərində Azərbaycana təşrif buyuran turistlər Bakı ilə kifayətlənmir, bölgələrə üz tutur, Azərbaycanı və azərbaycanlıları daha yaxından tanıyırlar. Bu tanışlıq getdikcə səmimi bir sevgiyə çevrilir, buranı bir görən əcnəbi bir də görmək arzusuyla geriyyə dönmür.

Heydər Əliyev Fondu ilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkil etdiyi ənənəvi Beynəlxalq Muğam Festivalının Novruz ərəfəsində keçirilməsi, İçərişəhərdə, Qobustan və Qala qorruqlarında bir neçə günlük Novruz



törənləri bu bayramı daha maraqlı və sevimli edir. Hər il olduğu kimi, bu il də xalqımızın min illərdən bəri təmtəraqla qeyd etdiyi, özünəməxsus ənənələri ilə fərqlənən Novruz bayramı münasibətilə ümumxalq şənliyi təşkil edilmişdi. Milli Parkda təşkil edilən «Şərq bazarı» bayram şənliyinə xüsusi çalar qatdı. Burada ölkəmizin müxtəlif bölgələrini təmsil edən özfəaliyyət kollektivlərinin çıxışları, sərgilənən sənətkarlıq nümunələri xalq tərəfindən maraqla

qarşılandı. Bir tərəfdə gənc pəhləvanlar xalça üzərində qurşaq tutur, idmançılar məharətlərini göstərirdilər. 21-23 martda isə «İçərişəhər» Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruyğu İdarəsinin təşəbbüsü ilə paytaxtımızda ikinci dəfə beynəlxalq Novruz festivalı keçirildi. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkil etdiyi ənənəvi bayram proqramı rəngli görüntüləri, çal-çağırı, bölgələrimizin bar-bərəkətli Novruz sovgatı, el sənətkarlığı nümunələri, zəngin milli mətbəximizin təqdimatı ilə yadda qaldı. Musiqiçilərimizin, aşıqların, bədii özfəaliyyət kollektivlərinin çıxışları tədbirə xoş ovqat bəxş elədi.

Bir qədər qərribə və daha çox arzu-niyyət kimi səslənsə də, Azərbaycan Novruzunun dünyanın məşhur bayramları, Venetsiya maskaradı, Braziliya karnavalı, Yaponiyanın Sakura festivalı kimi bütün dünyada məşhurlaşmağına çox qalmayıb. İçərişəhərdə artıq ikinci dəfə keçirilən Beynəlxalq Novruz Festivalında yeddi ölkənin - Türkiyə, Rusiya, İran, Qazaxıstan, Özbəkistan, Tacikistan və Qırğızıstanın da iştirakı dediklərimizin müjdəsi sayıla bilər.

Gülcahan MİRMƏMMƏD





Ülviyyət və idrakın təntənəsi

...İnsan öz ömür yolunu elə keçməlidir ki, baxanlar orada qoyulan izlərin xeyirxahlıq və qüdsiyyət çəkisini görə, qiymətləndirə, gələcək nəsillərə ərməğan edə bilsinlər.

Bu baxımdan Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın həyat və fəaliyyəti bütövlüklə örnək götürüləcək, yüksək dəyərləndiriləcək məqamlardan ibarətdir.

Dünyanın ən cavan və kamil prezidentlərindən olan İlham Əliyevin ömür-gün yoldaşı, məmləkətimizin baş xanımı, şahanə zərifliyi, ecazkar füsunkarlığı, incə məlahəti, zəngin və çoxşaxəli ictimai fəaliyyəti, heyranlıq doğuran kamalı ilə dünyanın baş lediləri arasında xüsusi cazibədarlıq və lüt-fkarlığa, izzət və ehtirama malikdir. Mehriban xanım Əliyeva idrakı ilə arif, elmi potensialı ilə ağıllı, parlaq zəkası ilə güclü, qətiyyəti və işgüzarlığı ilə qüdrətli, təfəkkür aydınlığı ilə dövlətli, başladığı möhtəşəm layihələri hünərvərliklə başa çatdırmaq səyi ilə iradəli, xalqımızın mədəniyyəti və təhsili üçün gördüyü əzəmətli işlərin əsrlərlə yaşayacaq vüsəti qədr uzunömürlüdür. Onun dünyanın ən ali və müxtəlif xarakterli məclislərindəki çıxışları mövzunun əhatəliliyi, fəlsəfi dərinliyi, fikir mükəmməlliyi, dilinin şirinliyi, lətafəti və poetik vüsəti ilə heyranlıq doğurur. Mehriban xanım Əliyeva incəsənəti, o cümlədən təsviri sənəti təkcə sevməklə və təbliğ etməklə kifayətlənmir. O, həm milli, həm də dünya təsviri sənətinin ənənələrini, çağdaş yaradıcılıq prosesinin poetika

“Qızıl ürək”li
“Mükəmməl Qadın”...

göstəricilərini, mövcud estetik prinsiplərini dərinlən-dərinə mənimsəyib. Mehriban xanımın xeyriyyəçilik fəaliyyətinin və uşaqlara səmimi münasibətinin möhtəşəmliyini onun ürək genişliyi tənzimləyir.

Xarakterinin bütövlüyünü və zənginliyini ümumiləşdirmək üçün onun gördüyü əzəmətli işlərə və mükafatların çox qısa siyahısına nəzər salmaq kifayətdir:

YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri (2004);
Azərbaycanda "İlin qadını" (2005);
"Yüzcilliyin mesenatları" Beynəlxalq Xeyriyyə
Fondunun "Yaqut Xaç" ordeni (2005);
Milli Qəhrəman Çingiz Mustafayev Fondu və ANS
Şirkətlər Qrupunun "2005-ci ilin adamı" mükafatı
(2005);
BMT-nin Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının
(WIPO) qızıl medalı (2006);
ISESCO-nun xoşməramlı səfiri (2006);
Dünya Səhiyyə Təşkilatı (WHO) İcraiyyə Komitəsinin
mükafatı (2007);
"Qızıl ürək" beynəlxalq mükafatı
(2007-ci ilin may ayı);
Azərbaycan Respublikasının Heydər Əliyev
Mükafatı (2009);
Polşa Respublikasının "Xidmətlərə görə"
Böyük Komandor Xaçı ordeni (2009);
Fransa Respublikasının "Şərəf Legionu" orde-
ni (2010);
YUNESKO-nun "Qızıl Motsart" medalı
(2010);
Krans Montana Forumunun Qızıl medalı
(2011);
Rusiya Federasiyasının İ.M.Seçenov
adına Birinci Moskva Dövlət Tibb
Universitetinin Fəxri professoru (2012);
MDB iştirakçısı olan ölkələrin Humanitar
Əməkdaşlıq Şurasının və Dövlətlərarası
Humanitar Əməkdaşlıq Fondunun
"Birlik Ulduzları" mükafatı (2012);
Krans Montana Forumunun "Prix
de la Fondation" mükafatı (2012);
Azərbaycan Kazaklar İttifaqının ali "Ka-
zak şöhrəti" mükafatı (2012);
Pakistanın "Şəhid Bənazir Bhutto
Qadın Mükəmməlliyi Mükafatı –
2013" mükafatı (2013);
Türk-Alman Dostluq Federasiyasının
"Kübele" fəxri mükafatı (2014);
"The Business Year" jurnalının "İlin
Birinci Xanımı" mükafatı (2014);
Beynəlxalq Olimpiya Akademiyasının
"Olympic Excellence" xüsusi fəxri mükə-
fatı (2014);
Rusiya Federasiyası Həştərxan vilayətinin
"Həştərxan vilayəti qarşısında xidmətlərinə
gərə" ordeni (2014);
Küveyt Dövlətinin Fəxri diplomu (2014);
Pakistan "Hilal-e-Pakistan" ordeni (2015).





Mehriban xanımın milli irsimizin təbliğinə sərf etdiyi əmək, çağdaş sənətkarlarımıza göstərdiyi diqqət və qayğı, uşaqlara, xüsusən kimsəsiz və fiziki cəhətdən qüsurlu balalara çatdırdığı sevinc payı öz mədəniyyətinin zənginliyindən soraq verir.

Mehriban xanım millətinin mədəni irsinin təbliği, uşaqların parlaq sabahı, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya miqyasında hünərvərliliklə çatdırılması naminə ləyaqətlə düşünməyi bacarır. Bacardığını inam və qətiyyətlə reallaşdırır.

Xeyirxahlıq və şahanəlik, lütfkarlıq və nəciblik, iltifat və nəzakət Mehriban xanımın qəlbində ülvı duyğularla yığılub və onun nurani çöhrəsində, xalq üçün gördüyü möhtəşəm əməllərində parlaqlıqla cıvələlib.

Mehriban xanım danışığında nə qədər lətafətlidirsə, fikrinin izharı nə qədər aydındırsa, dinləyənləri irəli sürdüyü ideyaya inandırmaqda və görəcəyi işin reallaşmasında bir o qədər qətiyyətlidir. Mehriban xanımın cəsurluğu təfəkkür dərinliyinə, cəsəreti hünərvər

“ Mədəni-mənəvi irsimizin qorunması yolunda cəfəkeşlik edən Mehriban xanımda keçmiş bu günün gözü ilə görmək qüdrəti var. Xalqımızın zəngin və dolğun tarixi yaddaşı onun çağdaş mədəni-əxlaqi dəyərlərini də formalaşdırıb. Mədəniyyət yaddaşının geniş kütlə arasında mədəni-əxlaqi tərbiyəyə çevrilməsində Mehriban xanımın xidmətləri danılmazdır.

zirəkliyə söykənir.

Mehriban xanımın gördüyü işlərin ruhuna, canına, həyata keçirdiyi proqram və layihələrin mahiyyətinə onun insansevərliyinin münisliyi və həyatpərvərliyinin lətafəti hopub.

Mehriban xanım müxtəlif fiziki qüsurları olan yüzlərlə uşağın qəlbində həyat eşqi coşdurub, onların ən müxtəlif problemlərini məharətlə həll edib. Onun kimsəsiz uşaqlara münasibətində isti ana nəvəsi duyulur, dıpduru gözlərində məhəbbət şəfqəti parlayır, gülər üzündə mehribanlıq sayrışır, məsum uşaqlara mehribanlıqla söylədikləri bülur kimi şəffaf laylaya bənzəyir.

Mehriban xanım qısa zaman kəsiyində yüz illik bir insan ömrünə də sığmayan xeyirxahlıq və xeyriyyəçilik işləri görüb. Deməli, o, insani borcunu ehtiramla və ləyaqətlə ödəməklə daha böyük ucalıq qazanıb.

Mədəni-mənəvi irsimizin qorunması yolunda cəfəkeşlik edən Mehriban xanımda keçmiş bu günün gözü ilə görmək qüdrəti var. Xalqımızın zəngin və dolğun tarixi yaddaşı onun çağdaş mədəni-əxlaqi dəyərlərini də formalaşdırıb. Mədəniyyət yaddaşının geniş kütlə arasında mədəni-əxlaqi tərbiyəyə çevrilməsində Mehriban xanımın xidmətləri danılmazdır.

Mehriban xanım Əliyeva Xoş məramlı səfir kimi neçə-neçə Azərbaycan dahisinin yubileylərinin YUNESKO səviyyəsində keçirilməsinə nail olub. Onun təşəbbüsü ilə milli sənət incilərimiz yeni texnologiyə vasitələrlə milyonlarla dünya dinləyicisinə çatdırılıb. Belə bir xeyirxahlıq, folklorun, ifaçılıq sənətinin və xalq sənətkarlığının qorunması istiqamətindəki fundamental nailiyyətləri Mehriban xanımın özünün ömrünə əbədiyyət nəğməsi oxuyur.



Mehriban xanımın xeyirxah əməllərinin çiçəklənməsi onun həyatının mənasını daha da füsunkarlaşdırır. Mehriban xanımın bugünkü fidan balalara məhəbbəti nə qədər çiçək açacaqsa, gələcəkdə yetkin insanlar kimi yetişənlərin təmsalında bir o qədər

barlı-bəhərli olacaq. Elə bu kimi mənəvi keyfiyyətlərinə görə də Mehriban xanım Əliyevanı dünya “Qızıl ürək”li “Mükəmməl qadın” adına layiq görüb.

Mehriban xanımın həyatdakı yerini tarix artıq müəyyənləşdirib. Ölkəmizin Baş xanımı öz həyat kitabını xalqına

məhəbbətlə gördüyü əzəmətli quruculuq işləri, xeyriyyəçilik əməlləri sayəsində inam və qətiyyətlə yazır.

İlham RƏHİMLİ,
sənətşünaslıq doktoru,
professor



“MUĞAM ALƏMİ”

IV Beynəlxalq Muğam Festivalı

2015-ci ilin 11-18 mart tarixində keçirilən “Muğam aləmi” IV Beynəlxalq Muğam Festivalı bu mütərəqqi ənənənin daha bir yüksək gerçəkləşməsi oldu. Festivalın reallaşmasında başlıca təşkilati rol oynamış Heydər Əliyev Fondu, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının böyük səy və zəhməti nəticəsində xalqımız cəmiyyətimizin həyatına rəng qatan daha bir musiqi bayramı yaşadı. Xatırladaq ki, Muğam Aləmi Festivalı müasir mədəniyyətimizin möhtəşəm və misilsiz ənənələrindən biri kimi ölkənin birinci Xanımı, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, YUNESKO-nun Xoş məramlı səfiri Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2009-cu ildən etibarən geniş miqyasda və beynəlxalq səviyyədə həyata keçirilir. Festivalın geniş formatının nadir cəhəti – muğam sənətimizin müxtəlif səviyyələrdə icra və tədqiq edilməsinə ayrılan xüsusi diqqətdir. İki ildən bir keçirilən Muğam Festivalı çərçivəsində fəaliyyət göstərən musiqişünasların elmi simpoziumu, Beynəlxalq Muğam Müsabiqəsi və rəngarəng musiqili görüşlər bunu təsdiqləyir.

Festival çərçivəsində təşkil olunan Musiqişünashq Simpoziumu – bu layihənin misilsiz və olduqca mütərəqqi tədbirlərindən biridir. Dünyanın müxtəlif elmi-tədqiqi və tədris ocaqlarında fəaliyyət göstərən musiqi tədqiqatçılarını, mədəniyyətşünasları toplamaq, etnomusiqilər və etnoheyətləri paytaxtımızın səhnələrində dinləmək həm sadə dinləyici auditoriyası, həm də professional publikaya dünya səviyyəli musiqi hadisələri ilə, yeni yaradıcı nailiyyətlərilə tanış olmağa imkan verir. Bu ilin 12-14 mart tarixində Heydər Əliyev Fondunun, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının, Azərbaycan Mədəniyyət Fondunun, YUNESKO-nun “Ənənəvi Musiqi Üzrə Beynəlxalq Şura”sının iştirakı ilə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının məsulluğu altında baş tutan IV Musiqişünashq Simpoziumu maraqlı, səmərəli və təntənəli gedişatı ilə yadda qaldı. Məruzəçi-iştirakçıların diqqət ayrdıqları muğam və digər ənənəvi musiqi ilə bağlı məsələlər daha da genişlənən tematik diapazonu, tarixi və təcrübi aktuallıq kəsb edən təmayülləri məruzələrin müvafiq fotoslaydlar, fonik yazıları və canlı ifa ilə müşayiəti çıxışların daha da diqqətlə dinlənilib, bu kreativ mühitdə daha çevik qavranmasına səbəb oldu, əvvəlki Simpoziumdan fərqli olaraq maraqlı məruzələr səsləndi. Muğamşünashq və xarici etnomusiqişünashqın fərqli problemati-

kasına müvafiq mövzu bölümləri təsnifatı da vurğulanmalıdır. IV Simpoziumun elmi redaktoru və elmi koordinatoru, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Sürəyya Ağayevanın fəal nəzarəti ilə məruzələrin toplu şəklində dərc olunması işi aparıldı ki, bunun nəticəsində hazırkı simpoziumun materialları elmi-tədqiqi ədəbiyyatda da arxivləşdi. Simpoziumun yekun bəyanaməsində ənənəvi musiqinin tədqiqinə dair müasir dövrdə üzə çıxan ümumi problemlər açıqlandı. İlk növbədə ümumi terminoloji bazanın hazırlanmasının labüdlüyü, mütəmadi muğamların notlaşdırılmasına dair müzakirələrin aparılması, daha dəqiq temperasiya üçün müvafiq sistemin işlənilməsi, muğamşünaslıq problemlərinin respublika daxilində keçirilən tədbirlərdə müzakirə və həllinə doğru aparılan hazırlıq kimi məsələlər qabardıldı.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, respublikanın Xalq artisti, bəstəkar Firəngiz Əlizadənin təşəbbüsü və Əməkdar İncəsənət Xadimi, dirijor Fəxrəddin Kərimovun rəhbərliyi ilə keçirilmiş “Muğam və müasirlik” sərlövhəli kamera konserti də builki festivalın musiqi töhfələrindən biri kimi qeyd oluna bilər. Müasir Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin qabaqcıl nümayəndələrinin – Cəlal Abbasov, Elmir Mirzəyev, Aliyə Məmmədova, Rüfət Xəlilov, Tahir İbişovun əsərlərində üzə çıxan müasir bəstəkarlıq ənənələri zəminində muğam ünsürlərinin qavranılıb yeni tətbiq alması kimi önəmli yaradıcı təmayül çoxcəhətli musiqi panoramında öz əksini tapdı.

Hər Muğam Festivalı əcnəbi diyarlardan təşrif buyurmuş iştirakçı-qonaqlar, həm də öz auditoriyamız üçün istər əcnəbi, istərsə də doğma diyarımızın yetrimələri olan yetkin ifaçı qüvvələri, yeni istedadları kəşf etməyə əlverişli imkanlar ya-

radır. Bu baxımdan Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının fortepiano ixtisası üzrə yetirməsi, həmvətənimiz Ruslan Ağababəyev iştirakçılar sırasında görmək olduqca sevindirici idi. Artıq 20 ilə yaxındır ki, Ruslan ABŞ-da yaşayıb-yaradır, orada caz yaradıcılığı ilə məşğul olmaqla yanaşı, Azərbaycan musiqisinin təbliğatçısı kimi də fəaliyyət göstərir. Onu da vurğulayaq ki, biz bu dəfə Ruslanı iki qisimdə - həm caz ifaçısı, həm də bəstəkarlıq sənətində ilkin addımlarını atan gənc musiqi xadimi kimi kəşf etdik. Festival daxilində Vaqif Mustafazadənin 75 illik yubileyinə həsr edilən gecədə o, V.Mustafazadənin Ələkbər Tağıyevə məxsus “Bakı gecələri” mövzusunda improvizasiyanın gözəl, tərəvətli virtuoz fərziyyəsini təqdim etdi. Festivalın bağlanmış konsertində isə Ruslan Ağababəyevin çoxdan üzərində işlədiyi “Heydərbabayaya salam”



kantatası səsləndi. Epik-təntənəli poetik silsilə, çoxüslublu Şərq, Azərbaycan milli və akademik ənənələri vahid poetik xəttə qovuşdurması ilə gözəl poetik təəssürat yaratdı. Məmmədhüseyn Şəhriyarın mətninə bəstələdiyi kantatasını müəllif üçhissəli quruluşda, epik-lirik-patriotik başlanğıcların vəhdəti əsasında mürəkkəb vokal-instrumental heyətə - Azərbaycan Dövlət Xor Kapellasına (dirijor – Gülbacı İmanova) və Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestrinə (dirijor – Fuad İbrahimov), eləcə də milli musiqiçilər və vokalçıların ifasına həvalə etdi.

Muğam sənətinin digər mənşəli janrlar sırasında da qəlbəbir qohumları vardır və təsədüfi deyil ki, festivalın konsert proqramlarına mütləq etno-caz axşamları daxil edilir. 2015-ci ilin “Muğam aləmi” Festivalının Etno-caz istiqamətində təmsilçiləri tanınmış caz ustaları, bəstəkarlar Salman Qəmbərov, Cəmil Əmirov və gənc pianoçu Elçin Şirinov oldular.



...Və əlbəttə ki, Festivalın ilk günündən onun maraqlı gedişatını təmin edən rəngarəng musiqi –payatxtımızda və 7 bölgədə keçirilən muğam və digər xalqların ənənəvi musiqisindən, simfonik musiqi və opera tamaşalarından, etno-caz konsertlərdən tərtib olunmuş geniş, çoxjanrlı musiqi proqramının tərtibatı xüsusi olaraq vurğulanmalıdır. Ənənəvi musiqi gecələri İspaniyanın flamenko heyətinin misilsiz çıxışı, əsrarəngiz qədim tacik makomlarının, Livan və İraq kimi ərəb ölkələrinin fərqli ovqatlı musiqi lirikasının, antiq İran muğamlarının, türk sənət musiqisi və yeddi əsas Azərbaycan Muğamının məxsusi ifaları ilə seçildi. Festival çərçivəsində keçirilən IV Beynəlxalq Muğam Müsabiqəsi də samballı seçimi və təşkili ilə fərqləndi. Festivalın bağlanış konsertində müsabiqənin qaliblərinin çıxışları parlaq təəssürat oyatdı. Solo ifaçılığı üzrə Aytən Məhərrəmov (Azərbaycan), İsa Şoxri (İran) I mükafata, İlhom İsmoilov (Özbəkistan), Orxan Hüseynov (Azərbaycan) II, “Laməkan” (Belçika-Türkiyə) və “Gerbi Diyar Küyşiliri” (Çin) III mükafatlara layiq görüldülər. Instrumental muğam ifaçılığı nominasiyası üzrə I yer Aygül Həsənovanın (Azərbaycan, qanun), II yer Tareq Cundi (İordaniya, ud) və Zərqələm Cəfərova (Azərbaycan, kamança), III yer isə Tofiq Məmmədovun (Azərbaycan, tar) oldu. Xüsusi mükafata layiq görülən ifaçılardan isə İranlı xanəndə İbrahim Qulami, Tacikistanlı müğənni Sitora Karamatullo və təmsilçimiz, xanəndə Xətai Hacıyev qeyd olunmalıdırlar. “Qran Pri ” mükafatı isə heç kimə təqdim edilmədi! Bu da onu deməyə əsas verir ki, müxtəlif ölkələrin gənc ənənəvi musiqi ifaçıları həm müsabiqə iştirakçıları, həm də silsilə konsertlərin bilavasitə icraçıları kimi Festivala daha fəal cəlb olunmalıdır.

Çünki, Bakı dinləyicilərinin, musiqisevərlərin və muğam iştirakçıların böyük zövq və maraq mənbəyi musiqi sənəti olub və olacaq. Bu müsabiqə bir daha sübut etdi ki, Muğam Festivalı kimi dünya səviyyəli mədəni hadisəyə daha geniş kütlələr, musiqisevərləri cəlb etməyin ən vacib və ilkin vasitəsi elə Əlahəzrət Musiqinin özüdür!



IV Beynəlxalq Muğam Festivalı ümumilikdə musiqi sənətinin, fərqli musiqi janr sahələrinin sərbəst və eyni zamanda müasirliyə qovuşan həyatının geniş panoramı, muğam sənəti və onun ətrafına cəlb etdiyi yaxın sənət növlərinin parlaq nümayişi, əsrarəngiz Şərq musiqi dünyasının, Şərq-Qərb qovuşma yönünün ən maraqlı sənət incələrinin representasiyası həm iştirakçıların, həm də əcnəbi qonaqların və ifaçıların zövqünü oxşayaraq yaddaşlara həkk olundu. Artıq məlumdur ki, muğam və ona yaxın ənənəvi sənət aləmləri özünəxas musiqi inkişaf dövrünü təkamül dövrlərini yaşayaraq indiki zamana külli-ənənə kompleksi səviyyəsinə çatmışlar. Musiqi və mədəniyyət xadimlərimizin, onun intensiv inkişafına böyük diqqət ayıran dövlətimizin sənətə fəal, əvəzolunmaz, mütərəqqi fəaliyyəti və xidmətləri sayəsində Azərbaycan musiqi sənəti öz labüd yaşam dövrünə başlamış, müasir mədəni proseslərə qovuşaraq mədəni dialoq prosesinə artıq qoşulmuşdur.

Turan MƏMMƏDƏLİYEVƏ,
Musiqişünas, sənətsünashq namizədi

2014-cü il 24-28 noyabr tarixində YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 9-cu illik sessiyasında Azərbaycan kəlağayı «Kəlağayı simvolizmi və ənənəvi sənəti» adı ilə YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Reprezentativ siyahısına daxil edildi.

Göylərin bəxşişi kəlağayı



- Uçaq?
- Uçaq!..
- Təpənin üstü ilə qaça-qaça?!
- Hə!..
- Yaxşı... Sən deyən olsun..
- Bir, iki, üç!.. Uçduq!

...Əllərində ağ, soğanı, tünd göy rəngli, moruğu yelənli kəlağayları başlarının üstünə qaldırıb, cingiltili gülüşləri ilə baharın gözəlliyindən vəcdə gələn quşların cəh-cəhini batıran beş qızcığaz... Kəlağaylar yelkən kimi açılıb, quş kimi qanad çalır... Baharın nəfəsiylə torpaqda cücərən ətirli otların arasından boylanan zərif, alabəzək çöl çiçəkləri, dənizdən əsən ilq gilavərin çərpələng kimi uçurduğu kəlağayların görüntüsü yaz günü bir ayrı ovqat yaradır...

...Bu mənzərə yaddaşıma ömürlük həkk olunub. Dejavü deyilən o sirli halı yaşayıb bu mənzərəni dəfələrlə xəyalımda canlandırıram...

...O qızların ən kiçiyi mənəm... Həmin gün bağa, qohum məclisinə toplaşan bütün xanımların kəlağayısı var... Balaca uşaqlar isə “Kəlağayı ilə uçmaq” arzusuylla əl-əyaq altında dolaşır. Sanki bu uçuşla qızlar hamıdan gözəl olduqlarını bütün dünyaya bəyan etmək istəyirlər.

Özgürlüyümüzün matritsası...

...Hər bir xalqın, millətin yalnız ona məxsus olan dəyərləri, gen yaddaşına köçmüş xüsusiyyətləri, üstünlükləri var. Bizim bu cərgədən olan dəyərlərimizdən biri də nəsillər yadigarı kəlağayıdır... Azərbaycanın bütün etnik-coğrafi ərazisində yayılmış, bütün sosial təbəqədən olan qadınların əsrlər boyu ayrılmadığı, sevdiyi, qoruduğu zərif kəlağayı...

Kəlağayı haqda yazılan kitablarda hələ qədim dövrlərdə Şəki, Ərəş, Samux meşələrində vəhşi tırtıl qurdların ipək toxumağından bəhs edilir, bu ərazinin kümçülük, yəni ipəkçilik peşəsinin yaranmasına təkan verdiyi göstərilir. Hazırda Azərbaycan Xalçaçılıq Muzeyində saxlanan bir eksponat da bu fikri təsdiq edir. Şəkinin Qudula kəndindəki dörd min il yaşı olan kurqandan tapılan qızıl sırğanın üstündə pəlid ipək qurduğunun təsviri həkk olunub.

«Soğanı» kəlağayı,
«Heyratı», «Ağ» – yox tayı.
«Şabalıdı», «Qırmızı»,
«Qara» – altıdır sayı.



Həm sayıcı sözləri, həm də el şeiri nümunəsi sayılacaq bu söz düzümündə kəlağayının bütün klassik növlərinin adı çəkilir. Bu növlər rənginə görə də fərqlənir. Çalarından asılı olaraq kəlağayının yüzlərlə rəngi mövcuddur. Kəlağayının əsas naxışı butadır. Bir baş örtüyündə neçə rəngdən və ornamentdən istifadə olunmasına gəlinə, bu, artıq boyaqçı və qələbə ustaların məharətindən asılıdır.

Tarix boyu bütün xalqların və cəmiyyətlərin güzəranı belə olub ki, maddi imkanı yaxşı olanlar, əsilzadələr öz libasları, xarici görünüşləri ilə kasıb təbəqədən seçiliblər. Yalnız texnologiyanın inkişafı, yeni elmi kəşflərin insanın xarici görünüşünə xidmət edən sahələrə nüfuzu (məsələn, bu gün təbii mirvari ilə süni bijuteriyanı, almazı cilalamaqla alınan brilyant laboratoriya brilyantından fərqləndirmək, təbii ipəyi viskoz qatqılı materialdan ayırmaq hər kəsin işi deyil) bu fərqi xeyli azaltmışdı. Təbii ki, tarix boyu Azərbaycan toplumunda da belə olub: zadəgan xanımların libası yoxsul təbəqə xanımlarının geyimindən xeyli fərqlənib. Kəlağaydan başqa! Əsrlər boyu kəlağayı bütün sosial zümrələrdən olan Azərbaycan qadınlarının sevimli baş örtüyü sayılıb. Kəlağayı yalnız rənginə və ölçüsünə görə fərqlənib. Məsələn, yaşlı və matəm saxlayan qadınlar tünd rəngli, ya da qara rəngli kəlağayı örtüblər, cavanlar ağ, soğanı, moruğu rəngli... Gəlin üçün yığılan bazarlıq xonçasına da mütləq qırmızı kəlağayı qoyulub. Kəlağayı xələt olaraq kişilərə də bağışlanıb, əziz qonağın kəhərinin boynuna da dolanılib. Kimsə də bunu əksiklik bilməyib. Çünki ta əzəldən kəlağayı qan, gen yaddaşımızda ucalıq, analıq rəmzi hesab edilib. Ananın isə varlısı, kasıbı olmur. Dediklərimizə milli ədəbiyyat nümunələrimizdə istə-

“ Bəlkə kəlağayı bizə
elə göylərin bəxşisidir?
Kəlağayıya qarşı ipək
qədər zərif məhəbbətin,
ipək qədər möhkəm
bağlılığın sirri də elə
bundadır bəlkə?!

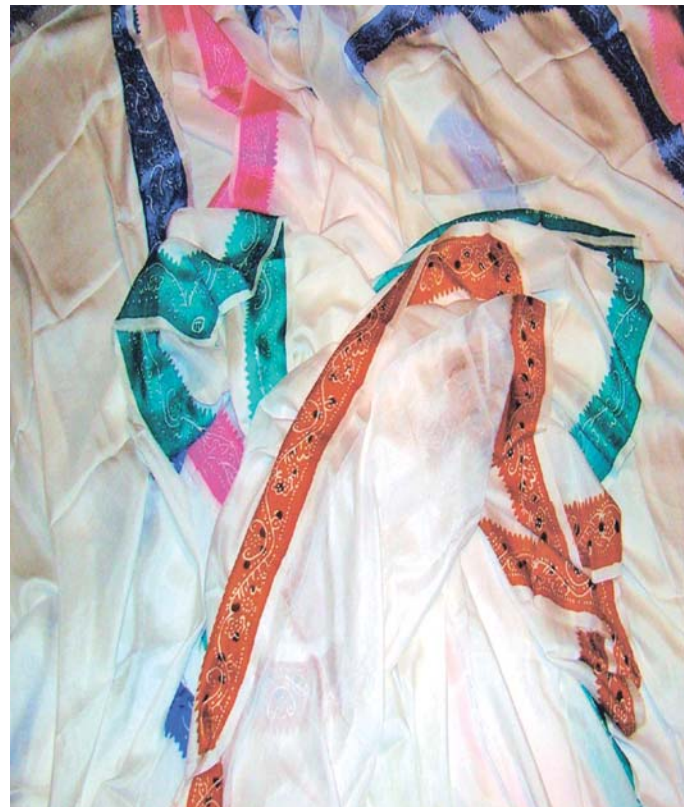
nılən qədər misal tapmaq olar. Azərbaycan aşiq şeirinin zirvəsi Aşiq Ələsgər poeziyasında gözəllərin tərifinə həsr olunmuş qoşmalarda kəlağayı kəlməsi tez-tez xatırlanır:

*...Başında herat kəlağay,
Bənzər göllər sonasına;*

Yaxud:

*...Başında herat kəlağay,
Hər paltarı daraydı;
Bəşərə bənzətmək olmaz,
Göydə mələklər taydı...*

Kəlağayının bir baş örtüyü kimi bütün qadınlara yaraşdığına daha bir sübut isə Nizami Gəncəvinin «Xosrov və Şirin» poemasıdır. Aşiq Ələsgərdən əsrlər öncə yaşayıb-yaratmış böyük Nizami hökmdar qızı Şirinin gözəlliyini vəsf







edərkən onun xarici görkəminin təsvirini bu cür tamamlayır:

...Dirilik suyudur, başda kəlağay...

Azərbaycanda qadının baş örtüyü həmişə namus və ismət rəmzi sayılıb. Kəlağayı nəsildən-nəsilə ötürülərək əmanət edilib. Tarix boyu Şəkiddə, İsmayılıda toxunan kəlağayların üzərindəki naxışlar da qadınlığın, yanar ocağın simvoludur. Maraqlıdır ki, kəlağayı köhnəlib görünüşünü itirəndə də gərəksiz parça kimi tullanmayıb. Nənələr köhnəlib süzülmüş kəlağayını yuyub səliqə ilə taxçada saxlayıblar: yay fəslində doğulan çağanı bez, çit bələk əvəzinə kəlağayıya büküblər ki, onun ipək qədər incə dərisi bişməcə olmasın.

...Kəlağayı məhz Azərbaycan qadınlarının baş örtüyü olsa da, bütün qadınlara yaraşır. İllərdir ki, dövlət başçısından tutmuş adi turistədek Azərbaycana qonaq gələn qadınlara kəlağayı hədiyyə edilir. Elə özümüz də ən müxtəlif səviyyəli xarici səfərlərə çıxanda əcnəbi rəfiqələrimizə, işgüzar münasibət qurduğumuz qadınlara kəlağayı bəxşişi aparırıq. Bir qayda olaraq bizim kəlağayılar bizim olmayan qadınlara da xüsusi yaraşır. Bəlkə də bu, kəlağayını ən müxtəlif fasonlarda bağlamaq imkanının genişliyindən, ya da təbii ipəkdən olduğu üçün saç düzümünü korlamamasına görə belədir. Səbəb nədirsə, fərqlənməz: kəlağayı qadın gözəlliyini tamamlayan xüsusi atributdur.

...152 il yol gələn etiraf

Dünya Azərbaycan kəlağayısından nisbətən gec xəbər tutub. 1862-ci ildə ilk dəfə Londonda keçirilən dünya sərgisində kəlağayı nümayiş etdirilib. Həmin sərgidə basqallı Nəsir Əbduləziz oğlunun toxuduğu kəlağayı və qanovuz parça nümunəsi medal və diplomla mükafatlandırılıb. O zamandan bəri dünyanın Azərbaycan kəlağayısına münasibəti məftunluqdan uzağa keçməmişdi. Ta ki...

2014-cü il 24-28 noyabr tarixində YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 9-cu illik sessiyasında Azərbaycan kəlağayısı «Kəlağayı simvolizmi və ənənəvi sənəti» adı ilə YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Repräsentativ siyahısına daxil edildi.

Kəlağayı faylı Azərbaycan Respublikasının Birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, YUNESKO-nun Xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın dəstəyi ilə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən hazırlanıb. Mehriban xanım Əliyevanın səyləri və çoxşaxəli fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan ilə YUNESKO arasında səmərəli əməkdaşlıq qurulub. Bu əməkdaşlığın nəticəsi və beynəlxalq qurum ilə ölkəmizin qarşılıqlı yüksək etimadı sayəsində muğam ifaçılığı sənəti, Azərbaycan xalça sənəti, aşiq sənəti, tar ifaçılığı, Novruz bayramı, çövkən atüstü oyun ənənəsi YUNESKO-nun müvafiq siyahılarında yer alıb.

Komitə kəlağayı sənətini belə bir qeyri-maddi mədəni irs saymaqla, onun Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlər sistemində və adət-ənənələrimizdə ən mühüm mədəniyyət nümunəsi olduğunu beynəlxalq səviyyədə də təsdiqləyib.

Söz sözü gətirər, ənənə ənənəni...

Bu ilki müşahidələrimizə görə bayram bazarında ən çox satılan araxçın və kəlağayı oldu. Şəhərin mərkəzində, İçərişəhərdə ailəlikcə gəzintiyə çıxmış adamların arasında baş araxçınlı yeniyetmələri, boynuna kəlağayı dolayan xanımları görmək bir Azərbaycan insanı kimi qəlbi fərəhləndirir, yaxın zamanlarda bu aksesuarların təkcə bayramdan-bayrama yox, adi günlərdə də istifadə olunacağına inam yaradırdı. Son zamanlar qızlarımız kəlağayını çox məharətlə, müasir dəbə



“Dünya Azərbaycan kəlağayısından nisbətən gec xəbər tutub. 1862-ci ildə ilk dəfə Londonda keçirilən dünya sərgisində kəlağayı nümayiş etdirilib. Həmin sərgidə basqallı Nəsir Əbduləziz oğlunun toxuduğu kəlağayı və qanovuz parça nümunəsi medal və diplomla mükafatlandırılıb.

uyğun yaradıcı üslubda bağlayır. Görünən odur ki, kəlağayı xalq arasında, dəqiq desək, şəhər xanımları arasında da yenedən dəbə düşür!

Təxəyyülün uçuşu

...Sehrli örtük kimi çıxırışa-çıxırışa kəlağayını çərpələng əvəzi uçuran yaşımız çoxdan keçib. Amma hərdən kəlağayıya bürünüb təxəyyülümüzün fəzasında cövlan etmək, pərvazlanmaq, qanad açmaq istəyindən vaz keçə bilmirəm... Bəlkə kəlağayı bizə elə göylərin bəxşisidir? Kəlağayıya qarşı ipək qədər zərif məhəbbətin, elə ipək qədər möhkəm bağlılığın sirri də elə bundadır bəlkə?!

Gülcahan MİRMƏMMƏD



«Zirvə» qismətin olsun...

10 mart Azərbaycan Milli Teatr Günüdür

Hər iki ildən bir bu gün teatrlarımız üçün həm də «Zirvə» mükafatının təqdimatı ilə əlamətdar olur...



«**Milli sərvət**» nominasiyasında xalq artisti, bəstəkar, müasir Azərbaycan musiqisinin metri Xəyyam Mirzəzadə, «**Musiqi**» nominasiyasında xalq artisti, dirijor Yalçın Adıgözelov, «**Teatr**» nominasiyasında Şəki Dövlət Dram Teatrı, «**Kino**» nominasiyasında artıq sorağı beynəlxalq kino festivallarından gələn «Nabat» bədii filminin yaradıcı heyəti, «**Təsviri sənət**» nominasiyasında

Teymur və Mahmud Rüstəmov qardaşları, «**Debüt**» nominasiyasında Əməkdar Artist Şövqi Hüseynov (Musiqili Teatrın «O olmasın, bu olsun» tamaşasında Məşədi İbad rolunun ifasına görə), «**Azərbaycan mədəniyyətinə dəyərli töhfə**» nominasiyasında «YARAT» Müasir İncəsənət Məkanının təsisçisi və rəhbəri Aida Mahmudova təltif edildilər.



«Milli sərvət» nominasiyası. Xalq artisti Xəyyam Mirzəzadə.



«Teatr» nominasiyası. Şeki Dövlət Dram Teatrının mükafatı baş rejissor Mirbala Səlimliyə təqdim olunur.



«Təsviri sənət» nominasiyası. Teymur və Mahmud Rüstəmov qardaşları.



«Kino» nominasiyası. «Nabat» bədii filminin yaradıcı heyətinin mükafatı Elçin Musaoğluna təqdim olunur.



«Debüt» nominasiyası. Əməkdar artist Şövqi Hüseynov.



«Azərbaycan mədəniyyətinə dəyərli töhfə» nominasiyası. «YARAT» Müasir İncəsənət Məkanının təsisçisi və rəhbəri Aida Mahmudova.

“YARAT”

müasir incəsənətin ünvanı

Təxminən 4 il əvvəl Azərbaycan incəsənət aləminə “YARAT” adlı yeni nəfəs gəldi... Kökü “yaratmaq” sözündən götürülən bu, həqiqətən yaradıcı, qeyri-kommersiya təşkilatı elə ilk gündən fərqli, biri-birindən maraqlı və aktual layihələri ilə ictimaiyyətin diqqətini cəlb etdi...

“YARAT” Azərbaycanda müasir incəsənətin inkişafı və onun cəmiyyət tərəfindən dərk olunması sahəsində fəaliyyəti, habelə ölkə daxilində və beynəlxalq səviyyədə Azərbaycan incəsənətinin təbliğ və təmsil olunması ilə yanaşı sənət həyatımıza yeni bir ab-hava gətirdi, müasir incəsənət haqqında hamıda geniş təsəvvür yaratmağa nail oldu. 2011-ci ildə Aida Mahmudova tərəfindən təsis olunan bu qurumun əsas məqsədi sərgi proqramları, incəsənət təhsil tədbirləri və festivalların təşkilidir. “YARAT” yerli və beynəlxalq incəsənət şəbəkələri, o cümlədən, müxtəlif fondlar, sərgi salonları və muzeylər arasında dialoqun qurulması və təcrübə mübadiləsinin həyata keçirilməsi sahəsində də çalışır. Həyata keçirdiyi təhsil proqramları silsiləsi global səviyyədə mədəniyyətlərarası dialoqun və əməkdaşlığın yaranması üçün imkan yaradır. Yaradıcı gəncləri bir araya gətirən və onların yaradıcılığını ölkədə və dünyada təbliğini özünə hədəf seçən “YARAT” qeyri-kommersiya təşkilatı bu istiqamətdə mühüm işlər görür.

İncəsənət təhsil layihələri

“YARAT” Müasir İncəsənət Məkanı peşəkar sənətkarlar, həvəskarlar, uşaqlar və incəsənətin tədrisi ilə məşğul olanlar, qısaca desək, hər kəs üçün nəzərdə tutulan təhsil proqramları həyata keçirir. Təşkilat yerli və beynəlxalq rəssamlar cəmiyyətləri, o cümlədən, fondlar, incəsənət məktəbləri və muzeylər arasında dialoqun qurulması və təcrübə mübadiləsinin aparılması sahəsində xidmət göstərir. Mühazirələr, seminarlar, məşğələlər, habelə xaricdə tərəfdaş təşkilatlarla birlikdə təqaüd proqramları təşkil edir. “YARAT”-ın təhsil layihələri təşkilatın fəaliyyətinin əsasıdır və onların icra müddəti ilbəil uzadılır.

“YARAT”-ın gənc rəssamlar üçün nəzərdə tutulan, adının bir mənası da “tərəqqi” olan ARTIM layihəsinin əsas məqsədi ölkənin gənc nəslinin istedadlı nümayəndələrini incəsənət sahəsində karyera qurmağa təşviq etmək, habelə gənc rəssamlara peşəkar sərgilərdə öz əsərlərini nümayiş etdirmək üçün müvafiq şərait yaratmaqdır. Təsis olunduğu vaxtdan bəri “YARAT” təşkilatı artıq 130-dan çox layihə həyata keçirib.

Qurumun dəstəyi ilə Leyla Əliyevanın, Aida Mahmudovanın, Hüseyn Haqverdinin, Məmməd Mustafayevin, Ramal



Aida Mahmudova,
“YARAT” Müasir
İncəsənət Məkanının
təsisçisi və rəhbəri





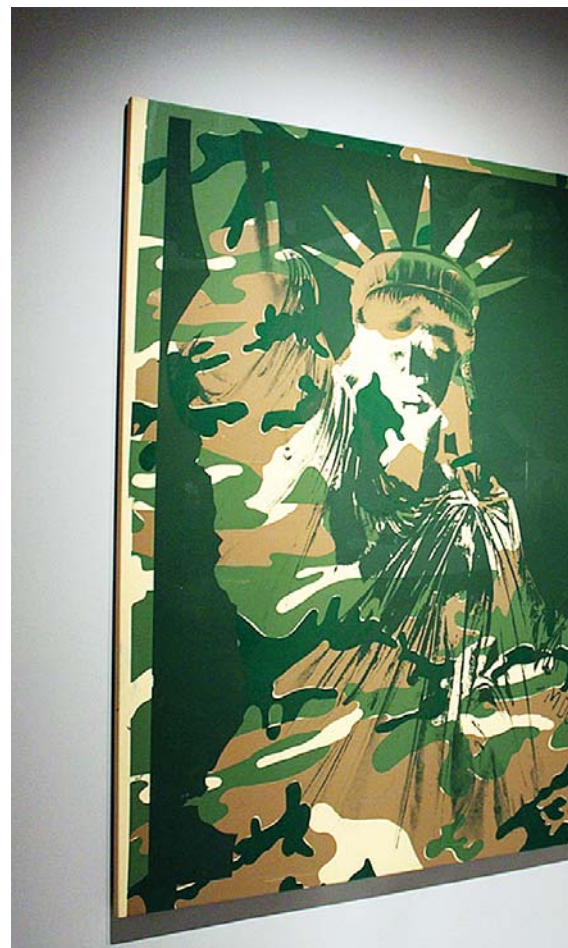
Kazımın və xarici sənətkarlar Dejan Kaludjeroviçin, Mahmud Baxşinin, Marqret Ayherin, Şaarbek Amankulun, Vilyam Kobbingin və başqalarının sərgiləri təşkil olunub.

“YARAT” Müasir İncəsənət Məkanı öz qarşısına müasir Azərbaycan incəsənətini tam və maraqlı şəkildə təqdim etmək, habelə ictimaiyyəti dünyaya incəsənətində yeni cərəyanlar və adlarla tanış etmək məqsədini qoyub. Bu baxımdan qurumun 2012-ci ildə yaratdığı kommersiya əsaslı «YAY» qalereyası rəssamların yaradıcılıq sınaq-

ları üçün daimi meydançadır. Bu sərgi salonunda yerli və xarici rəssamların əsərləri nümayiş olunur. Satış-sərgilərdən əldə olunan bütün mənfəət rəssamla “YARAT” Müasir İncəsənət Məkanı arasında bölüşdürülür. “YARAT” Müasir İncəsənət Məkanının əldə etdiyi mənfəət payı müvafiq proqramların maliyyələşdirilməsi üçün istifadə edilir.

“Zirvə”yə doğru

“YARAT” İncəsənət Məkanının qurucusu Aida Mahmudova London-





“YARAT” Müasir İncəsənət Məkanının əldə etdiyi mənfəət payı müvafiq proqramların maliyyələşdirilməsi üçün istifadə edilir.



da məktəbi bitirdikdən sonra məşhur Central Saint Martins İncəsənət və Dizayn Kollecinə oxuyub. Bakı rəsamlarının geniş yaradıcılıq potensialı ilə yaxından tanış olandan sonra yeni birlik yaratmağın vacibliyi qərarına gəlib. Rəssam «YARAT» qeyri-kommer-siya təşkilatının vasitəsilə elə bir sənət özlü yaratmaq istəyir ki, müasir Azərbaycan rəsamları peşəkar sərgilərdə yetişərək, yerli və beynəlxalq səviyyədə geniş auditoriya qarşısına çıxıb bilsinlər. O, “YARAT”-ın simasında, həmçinin öz fəaliyyətində, təsviri incəsənətdə Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin sintezini təmsil edə biləcək bir qurum görmək istəyir. İşini sevən bir rəssam kimi Aida Mahmudovanın rəhbərliyi ilə bir-birindən maraqlı layihələr son illər təkcə Azərbaycanda deyil, ölkəmizdən kənarda da maraqla qarşılanmaqdadır. İncəsənətimizin təbliği istiqamətində gördüyü işlərə görə “YARAT” Müasir İncəsənət Məkanının təsisçisi və rəhbəri Aida Mahmudovaya “Azərbaycan mədəniyyətinə dəyərli töhfə” nominasiyasında “Zirvə” mükafatını nazir

Əbülfəs Qarayev təqdim edib.

Dörd illik fəaliyyəti dövründə özünü tamamilə təsdiqləmiş qeyri-kommer-siya təşkilatının Bakıda yerləşən “YARAT” Müasir İncəsənət Mərkəzinin açılış mərasimində Azərbaycanın, eləcə də dünya mədəniyyət və incəsənət aləminin nüfuzlu şəxsləri, görkəmli ictimaiyyət xadimləri, diplomatik missiyanın nümayəndələri - Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının rektoru, Xalq rəssamı Ömər Eldarov, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar, dünya şöhrətli rəssam Tahir Salahov, mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev, gənclər və idman naziri Azad Rəhimov, M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialının rektoru, “ÜNS” Yaradıcılıq Səhnəsinin rəhbəri, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Nərgiz Paşayeva “Central Saint Martins” Universitetinin incəsənət, mədəniyyət və dram proqramları üzrə dekani Mark Danhill, Moskva Dövlət Müasir İncəsənət Mərkəzinin art-direktoru Leonid Bajanov, “Cosmoscow” Müasir İncəsənət Beynəlxalq Yarmarkasının rəhbərləri Marqarita Puşkina və Sandra Nedvet-skaya, “Guggenheim UBS MAP Global Art Initiative” layihəsinin Yaxın Şərq və Şimali Afrika üzrə kuratoru Sara Raza, “Art finans” şirkətinin baş direktoru və “Qazprombank”ın vitse-prezidenti Mariya Sitnina, Avstraliyada Tasmaniya Müasir İncəsənət Muzeyinin sərgilər və kolleksiyalar üzrə rəhbəri Varenne Oli-viyer, Londonda “ICON Gallery” sərgi mərkəzinin direktoru Conatan Uotkins iştirak ediblər.

Yeni mərkəz YARAT-ın başlıca fəaliyyət istiqaməti olan təhsil proqramlarını daha da inkişaf etdirib beynəlxalq auditoriya və institutlarla əməkdaşlıq üçün daha çox imkan yaradacaq. Əsrlər boyu Bakı mədəni mübadilə və yaradıcılıq məkanı olub. Əminliklə demək olar ki, paytaxtın yeni sərgi mərkəzi Azərbaycan incəsənətinin çiçəklənməsinə böyük töhfə verəcək.

Mehparə SULTANOVA

Ceyran gözəllik, Nar birlik rəmzidir

“Ceyran və Nar ölkənin qürurlu tarixini və ümidverici gələcəyini əks etdirir”

İnsan düşüncəsinin məhsulu olan, onu qoruyan, uğur gətirən talismanların meydana gəlməsi təxminən bəşəriyyətin yaranışı ilə eyni vaxta təsadüf edir. Amulet, daş, gözəmcüğü və sairə... Müasir dövrə qədər gəlib çıxan bu talismanlar zaman keçdikcə, nəinki unuduldu, əksinə, müxtəlif kütləvi tədbirlərin də ayrılmaz hissəsinə çevrildi. Məsələn, Fransada “maskot” sözü ilə ifadə olunan talismanlar məktəb, şirkət, hərbi təşkilatlar kimi böyük qurumları simvollaşdıran heyvan, cizgi filmi xarakterlərinin şəkillərindən ibarətdir. Bu gün də talismanlar tamaşaçıları coşdurmaq məqsədilə istifadə olunur və çoxları bunun onlara uğur gətirəcəyinə inanır. Ölkəmizdə baş tutacaq “Baku-2015” Avropa Oyunları isə maskotlarla bağlı mövzunu bir qədər də aktuallaşdırıb.

Bununla bağlı suallarımıza Bakı Avropa Oyunları Əməliyyat Komitəsinin marketinq şöbəsinin mütəxəssisi Ülviyyə Əkbərova cavab verir.

– Dünyada keçirilən idman oyunlarında maskotlardan ilk dəfə neçənci ildə istifadə edilib və onların rolu nədən ibarət olub?

– Maskotlar Olimpiya Oyunlarının talismanı olaraq mühüm əhəmiyyətə malikdirlər. Onlar oyunları populyarlaşdırmaq məqsədi ilə formalaşdırılsa da, istənilən halda ölkənin tarixi və ya hər hansı mədəni xüsusiyyətlərini əks etdirən obrazlardan ibarət olur. Bunu hər hansı uydurulmuş xəyali bir obrazla da ifadə etmək mümkündür. Maskotların tarixinə nəzər salsaq görürük ki, əvvəllər oyunların simvolları gerb və ya məşəl olub. Dünyada ilk qeyri-rəsmi talismanlar 1968-ci ildə Fransada Qrönobl Qış Olimpiya Oyunlarında istifadə edilib.

Talisman yaradılması ideyası 1972-cü ilin yayında Almanıyanın Münhen şəhərində keçirilmiş Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin 73-cü sessiyasında təsdiqlənib və həmin il Münhen Yay Olimpiya Oyunlarında rəsmi talisman olaraq maskotlardan istifadə olunub. Bu talisman Oyunları populyarlaşdırmaq və Olimpiya Hərəkatının prinsiplərini təbliğ etmək üçün nəzərdə tutulub. Dediym kimi, talisman Olimpiya



oyunlarını qəbul edən ölkənin mədəniyyətini əks etdirən və müasir Olimpiya Hərəkatının dəyərlərini təmsil edən insan, heyvan və ya uydurulmuş bir obraz ola bilər.

– Bakıda keçiriləcək “Baku-2015” Avropa Oyunlarının rəmlərinin müəllifləri kimlərdir və onların təyinatı hansı meyarlara, prinsiplərə əsaslanır?

– “Baku-2015” Avropa Oyunlarının önəmli layihələrindən biri onun talismanları, “maskotlar”dır. Ümumiyyətlə, maskotlar “Baku-2015” Avropa Oyunlarının mühüm elementləri olmaqla yanaşı, ölkəmizin zəngin keçmişi və mədəniyyətinin nümunəsidir. Maskotlar adətən 2-10 yaşlı auditoriya üçün nəzərdə tutulsa da, onlar hər kəsin diqqət mərkəzində olur və oyunlar zamanı böyük maraqla qarşılanır.

Maskot layihəsi öz-özlüyündə geniş və çoxşaxəlidir. Bununla bağlı qısaca demək olar ki, “Baku-2015” Avropa Oyunlarının maskotları “Baku-2015” Brand & design team və Londonda yerləşən “Someone” dizayn agentliyi tərəfindən hazırlanıb.

Ceyran və Nar obrazları idman tədbirinin rəsmi simvolları olaraq qəbul olunub. “Baku-2015”-in Əməliyyatlar üzrə Baş direktoru cənab Saymon Kleq bununla bağlı öz fikirlərini



belə ifadə edib: “Bizim simvollar ilk Avropa Oyunları üçün çox əhəmiyyətlidir və onları “Baku-2015” ailəsində salamlamağa çox şadıq.

Ceyran ölkədə təbii gözəlliyin, zərifliyin, saflığın simvolu olaraq Azərbaycanda qorunan heyvan növlərindən biridir. O, qonaqlara ölkəmizin zəngin irsinə nəzər salmağı təklif etməklə Oyunların mədəniyyət elçisi olacaq. Qafqaz dağlarından tutmuş Xəzər dənizinin sahillərində Ceyran qonaqlara ölkə boyu bələdçilik edəcək və onlara Azərbaycanın gözəlliklərini nümayiş etdirəcək. Nar isə günəşi sevən, Göyçay şəhərində bitən meyvədir. Həyat eşqi, enerji ilə aşıb-daşan Nar yeni idman növlərində iştirak etməyi sevir və Avropa Oyunları tədbirinə də qoşulacaq. Bu meyvə eyni zamanda Azərbaycan folklorunda birliyi tərənnüm edir. Azərbaycanın təbiətindən, mənəvi irsindən ruhlanaraq, Ceyran və Nar ölkənin qürurlu tarixini, ümidverici gələcəyini əks etdirir. Bu cütlük “Baku-2015”-in təbliğində brend rolunda çıxış edərək bütün dünyada birinci Avropa Oyunlarının simvoluna çevriləcək.

Mehparə SULTANOVA



Baku 2015

1st EUROPEAN GAMES

12 – 28 June 2015



baku2015.com



Xalça muzeyi mədəni turizmin yeni ünvanı

Son illər çox sürətlə dəyişən paytaxtımızda aparılan genişmiqyaslı quruculuq və abadlıq işləri, gerçəkləşdirilən möhtəşəm layihələr Bakını daha da gözəlləşdirib. Vahid ansambl kimi görünən təkrarolunmaz sənət inciləri ölkəmizə səfər edən əcnəbiləri heyran etməklə yanaşı, həm də çağdaş Azərbaycanın öz tarixi keçmişinə bağlılığını, bugünkü gücünü, iqtisadi qüdrətini göstərir.

Əlbəttə, bu sırada özünün nadir memarlıq üslubu ilə seçilən, istər daxili tərtibatı, istərsə də xarici görünüşü ilə bizə əfsanə və nağıllar aləmini xatırladan, qapılarını bu yaxınlarda fərqli tərtibatda tamaşaçıların üzünə açan Xalça Muzeyinin yeni binasının adını xüsusi fərəhlə çəkməliyik.

Yeni görkəm və məzmununda Avropa və Şərq memarlıq üslubunu birləşdirən muzey əcdadlarımızdan miras qalmış, qərinələr, əsrlər boyu bizə şöhrət gətirmiş xalçalarımızın qorunması və bu zəngin mədəni irsimizin dünyaya çatdırılmasında əvəzsiz rol oynayır.

Bu yaxınlarda ölkəmizin ali mükafatı – “Şöhrət” ordeninə layiq görülən Lətif Kərimov adına Azərbaycan Xalça Muzeyinin direktoru, sənətsünəşliq doktoru Röya Tağıyeva ilə muzeyin bugünkü qayğılarından danışdıq.

– Yeni xalça muzeyinin təməli Heydər Əliyev Fondu, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və YUNESKO-nun birgə layihəsi əsasında 2008-ci ilin mayında Dənizkənarı Milli Parkda qoyulub. Layihə hazırlanarkən Avstriyalı memar Frans Yants tərəfindən milli memarlıq ənənələrinə xüsusi üstünlük verilib. Binanın ümumi sahəsi 18446 kvadrat metr, uzunluğu 121.25, eni 22.3, hündürlüyü isə 18.5 metrdir.

Muzeyin birinci mərtəbəsində suvenir və kitab köşkü, sərgi salonu fəaliyyət göstərir. İkinci mərtəbədə xalçaçılığın yaranması, tarixi inkişaf yolunu əks etdirən şöbələr, xovsuz xalçalar, xalça məmulatları, xalqımızın adət-ənənələri təsvir olunan köşklər qurulub. Burada qonaqlar üçün kitabxana, mühazirə zalı da fəaliyyət göstərir.

Üçüncü mərtəbədə Azərbaycanın bütün xalçaçılıq məktəblərinə aid xovlu xalçalar, bədii tikmələr, milli geyimlər, zərgərlik nümunələri nümayiş olunur. Burada bütün mərtəbələrdə quraşdırılan monitorlarda “Azərbaycan xalçaları dünya muzeylərində” və “Azərbaycan xalçaları orta əsrlərdə Avropa rəssamlarının əsərlərində” adlı slayd-şou göstərilir.



Xalça “Əjdahalı”.
Qarabağ. Azərbaycan. XVII əsr.



Xalça bizim milli sərvətimizdir. Azərbaycanı xalçasız, xalçanı isə Azərbaycansız təsəvvür etmək mümkün deyil...

İlham Əliyev



Xalça "Xilə-Əfşan". Bakı. Azərbaycan. XVIII əsr.



Xalça "Səlyan xilesi". Şirvan. Azərbaycan. XIX əsr.

Dördüncü mərtəbədə isə Lətif Kərimovun yaradıcılığını əks etdirən sərqi, müasir xalça sənəti, qədim texnologiya əsasında toxunan “Dəstərxan” süfrəsi, muzeyin Şuşa filialının sənət nümunələri və s. nümayiş etdirilir.

Binanın zirzəmisində ən müasir avadanlıqla təchiz olunmuş arxiv, anbar, laboratoriya, bərpa və konservasiya şöbələri mövcuddur. Açıq havada heykəllərin və xalçaların nümayişi üçün sahə də nəzərdə tutulub.

Muzeylərin də insanlar və ölkələr kimi keçmiş, bu günü və sabahı olur. Dünyada ilk ixtisaslaşmış xalça muzeyinin 1967-ci ildə məhz Azərbaycanda yaradılması hər birimizdə qürur hissi oyadır. Məqsəd xalqımızın milli sərvəti olan xalça sənətini, onun bu qədim ənənəsini qoruyub yaşatmaq, təbliğ və nümayiş etdirmək, gənclərimizi milli özünüdərkə, özünəqaydısa yönəltmək, ənənəvi incəsənət məbədi sayılan muzeyi geniş kütlələr üçün estetik zövqlərin formalaşdığı bir məkana çevirməkdir.

Muzeyin «Xovlu xalçalar», «Xovsuz xalçalar», «Xalça məmulatları», «Bədii metal», «Çini, şüşə, ağac, kağız», «Parça, tikmə, geyim» kolleksiyalarında ümumilikdə 15.000-ə qədər nadir sənət əsəri, qiymətsiz, unikal xalçalar mühafizə olunur.

Mədəni dəyərlərin geniş təbliğində, ölkənin mədəniyyəti və incəsənəti haqqında gənc nəsildə dolğun, əhatəli fikrin formalaşmasında muzeyin mühüm əhəmiyyəti vardır. Təbii ki, respublikaya gələn turistlərin ölkəmizdə xalçaçılıq və onun inkişaf mərhələləri barədə məlumatlandırılmasında da muzeyin xidməti əvəzsizdir.

Elmi statusa malik Xalça Muzeyi beynəlxalq miqyaslı məşhur elmi-tədqiqat mərkəzinə çevrilib. Muzeyin bazasında beynəlxalq çərçivədə YUNESKO-nun, ICOC-un (Şərq Xalçaları Üzrə Beynəlxalq Konfrans) xətti ilə Azərbaycan xalçasının tanıdılması ilə bağlı 1983-cü, 1988-ci və 2003-cü illərdə Bakıda, 2007-ci ildə isə YUNESKO-nun Parisdəki Mənzil Qərargahında xalça simpoziumları keçirilib.

Burada müxtəlif elm sahələri (tarix, kulturologiya, fəlsəfə, sənətsünəşliq, və s.) üzrə Azərbaycan Respublikasında dissertasiyaların əsas nəticələrinin dərc olunması tövsiyə edilən elmi nəşrlərin siyahısına daxil olan «Təsviri və dekorativ-təbiiq sənət məsələləri» toplusu nəşr edilir.

Muzeyin yeni binasında Azərbaycanda ilk dəfə yaradılan Uşaq Muzeyində xalça və dekorativ tətbiqi sənətə maraq üzrə yeniləşən ideyaların səmərəliliyi, zövqün və estetik tərbiyənin inkişafı ilə əlaqədar müxtəlif yaş qruplarına aid olan uşaqların intellektual bacarıqlarını artırmaq məqsədilə interaktiv və əyləncəli proqramlar təşkil edilir.

Azərbaycan Xalça Muzeyi xalçaçılıq sənəti üzrə bərpa və konservasiya mərkəzi kimi də fəaliyyət göstərir. Bununla əlaqədar 2000-ci ildə Londondakı Britaniya Muzeyinin Konservasiya Mərkəzi, 2007-ci ildə Vaşinqtondakı Tekstil Muzeyi



“ Muzeyin ən qədim xalçaları ABŞ-ın Şərq xalçası və tekstili üzrə Çikaqo cəmiyyətinin üzvü, mərhum Qrover Şiltsin kolleksiyasından olan Qarabağın XVII əsr «Əjdahalı» xalçası və Bakının XVIII əsr «Xilə-Əfşan» xalçasıdır.

və Nyu-Yorkdakı Metropoliten Muzeyi, 2008-ci ildə Florensiya muzeyləri və 2010-cu ildə Fransadakı Luvr Muzeyi ilə birgə araşdırmalarda əməkdaşlıq edib.

Xaricdə olan Azərbaycan xalçalarının vətənə qaytarılması ilə əlaqədar aparılan mühüm işlər nəticəsində Amerikada şəxsi kolleksiyada saxlanılan iki ədəd Azərbaycan xalçası muzeyə bağışlanıb: «Əjdahalı» (XVII əsr. Qarabağ) və «Səlyan Xiləsi» (XIX əsr. Şirvan).

İtaliyanın Florensiya şəhərində xalça mütəxəssisi Alberto



Boralevinin «Qədim xalçalar və tekstil» adlı məşhur qalereyasından «Damğalı» (XIX əsr. Qazax) və «Zeyxur» (XIX əsrin sonu. Quba) xalçaları geri alınıb.

«Xalça bayramı» münasibətilə muzeyə «Qobustan xalçası» (Şirvan məktəbi) hədiyyə edilib.

Azərbaycan mədəni irsinin uzaq və yaxın xaricdə təbliğ edilməsi məqsədilə muzey mütəmadi olaraq sərgi mübadiləsi həyata keçirir, analoji iş aparan xarici mütəxəssislərlə münasibət qurur, muzeylərlə və digər təşkilatlarla əlaqələrini inkişaf

etdirir. Belə ki, 2006-2007-ci illərdə tekstil kolleksiyalarının idarə olunması üzrə elektron sorğu kitabının yaradılmasında Tekstil Muzeyi (ABŞ) ilə əməkdaşlıq edilib. 2008-ci ildən Almaniya Xalq Universitetləri Birliyinin Beynəlxalq Əməkdaşlıq İnstitutu ilə birlikdə «Sıxıntı, toz və köhnəlikdən uzaq muzeylər mədəniyyətlərarası dialoq üçün həmişəlik təhsil məkanı kimi (A-MUSE-ALL)», 2010-cu ildən YUNESKO-nun Moskva Bürosu ilə birlikdə «Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin inkişafı üzrə muzey təhsili proqramları» layihələri həyata keçirilib. Sonuncu layihə çərçivəsində elektron metodiki göstəriş tərtib edilib.

Muzey 1993-cü ildən Beynəlxalq Muzeylər Şurasının (İCOM) və onun Menecment (INTERCOM), Etnoqrafiya (İCME), Tətbiqi sənət (İCFA), Marketing və İctimaiyyətlə Əlaqələr (MPR), Audiovizual və Yeni Texnologiyalar (AVI-COM), Konservasiya (İCOMCC), Təbii Tarixi Muzeylər (NAT-HİST) beynəlxalq komitələrinin, 2011-ci ildən Şərq Xalçaları üzrə Beynəlxalq İncəsənət Fondunun və Bələdiyyə İdarələri üçün Qeyri-Dövlət Təhsil Proqramının (NEMO) üzvüdür.

2010-cu ildə xalça sənəti YUNESKO-nun Başəriyyətin Qeyri-Maddi Mədəni İrsinin Reprezentativ Siyahısına daxil edilib.

Muzey beynəlxalq miqyasda nüfuzlu elmi-tədqiqat mərkəzi kimi tanındığı üçün elmi araşdırmalar və əsaslandırılmış sübutlarla xarici ölkələrdə olan muzeylərdəki Azərbaycan xalçalarına dəqiq, düzgün atribusiyalar verilməsinə, sərgilərin təşkili və kataloqların çap edilməsinə nail olub.

Ukraynada «XVIII-XX əsr Azərbaycan xalçaları», Çexiyada «Odlar yurdu Azərbaycan», Gürcüstanda «Azərbaycan xalçaları Gürcüstan milli muzeyində» adlı sərgilərin, kataloqların, Çexiyada, Misirdə, Macarıstanda «Azərbaycan xalçası» kitablarının nəşri də bu əhəmiyyətli məqsədə xidmət edir.

Xalçalarımız dünyanın bir çox aparıcı dövlətlərinin ən məşhur muzey və sərgi salonlarında nümayiş etdirilir (Fransa, Avstriya, İsveç, Hindistan, Yaponiya, İsrail, Böyük Britaniya, Kuba, İran, Türkiyə, ABŞ, İtaliya və s.), Azərbaycan xalçalarından ibarət xüsusi sərgilər təşkil olunur.

Ekspozisiyamızda Azərbaycan xalça məktəblərinin müxtəlifliyini, zənginliyini özündə əks etdirən Quba, Bakı, Şirvan, Gəncə, Qazax, Qarabağ və Təbriz xalça nümunələri öz ənənəvi cəhətləri ilə göz oxşayır. Dekorativ sənət, bədii tikmə və milli geyimlərimiz dünyanın hər yerindən gələn seyrçilərdə ölkəmizin mədəniyyəti haqqında bitkin anlayış yaradır. Muzeyin ekspozisiyasında 700-ə yaxın eksponat nümayiş olunur. Bu eksponatlar muzeyin fondlarında olan nadir və unikal əşyaların yalnız bir qismidir.

Muzeyin ekspozisiyasında xalçanın yaranma texnologiyası, xalça toxumaq üçün istifadə edilən alətlər və Azərbaycan xalçasının keçdiyi dövrləri əks etdirən nümunələr sərgilənir.



Xalça sənətində istifadə edilən motivlərin nə qədər qədim tarixə malik olduğu muzeydəki tunc dövrünə aid (e.ə. IV-II minillik) arxeoloji materiallardan, XII əsr eksponatlarının üzərindəki motivlərdən aydın görünür.

«Bədii metal», «Çini, şüşə, ağac, kağız», «Parça, tikmə, geyim» kolleksiyalarındakı eksponatlarda xalça üzərində istifadə olunan motivlərə rast gəlinir.

Muzeyin ən qədim xalçaları ABŞ-ın Şərq xalçası və tekstili üzrə Çikaqo cəmiyyətinin üzvü, mərhum Qrover Şiltsin kolleksiyasından olan Qarabağın XVII əsr «Əjdəhəli» xalçası və Bakının XVIII əsr «Xilə-Əfşan» xalçasıdır.

Muzey xalçaçıların sosial statusunun yüksəldilməsi, peşə hüquqlarının müdafiəsi sahəsində geniş işlər görür, unudulmaqda olan ənənəvi xalça texnologiyaları ilə əlaqədar gənc xalçaçıların ustad dərsləri, sənətkarların görüşlərini keçirir. Burada ixtisaslı kadrlar hazırlanır, ali məktəb tələbələrinin nəzəri bilikləri möhkəmləndirilir, praktiki bacarıqlar mənimşədir.

Muzey Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Əsasnaməsinin «Elmi dərəcələrin və elmi adların verilməsi qaydaları haqqında» bəndinə uyğun olaraq müvafiq elm sahələrinin inkişafında görkəmli yer tutduğu üçün dissertasiyalar üzrə aparıcı təşkilat təyin edilib. Burada sənətsüənəşlik üzrə fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsini almaq üçün təqdim etdirlən dissertasiya işlərinin müzakirəsi aparılan yüksək ixtisaslı, peşəkar elm xadimlərindən ibarət Elmi Şura fəaliyyət göstərir.

“ Ekspozisiyamızda Azərbaycan xalça məktəblərinin müxtəlifliyini, zənginliyini özündə əks etdirən Quba, Bakı, Şirvan, Gəncə, Qazax, Qarabağ və Təbriz xalça nümunələri öz ənənəvi xüsusiyyətləri ilə göz oxşayır.

Muzey əşyalarının bərpa və konservasiyası üzrə əməkdaşları peşəkarlıqlarının artırılması məqsədilə bir çox beynəlxalq və yerli araşdırmalarda iştirak edir. Bununla yanaşı təcrübə üçün xarici ölkələrdən mütəxəssislər də dəvət olunur. Məsələn, 2008-ci ildə amerikalı mütəxəssis Patrisiya Ever, 2013-cü ildə İngiltərədən Viktoriya və Albert Muzeyinin konservasiya üzrə mütəxəssis Luyisa Skveyer öz zəngin biliklərini muzey əməkdaşları ilə bölüşüb. Hazırda Luyisa Skveyerin muzey eksponatlarının bərpa işi ilə bağlı tərtib etdiyi təlimatlar əsasında xalçaların və başqa məmulatların bərpa işləri aparılır.

Xalçalar yalnız milli deyil, həm də ümumbəşəri irsin elementi olduğundan, muzey onların öyrənilməsi istiqamətində iş aparan xarici mütəxəssislər və müvafiq təşkilatlarla tərəfdaşlığı inkişaf etdirir. Belə muzeylərdən biri də kolleksiyasında Azərbaycan xalçaları saxlanılan Ümumrusiya Xalq və Dekorativ Tətbiqi Sənəti Muzeyidir (ÜXDTSM). Bu muzeylə

əməkdaşlıq bizə xarici kolleksiyalarda saxlanılan Azərbaycan xalçalarının öyrənilməsi prosesini asanlaşdıracaq.

Bununla bağlı Azərbaycan Xalça Muzeyi və ÜXDTSM 2014 cü ilin iyun ayında öz niyyətləri barədə müqavilə imzalamışlar. Müqavilədə elmi-tədqiqat işi, təcrübə mübadiləsi, birgə sərgi layihələrinin hazırlanması, muzey fəaliyyəti barədə məlumat və metodiki ədəbiyyatların mübadiləsi üzrə əməkdaşlıq nəzərdə tutulur.

Bu gün Azərbaycanda xalçaçılığın yaşaması, qorunması məqsədilə bir çox işlər görülür. Belə ki, "Azərbaycan xalçası Azərbaycan mədəniyyətinin ayrılmaz hissəsidir" ideyası əsasında yaratdığımız "Azərbaycan Xalçaçıları" İctimai Birliyi xalqımızın milli ənənələrinin, maddi və qeyri-maddi mədəni irsinin yaşadılmasına, inkişafına, tanınmış elm və mədəniyyət xadimlərinin yaradıcılıq potensialının birləşdirilməsinə, istedadlı uşaq və gənclərin, yaradıcı xalçaçı sülalələrinin dəstəklənməsinə və s. öz töhfəsini verir. Bütün bunlarla yanaşı Birlik dünya muzeylərində olan Azərbaycan xalçalarını tədqiq edir, milli xalçaçılıq sənətinin aktual problemlərinin həlli üzrə yeni üsullar axtarır, unudulmaqda olan xalça texnologiyalarını bərpa edir.

Azərbaycan ərazisində dəstərxanların toxunulmasında böyük bir fasilə yaranmışdı. Bunları nəzərə alan "Azərbaycan Xalçaçıları" İctimai Birliyi unudulmaqda olan dəstərxanların

qədim çeşnilərini yaşatmaq məqsədi ilə onların toxunması üçün layihə hazırladı. Təklifi müsbət qarşılayan toxucular bu işə böyük həvəslə başlayaraq, biri-birindən gözəl, nəfis dəstərxanlar toxudular. Məqsəd bölgələrdə yaşayan sənətkarları arayıb-aşkarlamaqdan, onların maraqlı sənət nümunələrini cəmiyyətə daha da yaxından tanıtmmaqdan ibarətdir.

Muzey xalçaların bərpa və konservasiyasından əlavə onların unudulmaqda olan material və hazırlanma texnikasını da üzə çıxarır. Bunun nəticəsində xalçaların texniki parametrlərini əks etdirən məlumat bazası yaradılır. Bu da öz növbəsində xalçaların köhnə toxunma texnologiyalarının bərpası və dirçəlməsinə kömək edir.

Bu günlər respublikamızın əksər idarə və təşkilatları kimi Azərbaycan Xalça Muzeyində də ölkəmizdə keçiriləcək Birinci Avropa Oyunları ilə bağlı müəyyən hazırlıq işləri görülür. Bununla əlaqədar yaradılacaq Atletlər kəndində muzeyimiz üçün sahə ayrılacaq və burada maddi və mədəni irsimizi, qədim adət-ənənələrimizi əks etdirən sərgilər təşkil olunacaq.

Röya xanım deyir ki, biz bu işə son dərəcə məsuliyyətlə yanaşıırıq. Çünki bu sərgilər Azərbaycan mədəniyyətini dünyada tanıtmmaq baxımından müstəsna əhəmiyyətə malikdir...

Y.HİDAYƏTOĞLU



Bu günün imzaları

Bu sayımızda sizə təqdim edirik:

Tərənə Vahid

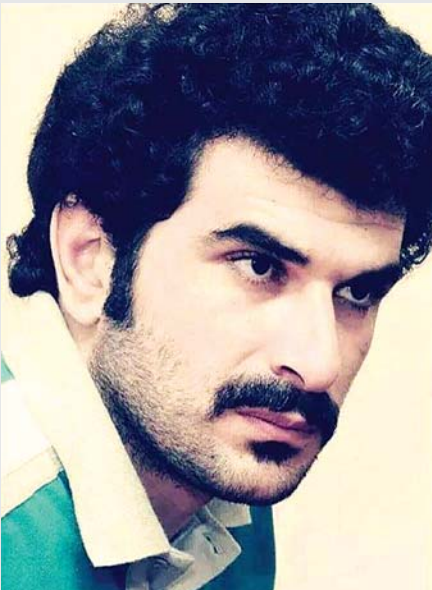
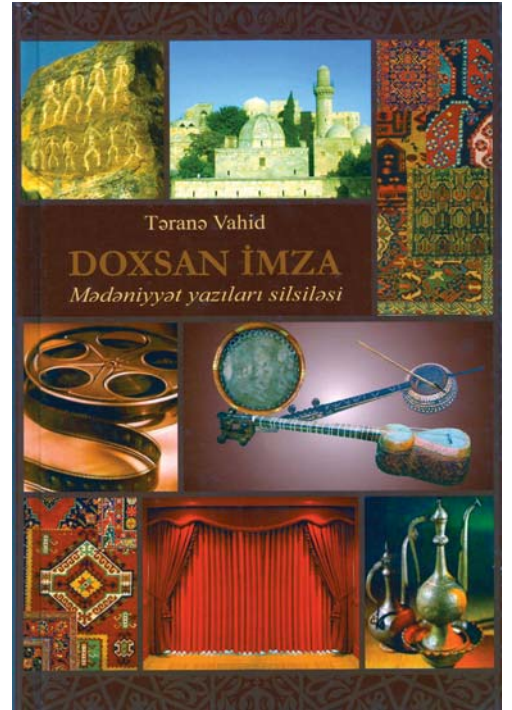
Səmimiliyi, ifadə tərzinin orijinallığı, duyğularının dərinliyi ilə seçilir. O, insan qəlbinə incədən-incə



cə duyan, həyat hadisələrinə həssas və müdrikliklə yanaşan, düşüncəsinin mayasında xeyirxahlıq və mərhəmət olan müəlliflərdəndir.

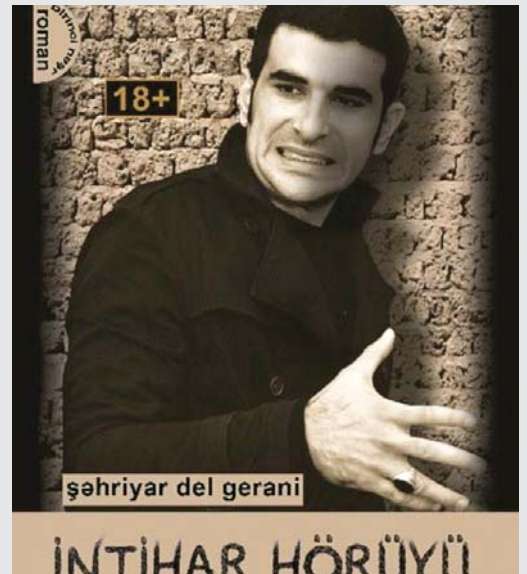
Tərənə həm də 50-dən artıq ədəbi-bədii televiziya verisinin ssenari müəllifi, «Qismət», «Müdriklik çadırı – Ömər Xəyyam», «Çörək haqqı», «Şirvanşahlar» bədii və sənədli televiziya filmlərinin ssenari müəllifidir.

«Cənnətdən yuxarı» və «Doxsan imza» kitabları işıq üzü görüb. ABŞ-da nəşr olunan «Müasir Azərbaycan qadın nəşri» ("Modern Azerbaijani Women's Prose") antologiyasında 6 hekayəsi yer alıb.



Şəhriyar del Gerani

Müntəzəm olaraq mətbuatda bədii və publisistik yazılarla çıxış edir. "İntihar hörüyü" romanı "Milli Kitab Mükafatı 2013"-də "Ən Yaxşı Gənc Yazıçı" nominasiyası üzrə qalib olub. "Ədəbi Azadlıq - 2014" hekayə müsabiqəsi"ndə "Bizim olan heç nə" hekayəsi birinci yer alıb. Şeirləri və hekayələri rus, türk, ukrayna, gürcü və ingilis dillərinə tərcümə olunaraq ölkə daxilində və xaricdə ayrı-ayrı antologiya və jurnallarda çap olunub. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.



Vüsalə Məmmədova

Vüsalə Məmmədova öz maraqlı jurnalist layihələri ilə tanınan müəlliflərdəndir. Onun bu yaxınlarda işıq üzü görən “Cəhənnəmdə böyük çıxırtı” kitabı geniş oxucu kütləsi arasında əks-səda doğurub.

Burada toplanan 8 hekayədə erməni girovluğunda olan azərbaycanlıların üzləşdiyi işgəncə və zorakılıqlardan, yaşadıkları dəhşətlərdən bəhs edilir. Əsər Qarabağ həqiqətlərini araş-



dırmaq, nankor qonşularımızın törətdikləri vəhşilikləri yeni nəsillə və dünyaya real faktlar əsasında çatdırmaq baxımından mütəxəssislər tərəfindən yüksək dəyərləndirilir.

Vüsal Nuru



Uşaqlıqdan ədəbiyyata sonsuz marağı, kitaba sevgisi ilə fərqlənib. Ən böyük arzusu fantastik janrda film çəkmək olub. Bu istəklə də ADMİU-nun rejissorluq fakültəsinə daxil olub.

Müstəqillik dövrünün ilk fantast yazarlarından. Mistika, dəhşət, qotika, şəhər fantaziyası, alternativ tarix, psixoloji fantastika, kiberpank və s. janrlarında hekayə və romanlar yazıb.

Əsərlərinin ana xəttini milli dəyərləri qorumaq, kökə bağlılıq, qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizə, şəxsiyyətin alçaldılmasına kəskin etiraz və dini xürafatı tənqid təşkil edir.

Ssenariləri əsasında filmlər çəkilib “Yağış damlasıyam”, “Eybəcərler adası” və “999” kitablarının müəllifi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyi və Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür.



Ramil Əhməd



Ramil Əhmədin cəmi 20 yaşı var. Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsində oxuyur.

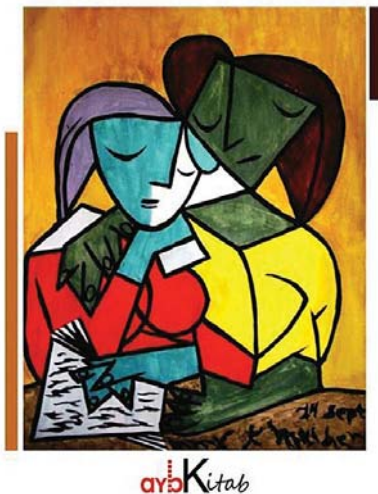
Prezident təqaüddçüsü olub. Azərbaycan Yazıçılar Birliyi və Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkil etdiyi Gənc Ədiblər

Məktəbinin üzvüdür.

Gənclər və İdman Nazirliyi tərəfindən ədəbiyyat sahəsindəki uğurlarına görə “Gənclər mükafatı” ilə təltif olunub. “Zamanın tuneli” kitabının müəllifidir.

Onun bu kitabı ayrı-ayrı məkanları, zamanları birləşdirir. Nəşr 7 bölmədən və 77 şeirdən ibarətdir. Burada gələcək və keçmiş iç-içə təsvir olunur, ağ və qara arasında xətt sanki pozulur. Hər şey sınıq güzgünün göstərdiyi kimi yüzlərlə hissələrə bölünüb. Ramil Əhməd bununla oxucunu xəyalən sonsuzluğa aparır, ona təkzibolunmaz bir həqiqəti – dünyanın başdan-başa təzadlardan ibarət olduğunu təlqin etməyə çalışır.

Ramil Əhməd ZAMAN TUNELİ

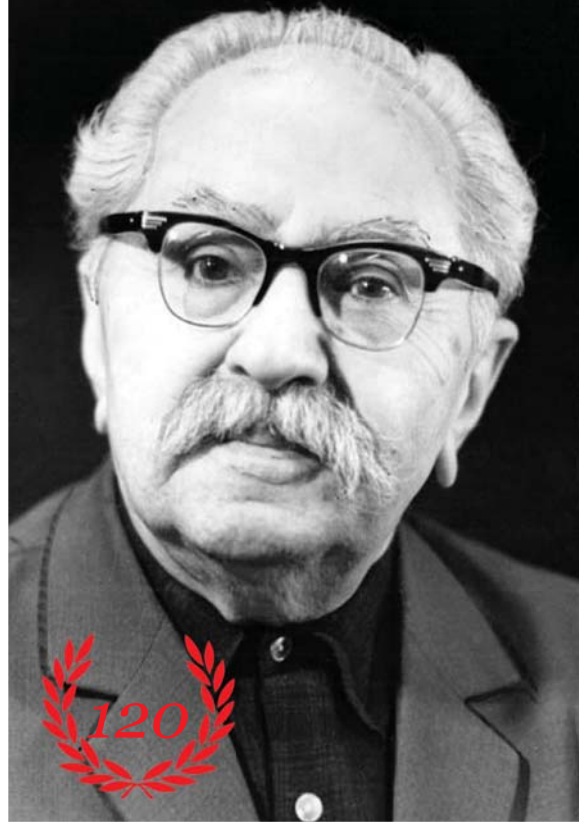


İstedadlı alim, vətənpərvər ziyalı

Maraqlı həyat yolu və zəngin yaradıcılığı ilə seçilən, çoxcəhətli fəaliyyəti ilə xalqa, ədəbiyyata xidmət edən istedadlı alim, əməkdar elm xadimi, ədəbiyyatşünas, professor, əsil vətənpərvər ziyalı ƏZİZ ŞƏRİF Azərbaycançılıq məfkurəsinin ən parlaq simalarından olub.

O, Azərbaycan elmi-ədəbi və ictimai fikrinin inkişafında böyük xidmətləri ilə fərqlənib, ölkəmizdə və onun hüdudlarından kənarda görkəmli ədəbiyyatşünas, publisist, tərcüməçi və fədakar şəxsiyyət kimi şöhrət qazanıb.

Ədəbi fəaliyyətə «Molla Nəsrəddin» jurnalında dərc etdirdiyi «Naxçıvandan məktublar»la başlayıb. Burada işlədiyi ilk gənclik illərində Mirzə Ələkbər Sabir, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Hüseyn Cavid və Əliqulu Qəmküsarla yaxın dostluq əlaqələri onu ömürlük ədəbi fəaliyyətə bağlayıb. Tiflisdə mətbuat və nəşriyyat sahəsində çalışıb, Zaqafqaziya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsində məsləhətçi, SSRİ Elmlər Akademiyasının Şərqşünaslıq İnstitutunda və Dünya Ədəbiyyatı İnstitutunda baş elmi işçi olub.



M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunun tənqid bölməsini bitirib. 1962-ci ildən ömrünün sonunadək M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsində SSRİ xalqları ədəbiyyatı kafedrasının professoru, kafedra müdiri vəzifəsində çalışıb. Çoxlu sayda məqalələrin, elmi əsərlərin, tənqidi, bioqrafik очерк və monoqrafiyaların müəlifidir.

Əziz Şərif respublikamızda tərcümə işinin əsasını qoyanlardan biri sayılır. Onun tərcüməsində N.V.Qoqol, A.N.Ostrovski, M.Qorki, A.Fadeyev, K.M.Simonov, U.Şekspir, G. Mopassan və başqa məşhur ediblərin əsərləri Azərbaycan oxucusuna çatdırılıb. M.F.Axundovun, C.Məmmədquluzadənin, Ə.Haqverdiyevin, N.Vəzirovun, C.Cabbarlının, S.Rəhimovun, Mir Cəlalın, M.Hüseynin və başqalarının roman və hekayələrini rus dilinə tərcümə edib...



Tənqidçi-ədəbiyatşünas

Azərbaycan ədəbiyyatına böyük dəyər verən və sonrakı nəsillər üçün qiymətli mənəvi irs saxlayan şəxsiyyətlər arasında ədəbiyyatşünas alim ƏKBƏR AĞAYEVİN özünəməxsus yeri var. O, geniş biliyə malik mahir pedaqoq olub. Həssas təbiətli, musiqini, incəsənəti sevən, şeiri sənəti yüksək qiymətləndirən bir şəxsiyyət kimi yadda qalıb, dilinin səlisliyi, yaradıcılığında konkret faktlara əsaslanması ilə fərqlənib.

Azərbaycan Pedaqoji İnstitutu və Moskva Ali Diplomatika Məktəbini bitirib, «İzvestiya» qəzeti və Sovet İttifaqı Teleqraf Agentliyi redaksiyalarında çalışıb.

Sonradan Bakıya qayıdan Əkbər Ağayev bir sıra mətbuat orqanlarında ədəbi işçi, məsul katib, şöbə müdiri və redaktor kimi fəaliyyət göstərmiş. O, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji, Xarici Dillər İnstitutları və BDU-da müəllim, kafedra müdiri və dekan vəzifələrində işləyib. Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda şöbə müdiri olub.

Ədəbi fəaliyyətə XX əsrin 30-cu illərində başlayıb. Azərbaycan ədəbiyyatının aktual məsələləri ilə bağlı araşdırmalar apararaq, qısa zamanda tələbkar tənqidçi kimi tanınıb.



Tərcümə sənəti ilə də yaxından məşğul olan Ə.Ağayev dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərlərini dilimizə tərcümə edib. Xarici ölkə yazıçılarından D.Defonun "Robinzon Kruzo", F.Lankerin "Uşaqlar və xəncər", O.Sekoranın "Qarısqalar təslim olmur", N.Kalmanın "Qara Sallı", Jül Vernin "Arxipelaq alovlanır", Ç.Dikkensin "Oliver Tvistin macəraları", A.Qaydarın "Seçilmiş hekayələri", N.K.Karamzinin "Zavallı Liza", V.Korolenkonun "Qərribə qız", Bualonun "Poeziya sənəti", V.Belinskinin "Seçilmiş məqalələri" onun tərcüməsində kitab halında nəşr olunub.

O, bir ədəbiyyatşünas kimi ədəbiyyat tarixi, onun bilavasitə nəzəri problemləri haqqında, eləcə də Nizami Gəncəvi, Məhəmməd Füzuli, Qasım bəy Zakir, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev və digər Azərbaycan klassiklərinin yaradıcılığına güzgü tutaraq sanballı əsərlər yaradıb.

Cənnət xanımın “III Riçard”ı

Səbinə Məmmədova - Ledi Şour
Elşən Çarhanlı - Kral IV Eduard
Natiq Fərzəliyev - Paj



Tomas Morun «III Riçardın tarixi» (1513) əsərinə əsaslanaraq 80 il sonra öz fantaziyasını, düşüncələrini əlavə etməklə, gerçəkliyin poetik dərkini yaradan Şekspirin İntibah dövrünün zirvəsində, yaradıcılığının ilkin mərhələsində ərsəyə gətirdiyi «III Riçard» faciəsi humanist dəyərləri məhv edən avtoritar rejimin timsalında, tarixi reallığın bədii yozumunu cinayət və cəza süjetində əks etdirir, xeyrin şər üzərində qələbəsi kimi əbədi mövzunu üzə çıxarır.

Yaxın tarixdə ərsəyə gələn səhnə və ekran variantlarını nəzərdən keçirməklə real tarixi, ədəbi mənbədə bədii emal prosesini keçən, səhnə-ekran həllini tapan «III Riçard»ın kəskin fərqli gerçəkliyinin mövcudluğunu anlamaq mümkündür.

Mixail Ulyanovun baş rolu oynadığı tamaşanı Retklifin «Yaşasın qalib kral!» kəlmələri bitirir... (1976)

Haqqını tələb etiyinə görə dəfələrlə əlini öpdürməklə, özüne yaxınlaşdırıb başını, sifətini ayaqlarının arasında sıxmaqla III Riçardın təhqir etdiyi Hersoq Bekingemin (Aleksandr Filippenko) in-

tihardan vaz keçib xəncərini döşəməyə sancaraq qisasa and içməsi tamaşanın duyğunluğunun açılışında həlledici məqama çevrilir. Finalda ona sığmayan III Riçardı xəncərlə öldürən köməkçisi Retklifin «Yaşasın qalib kral!» kəlmələri mənəviyyatsız mühitə xas şəxsi sədaqət prinsipinin keçiciliyini təsdiqləyir...

Adını daşıdığı məşhur rəssam atasından təsvir həllini əxz edən Robert Sturuanın quruluşunda (1979) ifasında dəlisov plastikasının dinamikası, sərsəmləyərək arabir ağılardan nəğməyə keçməsi ilə yadda qalan, gümüş düyməli, boz hərbi şinel ilə Napoleonu, Stalini, meşin əlcəkləri, uzun qara plışı ilə Mussolinini, Hitleri ötəri xatırladan III Riçardı (Ramaz Çıxıvadze) rejissoru və aktyoru Şekspirin vətəninə belə tanıtdı.

Öldürtdüyü Uels şahzadəsi Eduar-

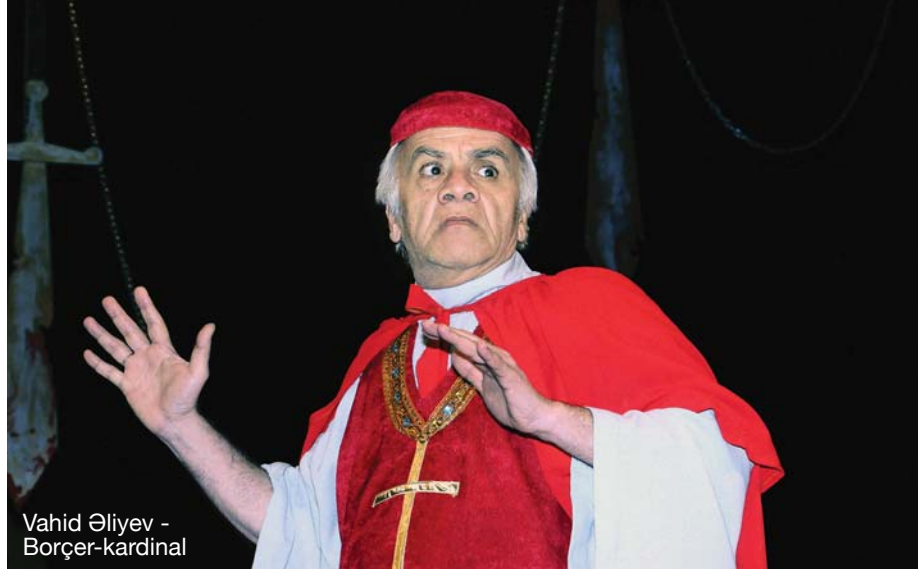
dın cənazəsini gətirənlərin gözü qarşısında üzərinə örpək salmaqla yatağa çevirdiyi tabut və xüsusən, guya ərinin hakimiyyətə görə deyil, arvadının gözəlliyinə görə öldürülməsini ram edilən Annaya sübuta yetirərək, alçaq niyyətini həyata keçirən III Riçardın çatıb aparılan tabutun altına girməsi, tac uğrunda qanlı mübarizənin səhnə həllinin simvolik obrazına çevrilir. Bu tamaşanın əsas uğuru problemin rüşeymindəki tacın davamlı olaraq diqqət mərkəzində saxlanması idi.

Şekspirin «Hamlet»i ilə dünya şöhrəti qazanan Lorens Olivyenin Kolli Sibberlə yazdığı ssenari əsasında baş rolu oynamaqla quruluş verdiyi, iki Oskar qazanan «III Riçard» filmi (1955) pyesə maksimum yaxındır. Lorens Olivyenin yüksək sənətkarlığı hesabına qozbelliyi, şikəstliyi daim gizlədilməklə əməllərinə subyektiv bəraət qazandırılan III Riçardın müvəqqəti də olsa, ölkənin siyasi mənzərəsini eybəcərləşdirməsi uğurla təqdim olunur.

Lorens Olivyenin, əldə etdiyi tacını əsərdə olduğu kimi döyüş meydanından qaçmaq üçün deyil, hakimiyyətini qorumaq naminə ata dəyişmək istəyən III Riçardı sona qədər mübarizdir. Əslində kino ilə teatrın sintezindən yaranmaqla qanunsuz hakimiyyətə qarşı yönələn bu filmin mərkəzi fiquru finalda sahipsiz qalan, kol dibindən tapılmaqla qanuni kralın başında yer tutacaq tacdır.

İngilis Riçard Lonkreynin Yen Makellenlə yazdığı ssenari əsasında çəkdiyi «III Riçard» filmi (1995) isə faciədəki hadisələrin köçürüldüyü 1930-cu ildə İngiltərədə hakimiyyətdən uzaqlaşan kral VIII Eduardın Hitleri dəstəkləməsi ilə Britaniya monarxizmini təhlükəyə sövq etməsinə və bundan 40 il sonra ölkədə genişlənən millətçiliyə qarşıdır. III Riçardın Hitler qiyafəsində təqdim olunduğu filmə hakimiyyət iddialı Riçmondla (Henrix VII) on beş yaşlı şahzadə Yelizavetanın sevgisi fonunda diktaturanın ləğvi, ədalətli monarxiyanın qalibiyyəti önə çəkilir.

Hakimiyyətinə qanunu status vermək naminə III Riçardın dini tələblərin əksinə evlənmək istədiyi, qardaşı IV Eduardın azyaşlı qızı Yelizaveta çirkab-



Vahid Əliyev -
Borçer-kardinal

dan xilas edilən İngiltərənin simvoluna çevrilir.

Strukturdakı personajlardan fərqli olaraq indi tamaşa zalındakılar keçmişlə gələcəyin deyil, yalnız indiki zamanın reallığını qəbul edən postmodern təfəkkürlülərdən də ibarətdir. Satirikon teatrında, rejissor Yuri Butusovun quruluşunda da (2004) ziddiyyətin digər tərəfinin - öldürülən uşaqların ruhlarının, rəqiblərinin üzərinə bədələrdən qırmızı şərab atdırmaqla öldürən III Riçardı (Konstantin Raykin), rəssam Aleksandr Şişkinin karton və kağızdan yaratmaqla şərtiliyi önə çəkdiyi uğurlu dekorda balıqla döyə-döyə məhv etmələri şərin cəzalandırılmasının postmodern yozumunu qabardır.

Dramaturqun 450 illik yubileyi ərəfəsində dünya teatrlarında davamlı olaraq tamaşaya qoyulan «III Riçard»



Təhminə Məmmədova - Marqarita

Azərbaycanda, Gəncə Dövlət Dram Teatrında Hilal Həsənovun şair Əliağa Kürçaylının tərcüməsində quruluş verdiyi «III Riçard» faciəsindən (1984) iyirmi il sonra Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında Dilsuz Mustafayevlə Şövqü Hüseynovun tərcüməsində Cənnət Səlimovanın ərsəyə gətirməsini növbəti mədəniyyət uğuru saymaq olar.

Tamaşaya yeni personajlar da əlavə etməklə tamamilə başqa, balaqan yozumlu bir səhnə əsərinin yaranması əslində Tomas Morun yazdığı real, III Riçardın idarəçiliyi məzhəkə kimi aparması tarixi dəyərləndirməyə əsaslanır. Şövqü Hüseynovun III Riçardı əməllərinə subyektiv bəraəti göstərə bilsə də, üstəlik arada Nerona, Hitlerə, Stalinə, Beriyaya, Səddam Hüseynə də çevrilməklə diqqəti yayındırır. «III Riçard» faciəsində qaynatasını və ərinin öldürdüyü üçün onun qanını içməyə hazır olan Annanı - doğma qardaşı IV Eduardın arvadını - özünün şəraə yönələn uzaqgörənliyi, dərrakəsi hesabına ram edə bilən III Riçardın əsas silahı erkəkliyi deyil, cadugər psixologizmidir. Rusiyadan dəvət olunan baletmeyster Sergey Qrisayın bu epizod üçün qurduğu erotik çalarlı rəqs tamaşalılığı artırsa da, otuz illik müharibəyə son qoyan Riçmondla Yelizaveta arasındakı ruhi sevgi rəqsinə də ehtiyac vardır.

Əslinə qalsa, mövzunun əbədiyyəti ilə seçilən qədim yunan, yaxud İntibah dövrü personajlarının ikinci dünya müharibəsi ilə bağlı hərbi geyimlərdə təqdimatı, informasiya gerçəkliyinin arxaizmini itirdiyindən lüzumsuzdur. Həyatda 32 ildən bir az artıq yaşamış real Riçard (1452-1485) rolunda, məsələn, ağsaçlı Ramaz Çıxıvadze ilə müqayisədə, nisbətən cavan Şövqü Hüseynov real prototipə daha yaxındır.

Son vaxtlar, bir gün ərzində bir neçə dəfə davam edən xırda fasiləli məşqlərdə yaxın münasibətdə olduğu tərəf müqabillərlə optimal məsafə saxlamamasını tezliklə aradan qaldırmaqla, qat-qat tər töksə də, yorulmaq bilmədən həmkarlarını ardınca səsləyən Şövqü Hüseynov səhnəmizin, obrazlı desək, azsaylı uzun məsafəyə qaçış ustalarından olduğunu təsdiqlədi. Bununla belə, onun persona-

dən parlaqlığı ilə yadda qalan Təhminə Məmmədovanın yüksək gərginlik yaratma bilməsi təqdirəlayiqdir. Elə o vaxtdan aktyorluqla yanaşı rəqs sənətinin sirlərinə yiyələnən, Ledi Anna rolundakı Gülnar Nəbiyevanın tərəf-müqabillə diologizmi qoruması məmnunluq doğursa da, plastikasının və danışığının cazibədarlığına önəm verməsi ilə səhnədəki hərəkəti gecikdirməsi diqqəti çəkir.

tizmə meylini yeniyetmə sadələşmə ilə göstərə bilsə də, tələskənliyi, gərginliyi nəzərdən qaçmadı. Aktyorluq üzrə peşəqoju və elmi fəaliyyətlə də məşğul olub, rejissor kimi tamaşalar da hazırlamış Nofəl Vəliyev dramatik taleli günahsız qurban Klarens rolunu səliqə-sahmanla ifa etsə də, içindəki suda boğularaq öldürüldüyü çəlləyin nədən həbsxana kamerasında peyda olduğu müəmma-



Ramil Məmmədov - Grey lord
Vüqar Məmmədəliyev - Retklif
Elnur Hüseynov - Hestinqs lord
Xəyal Salahov - Tirrel, Qasid, II qatil

jının arada unudulan şikəstliyini daim gizlətmək deyil, nümayiş etdirmək cəhdinin lüzumsuzluğu gözə dəyir.

IV Eduardın xanımı Yelizaveta rolundakı Mehriban Abdullayeva personajına ciddi münasibəti, hiss-həyacanı nizamlaması, çətin quruluşlu rəqsdəki ifası və xüsusən məşqlərdəki ciddi məsuliyyəti ilə yadda qaldı. Tamaşada mərkəzi fiqur sayılan Bekinqem rolunda teatrın sütunlarından sayılan, rejissor kimi tamaşalara da quruluş vermiş, intellektual aktyor Ağaxan Salmanov özünün 75 illik yubileyinə qədəm qoyan yaşına bacarıqla qalib gələ bildi.

Keçmiş kral VI Henrixin hadisələrin gələcək istiqamətini öncədən görən dul qadını rolundakı, hələ tələbəliyində

IV Eduard rolundakı Elşən Çarhanlı vaxtilə mərhum Hüseynağa Atakişiyevin tamaşalarında nümayiş etdirdiyi etüd yaratmaq bacarığından ustalıqla bəhrələndi. Səhnəyə digərlərinin köməyi ilə gələn halsız xəstə IV Eduardın epilepsiya tutmasını, gülünc sülhyaratma cəhdlərini, qadın düşgünlüyünü və nəhayət, ölümqabağı işıq saçmaqla sönməsini ustalıqla göstərməklə faciəvililiyi komik məqamların fasiləsizliyini yaratdı. Bununla da tamaşanın faciə janrından gələn ağır bədii informasiya təqdimatını əsərin strukturu daxilində yüngülləşdirdi.

Lord Hestinqs rolundakı Eşqin Quliyevin uzun saçlarının üz-gözünü qismən örtməsinə baxmayaraq, hersoqluğunu boy-buxunu, danışiq tərzii ilə, demokra-

lı qaldı. Halbuki Lorens Oliviyenin filmində eyni üsulla öldürülən Klarensin cəsədinin həmin çəlləkdə tamaşaçının gördüyü dəmir barmaqlıqlar arasından görünən dəryaya atılacağı bəlli idi...

Tamaşada Elnur Kərimov – Riçmond, Kərəm Hadızadə – Lord Stenli, Vüqar Məmmədəliyev – Retklif, Vahid Əliyev – Yepiskop, Məhərrəm Musayev – Lord Ketsbi, Eyvaz İbrahimov – Arxiyepiskop, Roza İbadova – balaca Yelizaveta, Elşən Hacıbabayev, Anar Seyfullayev, Ramil Məmmədov, Xəyal Salahov – məzhəkəçilər öz rollarını inamla canlandırsalar da, təxminən bir il davam edən məşqlərə görə digər aktyorların yorğunluğu sezilməyə bilmədi. Hələ məşqlərdə hər çıxışında özünü

sanki daim ünsiyyət yaratdığı tamaşaçı salonuna atmaq istəyən fədakar, geniş mizanlı sənətkarlarla, sözünü deyib aradan çıxmağa tələsdiyindən daim üzü o yana çevrilənlərin, kiminsə, hansı əşyanınsa arxasında gizlənənlərin passivliyi nəzərdən qaçmadı.

Bununla belə, digər aktyorların da səhnə əsərinin tamaşadan-tamaşaya cilalanmasını, ütülənməsini həyata keçirməklə, teatr sənətinin yaratdığı imkanlardan bəhrələnəcəklərini ehtimal etmək mümkündür. Yeri gəlmişkən, tamaşanın dramatisminin zənginləşməsində müstəsna rol oynayan uşaqların; Uels Şahzadəsi, Yorq Hersoqu, Klarensin övladları rollarındakı azyaşlı məktəblilər: Hüseyn Nağıyev, Süleyman Abbasov, Mirabbas Babayev, Nuray Abbasovanın uzun sürən məşqlərdə iş-tiraklarının təminatında teatrın truppası müdiri Ələsgər Muradxanlının, rejissor assistentləri Gülnar Hacıyevanın, Günay Qasimovanın zəhməti danılmazdır.

Tamaşanın rəssamı Elşən Sərxanoğlunun tərtibatında iştirakçıların başı üzərindən asılan xaçşəkilli xəncərlər, Al və Bəyaz güllü bayraqlar mühiti ifadə edə bilsə də, səhnə genişliyinin yaratdığı uzun gəliş-gedişlərin artıq zaman aparması, gur işığın bir sıra portretləri sanki görünməz etməsi nəzərdən qaçmadı. Üstəlik «III Riçard» faciəsinin mühiti 1455-1485-ci illərdə Lankaster və York sülaləri arasında Al

və Bəyaz güllər qarşıdurması adı altında gedən, Tüdorların gəlişi ilə başa çatan otuz illik vətəndaş müharibəsinin son üç ilini əks etdirir. Uilyam Şekspir digər krallardan bir o qədər seçilməyən Riçardı məhz Tüdorların yaratdıqları mif əsasında əli qanlı cəllada çevirir. Odur ki, Al və Bəyaz güllü bayraqlardan hansınınsa qalibiyyəti, yaxud məğlubiyyəti əsassız görünsə də, tamaşa təsvir həllini tapa bilər.

Maarifçiliyi önə çəkən klassik yunan teatrından fərqli olaraq, əsgərlərdən, atlılardan, əsirlərdən, vəhşi heyvanlardan, qladiator döyüşlərindən istifadə edilən qədim Roma teatrı əyləncəli-kütləvi tamaşaya çevrildi. Qədim yunan teatrı ənənəsinə qayıdan İntibah realizmində isə geniş vüsət tapan faciə janrı düşündürən maarifçi əyləncəni önə çəkdi. Müasir dövrdə ilkin ədəbi mənbədəki monoloqların, dialoqların ixtisarı hesabına məzhəkə mətninin, musiqi və rəqslərin artırılması isə, teatrın ən azı əsərin tirajını artırmaqla mütərəqqi dəyərlərə söykənən maarifçilik funksiyasını arxa plana atır.

Odur ki, klassik əsərdən xəbəri olan ziyalı zümərənin deyil, teatra şou proqramı kimi baxan orta statistik tamaşaçının arxasınca getmək ilkin ədəbi mənbənin obrazlı modeli sayılan janr təyinatına zərbə vurmaqla qlobal mədəniyyət strategiyasına qovuşa bilməz. Uilyam Şekspirin faciə kimi yazdığı

«III Riçard» pyesinə digər dünya rejissorlarının verdikləri quruluşların afişalarında, titrlərində, resenziyalarında rast gəlinməklə yüngül zahiri əlamətlərə sığınan «fars», cəfəngiyyat mənasındakı «absurd», janrı qarışdıran «tragikomediya» terminləri bu tamaşaların eksperiment səciyyə daşdığından xəbər verir.

Əslində, gerçəkliyin obrazlı modeli kimi yalnız materiala aid janr təmizliyi əsərin eyni «tikinti» materialından hazırlanmasını diqtə edir. Bütün sahələrdə, o cümlədən mədəniyyətdə, qanunların, qaydaların işlədiyi aləmdən fərqli olaraq, yalnız uzun keçid dövrünü yaşayan mühitdə janr qarışıqlığının üzə çıxması təbiidir.

Yüksək savadı, peşəkar təcrübəsi müraciət etdiyi əsərin dərin qatlarına nüfuz etməyə imkan verən, bu yaxınlarda 75 illik yubileyi qeyd olunacaq Cənnət Səlimovanın yozumundakı «III Riçard» faciəsinə meydan tamaşasına məxsus məzhəkə – balaqan biçiminin, formatının tətbiqi əsərdəki mövcud ixtisarlardan sığallanması ilə yanaşı tempo-ritmin artırılmasına, başlanğıc və finalda bədii çərçivənin yaranmasına xidmət etdi. Nəticədə teatr tariximizin Şekspir yaradıcılığı ilə bağlı bölümünə işıqlı bir səhifə əlavə olundu.

Aydın DADAŞOV,
professor

Kral IV Eduard –
Uels Şahzadəsi –
Yorq hersoqu –
Klarens – hersoq –

Elşən Çarhanlı
Hüseyn Nağıyev
Süleyman Abbasov
Elşən Rüstəmov (Əməkdar Artist)
Nofel Vəliyev (Əməkdar Artist)

Qloster, kral III Riçard –
Riçmond, Kral VII Henrix –
Borçer – kardinal –
Yepiskop –
Bekingem –

Şövqi Hüseynov (Əməkdar Artist)
Elnur Kərimov
Vahid Əliyev (Əməkdar Artist)
Eyvaz İbrahimov
Ağaxan Salmanlı (Xalq Artist)





Qəmər Almaszadənin dünya klassiklərinin şah əsərində yaratdığı dolğun, rəngarəng səhnə obrazları öz təkrarolunmaz ifa tərzini və yüksək peşəkarlıq səviyyəsinə görə həmişə balet mütəxəssisləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Onun milli baletimizdə ifa etdiyi partiyalar Azərbaycan xoreografiya sənətinin misilsiz nailiyyətləri hesab olunur...

Heydər Əliyev

Azərbaycan baletinin parlaq ulduzu

O, 100 il bundan qabaq, Azərbaycan tarixinin ziddiyyətli, eyni zamanda parlaq, mədəniyyət və incəsənətimizin formalaşmağa başladığı bir dövrdə Bakıda anadan olub. O zamanlar Bakıda bir neçə teatr fəaliyyət göstərirdi. Üzeyir Hacıbəyov musiqimizin, mədəniyyətimizin inkişafı üçün yeni cığırılar açır və həmkarları ilə gələcəkdə bütün dünyanı heyretə gətirəcək böyük bir məktəbin əsasını yaradırdı.

Ovaxtlar Bakıda balet məktəbi yox idi. Yalnız 1923-cü ildə özəl bir studiya yaradılmışdı. Bu balet studiyasında əsasən qeyri-azərbaycanlı ailələrdən olan uşaqlar məşğul olurdu.

Kiçik Qəmərlə qonşu olan bir rəfiqəsi də həmin studiyaya yazılmışdı və müəllimlərindən öyrəndiyi hərəkətləri evdə Qəməre göstərirdi. Qəmər rəfiqəsinə həsəd apararaq hər gün onun balet studiyasından qayıtmasını səbirsizliklə gözləyir və öyrəndiyi yeni rəqs hərəkətlərini təkrarlamağa tələsirdi.

Getdikcə Qəmərin rəqsə, baletə olan həvəsi onu, nəhayət ki, evdəkilərdən xəbərsiz balet studiyasına gətirir. Studiya şəxsi olduğuna görə pullu idi. Yazılmaq üçün 6 manat ödəmək lazım idi. Balaca qızcıqaz heç kimə bildirmədən bir müddət xəlvəti pul toplamağa başlayır. 5 manat düzəldib sti-



diyaya gəlir. 1 manat çatmasa da, müəllimlər onun çox həvəslili olduğunu görüb qəbul edirlər. Beləcə, əfsanəvi balet ustası çox parlaq və şan-şöhrətli yaradıcılıq yolunda ilk addımlarını atmağa başlayır. Bu balaca qız elə ilk gündən müəllimlərin diqqətini özünə cəlb edərək, verilən bütün tapşırıqları sonsuz həvəslə yerinə yetirir. Studiyadakı şagirdlərin iştirakı ilə oynanılan “Büllur çarığ və Zoluşka”, “Sehrli fleyta”, “Kavaleriya düşərgəsi” və s. tamaşalarda çıxış edir.

1926-cı ildə Qəmərin həyatında əlamətdar və maraqlı bir hadisə baş verir. Opera teatrının səhnəsində şagirdlər L. Delibin “Koppeliya” əsərini oynayırdılar. İkinci akt başlanır. Pərdə açılır. Usta Kopelliusun düzəltdiyi kuklalar səhnədə düzülüb. Zalda tam sakitlikdir. Birdən tamaşaçılardan kim-sə qışqırır; – “Ana, ana! Bax, o Qəmərdir!” Qəşəng çəhrayı rəngli paltarda olan kukla – Qəmər hərəkətə gəlir, səhnənin önünə yaxınlaşaraq onu görüb qışqıran qardaşı Ənvəri sakit olmağa çağırır. Sonra yerinə qayıdıb “cansız kukla”ya dönür. Tamaşaya mane olduqlarına görə, qardaşını və anasını zal-dan çıxarırlar. Balaca Qəməri də tamaşadan sonra müəllimləri möhkəm danlayır... Sonralar bu hadisə lətifə kimi təbəsümlə xatırlanırdı...

Qəmərin baletlə məşğul olmasından atasının uzun müddət xəbəri olmur. Bu haqda yalnız anası bilirdi. O qızının

baletə olan sonsuz həvəsini görüb studiyada dərslərini davam etdirməsinə razılıq vermişdi. “Koppeliya” tamaşasından sonra, atası qızının xəlvəti məşğuliyyətindən xəbər tutur. Bu xəbər onu dəhşətə gətirir. Heç cürə qəbul edə bilmir ki, qızı teatrdə səhnəyə çıxır. Qəmərxanım atasının qəzəbini belə xatırlayırdı: “Atam baletlə məşğul olduğumu və səhnəyə çıxdığımı biləndə, qəzəbindən evdə hər şeyi sındırıb dağıtmağa başladı. Mən qorxumdan gizlənmişdim. O məni tapanda, gizləndiyim yerdən çıxıb otağın ortasındakı dəyirmi stolun ətrafında dövrə vurmağa başladım. Atam əlində ağacla qaçaraq qışqırırdı: “Səni öldürəcəyəm. Dəli olmusan? Məşədi Hacıağanın qızı çılpaq camaatın qabağına çıxır? Bu nə deməkdir?”

“ Hər dəfə səhnəyə çıxandan sonra evə qorxa-qorxa gedirdim. Atamın qəzəbindən çəkinirdim. Bilirdim ki, nə qədər gizlətsəm də, əvvəl-axır xəbər tutacaq. Həmin dəhşətli anın qorxusu məni rahat buraxmırdı.”

“Qəmə r Üzeyir bəyin diqqət və qayğısından, məsləhətlərindən ruhlanaraq öz üzərində ciddi çalışırdı. Bir tərəfdən də atasının buna heç cür razı olmayacağını düşünərək, vəziyyətdən çıxış yolu axtarırdı”.

Oldürəcəyəm səni”. Həmin gün canımı birtəhər atamın əlin-dən qurtara bildim. Bir neçə gün studiyaya getmədim. Anam əzab çəkdiyimi görüb, atamı yavaş-yavaş sakitləşdirməyə başladı. Nəhayət, atam qəzəbi soyuyandan sonra razılıq ver-di. Lakin dönə-dönə tapşırdı ki, bir daha səhnəyə çıxmayım. Mən çox sevindim. Anam həkim idi və açıqfikirli qadın idi. O, teatrı, baleti çox sevirdi. Anam mənim ilk tənqidçim idi. Rəqslərimi ilk olaraq ona göstərirdim. Mənə çox qiymətli məsləhətlər verirdi. Hətta hərdən məni hönkür-hönkür ağla-dırdı. Sonra başa düşürdüm ki, anam haqlıdır”.

20-ci illərdə Azərbaycanda müxtəlif teatr truppaları fəa-liyyət göstərirdi. Bu truppalar dram əsərlərini və operaları tamaşaya qoyurdular. Üzeyir bəyin, M.Maqomayevin xid-mətləri sayəsində, truppalar bölünür və 1925-ci ildə Azər-baycanda “Türk opera teatri” yaranır.

1930-cu ildə Qəmə r balet studiyasını bitirərək, opera te-atrına işə qəbul olunur. Atası qızını müəllim görmək istəyir-di. Qəmərin teatra işə girməyindən xəbə ri yox idi. O, peda-qo-ji texnikuma daxil olur. Həm oxuyur, həm də yaradıcılıqla ciddi məşğul olmağa başlayır. İştirak etdiyi bütün tamaşalar böyük uğur qazanırdı. Üzeyir bəy 15 yaşlı Qəməri hər vasitə ilə müdafiə edir və onun gələcəyi haqqında ciddi düşünürdü.

Qəmə r Üzeyir bəyin diqqət və qayğısından, məsləhətlə-rindən ruhlanaraq öz üzərində ciddi çalışırdı. Bir tərəfdən də atasının buna heç cür razı olmayacağını düşünərək, vəziyyət-dən çıxış yolu axtarırdı.

O, Opera Teatrında çalışdığı ilk illəri belə xatırlayırdı: “Hər dəfə səhnəyə çıxandan sonra evə qorxa-qorxa gedir-dim. Atamın qəzəbindən çəkinirdim. Bilirdim ki, nə qədər gizlətsəm də, əvvəl-axır xəbər tutacaq. Həmin dəhşətli anın qorxusu məni rahat buraxmırdı.

Günlərin birində qrim otağında idim. Tamaşanın baş-lanmasına az qalırdı. Birdən qarderobçu qadın otağıma girərək, dəhşətdən bərəlməş gözlərini mənə zillədi və “Atan zaldadır,” – dedi. Mən özümü itirmişdim. Nə edəcəyimi bil-mirdim. Dizlərim əsirdi. Tamaşanı pozmamaq üçün birtəhər özümü ələ alıb səhnəyə çıxdım. Tamaşadan sonra qrim ota-



ğına qayıtdım, tələsik qrimi sildim. Evə getməkdən qorxur-dum. Xeyli gözlədikdən sonra qorxa-qorxa gəldim. Həmin gün atam heç bir söz demədi. Deyəsən, çıxışım onun xoşuna gəlmişdi. Sonralar bildim ki, Üzeyir bəyin mənə öz doğma qızı kimi göstərdiyi münasibət atamı bir qədər sakitləşdirib. O, sonralar, tez-tez oynadığım tamaşalara gələrdi. Lakin bu haqda mənə heç nə deməzdi”.

Beləliklə, Qəmə r xanım böyük, peşəkar səhnəyə qədəm qoyur. Bu addımı atmaq o dövr üçün olduqca çətin idi və son-suz cəsarət tələb edirdi. Çünki Azərbaycan qadınlarının çoxu hələ çadrada gəzirdi və elə bir hüquqa malik deyildi. Səhnədə qadın rollarını kişilər ifa edirdi. Məhz belə bir dövrdə böyük səhnəyə gəlib kütləvi tamaşalarda iştirak etmək, rəqs ifa et-mək böyük qəhrəmanlıq, mətanət tələb edirdi. Qəmə r xanım lap gənc yaşlarından bu cəsarəti, qəhrəmanlığı özündə tapır və cəmiyyətin heç cür qəbul edə bilmədiyi bir addım atır.

1932-ci ildə Üzeyir bəyin təşəbbüsü ilə gənc rəqqasə peşə- kar balet təhsili almaq üçün Moskvaya göndərilir. O, Böyük Teatrın nəzdindəki balet məktəbinə daxil olur. M. Leontye- va, A.Çerkin, Monaxov kimi tanınmış balet ustalarından dər s alan Qəmə r xanım “Şahsənəm” operasında rol alır.



1936-cı ildə Bakıya qayıdan Qəmərxanım Üzeyir bəyın yaratdığı Azərbaycan xalq rəqsləri ansamblına bədii rəhbər təyin edilir. Özü kimi böyük sənətkar, həyat yoldaşı Əfrasiyab Bədəlbəyli ilə birlikdə bu sahədə misli görünməmiş xidmətlər göstərərək, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən saysız-hesabsız xalq rəqslərini toplayır və onlara əbədi səhnə həyatı verir.

O, ansambldakı əvəzolunmaz fəaliyyəti ilə yanaşı, opera teatrında da olduqca məhsuldar işləyir. M.Maqomayevin “Şah İsmayıl”, “Nərgiz”, Qlierin “Şahsənəm”, Üzeyir bəyın “Koroğlu” operalarında rəqsləri qeyri-adi, yüksək səviyyədə ifa edir və tamaşaçıların rəğbətini qazanır.

Görkəmli bəstəkar Əfrasiyab Bədəlbəyli sevimli həyat yoldaşına mədəniyyətimizin incisi olan “Qız qalası” baletini həsr edir. Baletdəki Gülyanaq rolunu yüksək istedadla ifa edən Almaszadə və Bədəlbəyli cütünü 1940-cı ildə Azərbaycan baletinin əsasını qoyur.

Milli mədəniyyətimizin ən parlaq simalarından olan Qəmərxanımın keçdiyi böyük, uğurlu, müqayisəolunmaz yaradıcılıq yolu sənətşünasların diqqətini daim cəlb edəcək, tədqiq olunub araşdırılacaq.

Klassik baletlə milli rəqs elementlərinin sintezi əsasında balet tarixində özünəməxsus, orijinal məktəb yaratmış, dünyanın ən məşhur səhnələrində Azərbaycan baletinin şöhrətini ucaltmış bu incə, zərif, gözəl, əsil Azərbaycan qadını belə deyirdi: “Mənim iki dahi müəllimim olub. Biri Mariya Fyodorovna Romanova, digəri ölməz Azərbaycan xalqı”.

“ Görkəmli bəstəkar Əfrasiyab Bədəlbəyli sevimli həyat yoldaşına mədəniyyətimizin incisi olan “Qız qalası” baletini həsr edir. Baletdəki Gülyanaq rolunu yüksək istedadla ifa edən Almaszadə və Bədəlbəyli cütünü 1940-cı ildə Azərbaycan baletinin əsasını qoyur.

1933-cü ildə o, Leninqrad şəhərindəki dünyaca məşhur xoreoqrafiya məktəbinə daxil olur. Özü də dünya baletinin sönməz ulduzu Qalina Ulanovanın anası Mariya Fyodorovna Romanovanın sinfinə. Rəqs tələbəsi üçün bundan böyük xoşbəxtlik ola bilməzdi. Mariya xanım qızın istedadına valeh olur və onunla çox ciddi məşğul olur. Hamı Qəməri “Almaz” dəyə çağırırdı.



İndi onlarla rəqsinə həyat verib ölümsüzləşdirdiyi bu qocaman, lakin həmişəcavan istedadlı xalq 100 yaşlı rəqqasəsini yad edir. Doğum günün mübarək, əsrin rəqqasəsi!

Kəmalə QURBANOVA

Böyük gülüş ustası

Böyük gülüş ustası BƏŞİR SƏFƏROĞLUNUN Azərbaycanda aktyor sənətinin zəngin ənənələrini ləyaqətlə davam etdirən, teatr mədəniyyətimizdə yeni bir mərhələ olan yaradıcılığı, səhnədə və kinoda bizə bəxş etdiyi rəngarəng, parlaq obrazlar komediya teatrı tariximizə əbədi daxil olub.



Onun xüsusi sövqlə yaratdığı müxtəlif xarakterli rollar öz səmimiyyəti, xəlqiliyi və həyatiliyi ilə ürekləri fəth edir, hər bir tamaşaçıda doğmalıq hissi oyadır.

İnsanın daxili aləmini ən xırda incəliklərinə qədər açmaq bacarığı, milli kolorit və səhnə təcrübəsi ilə seçiyələnən sənəti ona geniş şöhrət gətirib.

İlk dəfə səhnəyə "Sevil" tamaşasında Gündüz obrazı ilə çıxan B.Səfəroğlu, bir il sonra Musiqili Komediya Teatrında sözsüz rollar alıb.

1941-ci ilin axırlarında müharibəyə yollanan gənc Bəşir kontuziya alaraq dili tutulmuş halda geri dönüb. Rejissor Niyaz Şərifov ona məsləhət görür ki, müntəzəm olaraq teatrın tamaşalarına gəlsin. Bir müddət sonra isə onu truppaya aktyor qəbul edirlər. Yaradıcılıq ehtirası ilə çırpınan Səfəroğlu daxili iztirablar keçirirdi. Ömrünün bu gərgin çağlarında o, yuxudaykən bərk həyəcanlanır və dili açılır! Həmin vaxtdan Bəşir Səfəroğlunun əsl aktyorluq tarixçəsi başlayır, 1949-cu

ildə Musiqili Komediya Teatrı bağlandıqdan sonra filarmoniyanın nəzdində estrada qrupuna daxil olur.

1956-cı ildə Musiqili Komediya Teatrı yenidən bərpa olunur və teatrın bədii rəhbəri Şəmsi Bədəlbəyli onu teatra dəvət edir.

Bəşir Səfəroğlu Üzeyir və Zülfüqar Hacıbəylinin klassik operettalarında, çağdaş dramaturq və bəstəkarların musiqili komediyalarında müxtəlif xarakterli, satirik, yumoristik, məzhəkəli rollarda çıxış edir.

Bəşir Səfəroğlu cəmi 7 filmə çəkilib. Maraqlıdır ki, bu gün o filmlərin hamısı ("Aygün" (Əmirxanının dostu), "Qəribə əhvalat" (Cəmil), "Əhməd haradadır?" (Sərxoş), "Ulduz" (Gülüm-sərov), "Xoca Nəsrəddinin 12 qəbri" (Nəsrəddin), "Yun şal" (Kişi), "Yaşamaq gözəldir, qardaşım" (Səfər)) Azərbaycan kinematoqrafının inciləri sayılır.

Altmışıncı illərin ortalarında Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında "Gəlməli, görməli, gülməli" miniatur teatrı təşkil olunur. Xalq artisti Bəşir Səfəroğlu burada Əliağa Ağayev, Müxlis Cənizadə, Ofeliya Məmmədzadə və başqa sənətkarlarla bəhəm onlarla satirik obraz yaradır.

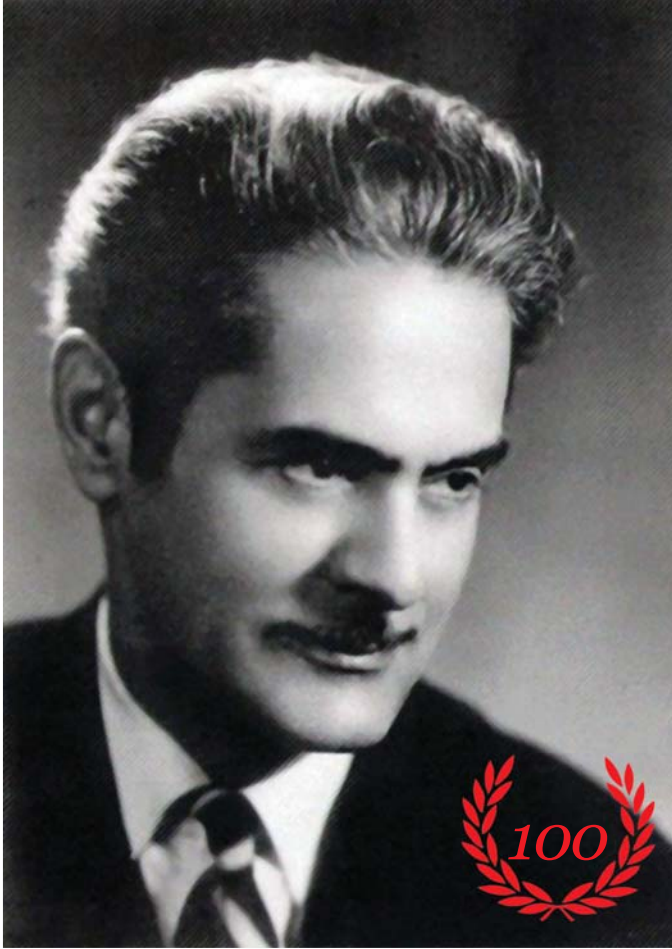
Rejissor Rauf Kazımovskinin görkəmli gülüş ustası haqqında çekildiyi eyniadlı bədii-sənədli televiziya filmi bu böyük sənətkara ümumxalq məhəbbətinin təcəssümüdür.

Bəşir Səfəroğlu 1969-cu ildə, 44 yaşında dünyasını dəyişib, Bakıda Fəxri Xiyabanda dəfn olunub. Bu gün isə Bəşir Səfəroğlunun yolunu qızı, onun sənət varisi, Xalq artisti Afaq Bəşirqızı davam etdirir.



Rəqs sənətimizin iftixarı

ƏLIBABA ABDULLAYEV Milli rəqs sənətimizin inkişafında, təbliğində və şöhrət qazanmasında əvəzsiz xidmətlər göstərmiş, xalqın rəğbət və məhəbbətini qazanmış böyük sənətkarlarımızdandır. Həm lirik, həm də qəhrəmanlıq rəqslərini daim xüsusi ustalqla ifa edib. Azərbaycan xalq rəqslərini qoruyub saxlamaqla yanaşı, yüksək ifaçılıq məharəti ilə yeni həyat verdiyi sənət şedevrləri incəsənətimizin Qızıl fonduna həmişəlik daxil olub.



İfaçılıq fəaliyyətinə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası Mahnı və Rəqs Ansamblının solisti kimi başlayıb. Quruluş verdiyi rəqslərin hamısı - «Çobanlar», «Bənövşə», «Bulaq başı», «Bahar», «Ay gözəl», «Qazağı», «Məzəli rəqs», «Qaytağı», «Gəlin tərifi», «Nağaraçılar» və s. rəngarəngliyi və dolğunluğu ilə seçilir, həyat eşqi, əməksevərlik və coşqunluqla səciyyələnir.

O, Azərbaycan Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblının rəqs qrupuna rəhbərlik edib, M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının baş baletmeysteri kimi fəaliyyət göstərüb.

Gözəl səsi vardı. səhnədə həm rəqs edir, həm də oxuyurdu. Azərbaycan Televiziyasının və Radiosunun arxivində onun bir-birindən maraqlı lent yazıları qorunur. «Muleyli», «Bir

dənəsən», «Dilberim», «Sarı gəlin» mahnıları onun ifasında mələhətlə səslənir.

Yaratdığı «Lələ» öz fəaliyyət ansamblı müsabiqələrdə diplom və fəxri fərmanlara layiq görülüb. «Əhməd haradadır?» kinokomediyasında Ə.Abdullayevin quruluş verdiyi maraqlı «Üzüm yığımı»-ni məhz bu ansambl ifa edib. Ə.Abdullayevin «Vətən və cəbhə» xoreografiya kompozisiyası, «Xalqlar dostluğu» məhsul süitaları, «Vağzalı», «Yallı», «Nəlbəki» rəqsləri və Azərbaycan xoreografiya sənətinin qızıl fonduna daxil olub.

Azərbaycan Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblının bədii rəhbəri olub, respublikada öz fəaliyyət rəqs sənətinin inkişafına böyük qüvvə və əmək sərf edib. Rəqs sənətimizin inkişafındakı böyük xidmətlərinə görə «Xalq artisti» fəxri adına layiq görülüb...



Homo cantor



2015-ci il fevral ayının 15-də Milanın məşhur La Skala teatrında Cuzeppe Verdinin “Aida” operasının yeni quruluşda ilk tamaşası göstərildi. Dünyanın musiqi dairələrində böyük əks-səda doğuran bu tamaşanın yaradıcıları sırasında teatr sənətinin canlı əfsanəsi rejissor Peter Ştayn, məşhur dirijor Zubin Meta, opera ulduzları Klavi Lyuis, Françesko Santori, Anita Raçvelişvili, Karlo Kolombara var idi. Teatrın afişasında gənc istedadlı həmvətənimiz Azər Rzazadənin adını oxuyub böyük qürur hissi yaşadım. Azərbaycanlı vokalçının ulduzlardan ibarət beynəlmiləl yaradıcılıq qrupunun tərkibində dünyanın bir nömrəli opera teatrı kimi nüfuz qazanmış La Skala səhnəsinə çıxması musiqi mədəniyyətimizin tarixində olduqca əlamətdar bir hadisədir.

Azər Rzazadənin adı Bakı sənət-sevərlərinə artıq bir neçə ildir ki, tanışdır. Azər gənc olmasına baxmayaraq, iki vokal yarışmasının - Bülbülün və M.Maqomayevin adlarını daşıyan beynəlxalq müsabiqələrin laureatıdır. O, Azərbaycan Opera və Balet teatrının səhnəsində dəfələrlə ən müxtəlif partiyalarda çıxış edib. Müğənninin F.Əmirovun “Sevil”, S.Raxmaninovun “Aleko”, Q.Donisetinin “Məhəbbət şərbəti” operalarında yaratdığı bir-birindən tam fərqli obrazların onun potensialının genişliyini göstərir.

A.Rzazadə Heydər Əliyev Fondunun, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin xətti ilə keçirilən neçə-neçə mədəni tədbirdə, Avstriya, Fransa, İtaliya, Böyük Britaniya, Türkiyə, Rusiya, Yunanıstan, Çexiya, Slovakiya, Xorvatiya və s. ölkələrdə uğurla çıxış edib, bir sıra irimiqyaslı beynəlxalq musiqi tədbirlərinin, məsələn, V və VI Beynəlxalq Qəbələ festivallarının iştirakçısı olub. Azər 2014-cü ilin sentyabrında bir qrup Azərbaycan sənətçisi ilə bərabər “İpək yolundan musiqi yolu ilə” layihəsi çərçivəsində Arena di Verona –

dünya şöhrətli musiqi meydançasında musiqimizi təmsil etmək səadəti nəsib olub. Bu qədim amfiteatrda sənət nəhəngləri tərəfindən reallaşdırılan müxtəlif operaların televiziya translyasiyalarına heyrət və həsədlə tamaşa edərkən heç təsəvvür edə bilməzdim ki, nə vaxtsa burada Azərbaycan musiqisi də səslənəcək. Azərin “Orchestra Italiana del Cinema” kollektivinin müşayiəti ilə (dirijor Yalçın Adıgözəlov) məharətlə oxuduğu Avropa və Azərbaycan musiqisindən parçalar, xüsusən də Balasın ariyası, həmin fantastik gecənin emo-

sional baxımdan ən həyəcanlandırıcı epizodlarına aid idi.

A.Rzazadənin musiqi aləminə gəlişi müəyyən mənada təsadüfi olub. Bir sıra film qəhrəmanları kimi - M.Lantsa, S.Lemeshev, R.Behbudovun kino personajları yada düşür - o da əvvəl-əvvəl başqa bir sahəyə üz tutur, eyni zamanda idmanla kifayət qədər ciddi məşğul olaraq hətta 2006-cı ildə Afinada keçirilən kikkoksinq üzrə dünya çempionatında qalibiyyət qazanır. Amma oxumaq, musiqi ilə məşğul olmaq həvəsi, ailənin sənətə məhəbbət aşılənmiş atmosferinin təsiri, ən başlıcası, şəxsiz istedad müəyyən məqamda gəncin həyat vektorunu dəyişir. Axı, Azər tanınmış müğənni, vaxtilə Xan Şuşinski və Hacıbaba Hüseynovun tələbəsi olmuş, el havalarının, bəstəkar mahnılarının mahir ifaçısı xalq artisti Zaur Rzayevin oğludur. Təbiətin övladlara münasibətdə səxavətsizliyi barədə məşhur zərbi-məsəli təkzib edərək, Azər ailə ənənəsini bir qədər başqa məcrada – klassik vokal məcrasında nəzərəcarpan uğurla davam etdirməkdədir.

Azər əvvəlcə Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının hazırlıq şöbəsində təhsil almağa başlayır. Burada ona qayğı ilə yanaşmış müəllimi professor Hüseyn Əliyevi xüsusi minnətdarlıqla xatırlayan Azər məhz bu mütəxəssisin onu Bülbül adına V Beynəlxalq Müsəbiqəyə (2010-cu il) hazırladığını vurğulayır. Sonra Azər bir müddət İtaliyanın Ozimo şəhərində İncəsənət Akademiyasında təhsil alır, müxtəlif ölkələrdə keçirilən ustad dərslərində iştirak etmək imkanını qaçırmamağa çalışır.

Azər haqqında şəxsi təəssüratlarımı da bölüşmək istərdim. Onu ilk dəfə Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının 90 illiyinə həsr olunmuş yubiley konsertində eşitdim. O zaman bu gəncin Çileanın "L'Arlesiana" operasından dramatik səpkidə, böyük ehtirasla oxuduğu Federikonun naləsi, səsinin möhtəşəmliyi, dərinliyi, qeyri-adı cazibəsi və ifadə qüvvəsi hamını valeh etmişdi. Sonra mən Azərlə müxtəlif müştərək tədbirlərdə – Milli İncəsənət Muzeyində, Üns Yaradıcılıq Səhnəsində görüşüb, sıx təmasda oldum. Klassik opera ariyalarını gözəl ifa etməsi ilə yanaşı, onun Azərbaycan musiqisini dərinləndirməsi də mənə yaxşı mənada təəccübləndirdi. Zənnimcə, nadir milli musiqi duyur-

Dünya şöhrətli dirijor Zubin Meta ilə



Azər Rzazadə La Skala səhnəsində

mu ona atasından ötürülmüş çox qiymətli bir bəxşisdir. Açıqını deyək ki, həm opera klassikası, həm milli musiqi repertuarında eyni dərəcədə inandırıcı olmaq heç də hər vokalçıya müyəssər olmur. Yadımdadır, muzeydəki konsertdə Azər "Böyük dayaq" filmindən F.Əmirovun "Gecə keçir" mahnısını öz əzəmətli səsinə cilovlayıb, elə bir səmimi intonasiya ilə, son dərəcə duyğulu, yeri gələndə milli naxışlar vuraraq oxudu ki, bütün dinləyicilər kimi mən də kövrəldim. Onun səsinə nə qədər istilik, doğmalılıq, məlahət var idi! Azərin hər bir çıxışa məsuliyyətlə yanaşması, şəxsi intizamı da diqqətimdən yayınmadı. Onu da deyim ki, müğənni bir qayda olaraq pianoçu dostu, hal-hazırda Avstriyanın Haydn adına Konservatoriyasında təhsilini davam etdirən beynəlxalq müsəbiqələr laureatı Müşfiq Quliyevlə çıxış edir. Azər xatırlayır

ki, Müşfiqin çalğısını BMA konsertlərindən birində eşidib bəyənib, onunla tanış olub, həmin tanışlıq möhkəm dostluq tellərinin yaranmasına gətirib çıxarıb. Bu iki gəncin yaradıcılıq ittifaqının uğuru onların musiqi zövqünün, sənətə ciddi münasibətinin ümumiliyindən irəli gəlir.

Sonuncu Qəbələ festivalında duetinin təqdim etdiyi Avropa, Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərindən ibarət al-əlvan musiqi çəlgini dinləyərkən, təfsirlərin ayrı-ayrı məziyyətləri ilə yanaşı, Üzeyir Hacıbəylinin ilk baxışda sadə görünən, lakin bir çox ifaçı üçün ciddi problemlər yaradan romans-qəzəllərinin - burada istənilən izafi emosiya "xaric not" təsiri bağışlayaraq obrazı məhv edə bilər - məxsusi ifasını xüsusi bir məmnunluqla özüm üçün qeyd etdim. Düşünürəm ki, Avropa vokal ifaçılığı texnikasına yiyələ-

nib, eyni zamanda milli musiqiyə xas intonasiya özəlliklərinə həssas münasibət sərgiləməklə Azər həm də Bülbül, Rəşid Behbudov kimi sənətkarlarımızın qiymətli əsərlərini yeni mərhələdə davam etdirmək iqtidarındadır.

Azərin tərcümeyi-halında daha bir dönüş 2014-cü ildə baş verdi. O, 500 nəfərin qatıldığı müsabiqə dinləmələri uğurla keçərək, La Skala Akademiyasında (Accademia Teatro alla Scala) oxumaq haqqı qazanmış 4 xoşbəxtdən biri (qalan 3 gənc İtaliya, Norveç və Yaponiyanı təmsil edir) oldu. Xüsusi vurğulayaq ki, Azər Rzazadə musiqi, vokal sənətinin Oksfordu adlandırılmalı bilən bu Akademiyanın tələbəsi olmaq şərəfinə nail olmuş ilk azərbaycanlıdır. Dünya opera sənətinin mərkəzində böyük ustadlarla daimi ünsiyyətdə olmaq, onlardan vokal sənətinin sirlərini əxz etmək – bundan da böyük səadət olarmı?

Renato Bruzon, Luçana Serra, Luçana D'İntino kimi opera sərraflarının ustad dərslərində iştirak etmək, günbəgün onların tövsiyələrindən bəhrələnmək, mənimsədiklərini dərhal səhnədə sınaqdan keçirmək imkanı unikal, əvəzolunmaz bir təcrübədir. Üstəlik burada xarici dilləri – ingilis, fransız, alman və əlbəttə ki, italyan dilini də mükəmməl öyrənmək şansı var. Ən geniş çeşiddə italyan opera repertuarını mənimsəməyin, italyan dilinə tam yiyələnməyin bu sənətdə zirvələr fəth etmək istəyən ifaçı üçün zəruriliyini isə növbəti dəfə vurğulamağa ehtiyac yoxdur.

Təhsil aldığı qısa müddət ərzində həmyerlimiz La Skala Akademiyasının bir sıra layihələrinə cəlb olunub. Məsələn, o, Akademiya kollektivinin tamaşaya hazırladığı və Oman şəhərinin dəbdəbəli Kral Opera

Teatrının (Royal Opera House Muscat) səhnəsində gerçəkləşdirdiyi “Falstaf” operasında doktor Kayus adlı məzhəkəli personajın obrazını yaradıb. Şekspirin motivləri əsasında bəstələnən, Verdinin davamlı yaradıcılıq yoluna yekun vuran bu komik operada çıxışını Azər Rzazadə xoş duyğularla xatırlayır. Akademiya direktorunun onun italyancasının, demək olar ki, qüsursuzluğu barədə qeydini ən ali kompliment kimi qəbul edir. (İlk baxışda o qədər də önəmli olmayan dil problemi, əslində, müğənnilərimizə müxtəlif vokal yarışmalarında yüksək nəticələr əldə etməkdə böyük bir maneəyə çevrilir. Məsələn, 2006-cı ildə Y.Obrastsovanın beynəlxalq müsabiqəsində kifayət qədər yaxşı səviyyədə çıxış edən, lakin finalçılar sırasına çıxmayan Azərbaycan iştirakçılarının ünvanına söylənilən başlıca irad elə tələffüzlə bağlı idi...)

Dərhal sonra gənc vokalçıya Verdinin şah əsərlərindən sayılan “Aida”da qasid partiyasında çıxış etmək nəsib olmuşdur. Operanın yeni quruluşunda rol almaq üçün Azər onlarla namizədin qatıldığı çox ciddi seçimdən keçməli olub. Bu önəmli hadisədən söz düşərkən, Azər deyir ki, “Mən heç xəyalıma gətirə bilməzdim ki, vaxt yetişəcək və mən dirijorluq sənətinin “son mogikani” adlandırılan böyük sənətkar Zubin Meta ilə işləmək imkanı əldə edəcəyəm...”

İtalyan opera sənətinin dahisi Verdiyə, onun şah əsəri “Aida”ya bəstəkarın vətəninə xüsusi sevgi, ehtiram və bir qədər qısqanc münasibət var. “Aida” La Skala teatrında dəfələrlə səhnələşdirilib. “Mezzo” kanalının seyrçiləri yəqin ki, operanın məşhur F.Dzeffirelli tərəfindən hazırla-

nan, zahiri təmtərağı, kütləvi səhnələrinin möhtəşəmliyi, kostyum və dekorlarının parlaqlığı ilə seçilən quruluşuna baxıblar. Qədim yunan faciələrinin, Şekspir, Çexov pyeslərinin mahir təfsirçisi kimi tanınan novator rejissor Peter Ştayn başqa bir yol seçib, ekzotikadan uzaqlaşaraq diqqətini sevgi dramına, insan hisslərinin mümkün qədər dolğun təəcəssümünə yönəldib. Səhnə tərtibatı (F.Veqerbauer) minimalist səpkidə həll olunub, kostyumlar (N.Çekki) isə elmi-fantastik əsərlərin qəhrəmanlarının geyimlərini xatırladır. Azər Z.Meta və P.Ştaynın yüksək sənətkarlığı ilə yanaşı sadəliyi və ifa etdiyi rolun böyük-kikiçikliyindən asılı olmayaraq hər bir kəsə ehtiram dolu münasibətini də vurğulayır. İlk tamaşaların birindən sonra Z.Metaanın Azərə yaxınlaşıb onu uğurlu çıxışı münasibətilə təbrik etməsi isə, əlbəttə, gənc ifaçı üçün son dərəcə əhəmiyyətli bir hadisədir.

Azər Akademiya tələbələrindən konsertində çıxışını da məmnuniyyətlə xatırlayır. Bu konsert ona K.Berqontsi, M.Kaballe, R.Skotto, X. Karreras, neçə-neçə başqa görkəmli vokalçı ilə əməkdaşlıq etmiş konsertmeyster Vinçentso Skalera ilə unudulmaz görüş imkanı bəxş etmişdi. Ən maraqlısı odur ki, bir neçə gün bu musiqiçi ilə birgə çalışan Azər onun şən-şöhrəti barədə bilavasitə konsert öncəsi məlumatlanaraq istər-istəməz həyəcan keçirməyə başlayıb. Emosional gərginliyə baxmayaraq, onun öz tərəf-müqabili K.İsotton ilə təqdim etdiyi Puççininin “Toska” operasından dueti auditoriya rəğbətlə qarşılayıb.

Yeri gəlmişkən, La Skala auditoriyasının çox tələbkar və həтта, amansız olduğunu nəzərə çatdırmaq vacibdir. Teatrın izləyiciləri bəyənəmədikləri ifaçıya münasibəti



dan səsləndirirlər. Odur ki, burada heç də hər kəsə auditoriyanın ürəyini fəth etmək nəşib olmur. Azər söyləyir ki, elə “Aida”nın premýerasında səsinə problem yaranmış yaşlı vokalçıya belə bir münasibətin şahidi olub, doğrusu, bir qədər təəccüblənib və sarsılıb.

Ustad dərslərində səmərəli çalışmaları, yeni opera partiyalarının müfəssəl təhlili və öyrənilməsi, dillərin mənimsənilməsi ilə yanaşı, Azər daha bir maraqlı layihədə iştirak etməyə hazırlaşır. Bu, çox müvəfəq və mütəhərrik müasir bəstəkar Corcio Battistellinin Albert Qorun “Inconvenient Truth” əsəri əsasında bəstələdiyi “CO2” operasıdır. Vaxtilə A.Qorun (xatırladım ki, Qor ABŞ-ın keçmiş vitse-prezidentidir, Nobel Sülh Mükafatına layiq görüldü) qlobal istiləşmə kimi mühüm problemə həsr olunmuş əsəri əsasında D.Quqqenhaymın çəkdiyi sənədli film Oskar mükafatına layiq görüldü (2007). Məncə, planetimizin taleyinə görə təşviş hissi aşılınmış, onu qorumağın labüdlüyü ideyasını bəyan edən, ənənəvi opera repertuarından çox fərqli bu musiqili tamaşada iştirak etmək Azər üçün son dərəcə maraqlı olacaq, ona yeni parlaq, təkrarsız emosiyalar yaşadaçaq.

– A.Rzazadə La Skala Akademiyasında təhsilinin başa çatmaqda olan bir ilini necə dəyərləndirir?

– Burada müxtəlif opera partiyalarını təhlilə məruz qoyur, onları müfəssəl əxz etməyə səy göstəririk – özü də opera sənətinin önəmli simaları – vokalçılar, pianoçu-konsertmeysterlər, rejissorlarla sıx təmasda. Opera məbədi – La Scalada sərgilənən tamaşaları seyr edib dinləmək, teatrda məşq prosesini bilavasitə müşahidə etmək, vokal ulduzları ilə ünsiyyətdə olmaq imkanının vacibliyi haqqında artıq nəşə deməyə ehtiyac yoxdur. Çoxlu dost qazanmışam. “Aida” tamaşasında səhnəni bölüşdürdüyüm artistlərlə, məsələn, Amneris obrazının yaradıcısı parlaq Anita Raçvelişvili ilə səmərəli və səmimi ünsiyyətimi məmnunluqla xatırlayıram.

Məhz Milanda mən Bel Canto klassik məktəbinin nə olduğunu dərk etdim. Hər məşğələdən sonra müəyyən irəliləyiş, get-gedə daxilən sərbəstləşdiyimi hiss edir, sanki öz təbiətimi daha dərindən dərk edirəm. Ən əsas qənaətim isə budur:



güclü, təbiətən gözəl səs böyük səhnəyə çıxmaq, ciddi partiyalar yaratmaq üçün əsla kifayət deyil. Səsdən əlavə, onu idarə etmək məharəti, inandırıcı obraz yaratmaq iqtidarı tələb olunur. Bax, bu baxımdan La Skala Akademiyasının gənc vokalçılara göstərdiyi yardım əvəzsizdir.

Azərin bu sözləri operanın sönməz ulduzu Mirella Freninin fikri ilə səsləşir: “Ancaq müğənni yox, artist (kursiv mənimdir – Z.D.) olmaq gərəkdir. Əgər siz musiqidə təcəssüm olunan hiss-həyəcanı dəqiq ifadə etməyə qadirsinizsə, onda səs də öz yerini tutacaq və musiqiyə, obrazın mümkün qədər dolğun açılışına xidmət edəcəkdir... Texniki cəhətdən dəqiq, emosional cəhətdən inandırıcı olmaq gərəkdir”.

Azər tamaşaların ərsəyə gətirilməsində hər dəfə özünü göstərən cəhdiyyət və yüksək peşəkarlıqdan (quruluşun bütün komponentləri eyni dərəcədə vacibdir), həmçinin publikanın yüksək səviyyəsindən heyrləndiyini söyləyir. Ən güclü musiqi təəssüratları sırasında aktyorluq istedadı ilə seçilən məşhur bas-bariton B.Terfelin solo konsertini qeyd edir. “Boş vaxt tapan kimi P.Dominqo, R.Bruzon, L.D’İntinonu dinləməyə üstünlük verirəm: onların sənətindən xüsusi həzz alıram” – deyir.

Hazırda Azərbaycanın gənc musiqiçilərinin dünyanın ən məşhur təhsil ocaqlarında oxumaq, təkmilləşmək üçün çox geniş imkanları var. Bu yöndə onla-

ra yardımçı olan Heydər Əliyev Fondunun rolunu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Ümumiyyətlə, təhsil məsələləri Azərbaycan dövlətinin siyasətində prioritet istiqamətlərdəndir. Gənc istedadlar dünyanın aparıcı akademiya və konservatoriyalarında sənətini təkmilləşdirir, əsil peşəkar kimi püxtələşərək sonradan Azərbaycanı çox geniş miqyasda tanıtdırmaq missiyasını həyata keçirirlər. Həmin istedadlar sırasında ən məşhur dünya səhnələrində çıxış edən Dinara Əliyeva, Yusif Eyvazov, Elçin Əzizov, Əvəz Ələkbərov, Cavid Səmədov, İlham Nəzərov və başqaları da vardır.

Azər Rzazadə Vətəninə İtaliyada, ümumiyyətlə, xaricdə təmsil etməyin məsuliyyətini çox yaxşı dərk edir, yeri düşdükcə mədəniyyətimiz, bəstəkarlarımız, hətta mətbəximiz barədə Azərbaycan haqqında informasiyası məhdud olan tələbə dostlarını, həmkarlarını məlumatlandırmağa çalışır.

Hələ bir neçə il əvvəl Azər sosial şəbəkələrdən birində La Skala teatrının əsrarəngiz binasının fotosunu yerləşdirib, həmin əfsanəvi səhnəyə çıxmaq iddiasında olduğunu bəyan etmişdi. İndi bu cəsarətli arzu gerçəkləşməkdədir. Oxumaq Azər Rzayev üçün su, hava qədər zəruridir. Homo cantor – oxuyan adam – onu qısaca belə səciyyələndirmək olar...

Zümrüd DADAŞZADƏ,
Əməkdar incəsənət xadimi

P.S. Jurnal artıq çapa hazırlandığı zaman biz dünya opera səhnəsinin yeni heyranedicisi ulduzu Anita Raçvelişvilidən məktub aldım. Həmin məktubda Anita hörmət bəslədiyi sevimli həmkarı Azərin daim öz sənətində irəli getmək əzmini yüksək dəyərləndirərək onun karyerasının uğurlu olacağına qəti inamını ifadə edir və gələcəkdə bu ağıllı, maraqlı vokalçı ilə böyük səhnələri bölüşmək arzusunu bildirir...

...Mən improvizələri sevirəm...



O, Azərbaycanın müasir caz ifaçılığında ən istedadlı nümayəndələrindən biridir. Dünyanın müxtəlif ölkələrində konsert proqramları ilə çıxış edir. Repertuarında dünya klassik musiqi nümunələri, məşhur caz kompozisiyaları ilə yanaşı müəllif əsərləri də mühüm yer tutur. Ənənə və müasirlik arasında körpü yaradaraq müxtəlif janrlarda sintez xarakterli improvizələr edir. Hazırda Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin xətti ilə ABŞ-ın Boston şəhərindəki Berkli Ali Musiqi Kollecinə təhsil alır. Müsahibimiz bir çox nüfuzlu müsabiqələrin, o cümlədən 45-ci Möntre Caz Festivalının “Ən yaxşı pianoçu” nominasiyası üzrə qalibi, Azərbaycanın ən gənc Əməkdar artisti, istedadlı bəstəkar və pianoçu Emil Əfrasiyabdır.

**– Başlanğıc üçün, ənənəni pozmayıb, sənətə gelişini-
zi xatırlayaq.**

– Sənətə gelişim təsadüfi olmayıb: düşünürəm ki, bu Allahın lütfüdür. Musiqi ailəsində böyüməyəm də, valideynlərimdə musiqiyə xüsusi sevgi hiss etmişəm. Sizə maraqlı bir hadisə danışım: böyük bacım 25 sayılı musiqi məktəbində təhsil alırdı. Bir gün o adəti üzrə evdə pianoda məşq edib məktəbə yollanırdı. Mətbəxdə olan anam təkrar eyni melodiyanı eşidəndə düşünür ki, bacım hələ də məktəbə getməyib. Otağa girəndə isə təəccüblənir. Ona görə ki, pianonun arxasında 2 yaşlı, boyu güclü pianoya çatan oğlu Emili görür. Anam danışır ki, mən onu görəndə kimi pianodan geri çəkilməmişəm və dəfələrlə xahiş etməsinə baxmayaraq bir də çılmamışam. Anam məni müşahidə edir və kiçik sirrimin üstü açıldıqdan sonra bu işə atamı da cəlb edir. Beləliklə, valideynlərim əmin olurlar ki, övladlarının musiqi istedadı var və məhz bundan sonra məni Respublikanın Xalq Artısti, görkəmli bəstəkar Oqtay Zülfüqarovun yaratdığı “Aysel” uşaq ansamblına aparırlar. O, məni dinlədikdən sonra atama tövsiyə edir ki, mənə kiçik bir qarmon alsınlar. Artıq ansamblın tərkibində Azərbaycanın müxtəlif regionlarında, uşaq evlərində, hətta Azərbaycan Televiziyasında konsert proqramlarında iştirak edirdim. İki ildən sonra 25 sayılı musiqi məktəbinə daxil oldum. 1994-cü ildə məni





“ Musiqi ixtisasım pianoçu olsa da, hər zaman essələr yazmışam və bu gün də yazıram. Təbii ki, bəstəkarlığı və ifaçılığı fərqləndirmirəm.

Bülbül adına Orta İxtisas Musiqi Məktəbinə keçirdilər. Burada təhsilimi bitirdikdən sonra Bakı Musiqi Akademiyasına daxil oldum. Bu gün də fəxrle deyə bilərəm ki, hər iki təhsil ocağında gözəl müəllimlərim olub. Respublikanın Əməkdar İncəsənət Xadimi Gülnarə Namazovanın və Xalq artisti, görkəmli bəstəkar və pianoçu Fərhad Bədəlbəylinin sinifində dərs almışam. Bu gün də onların qarşısında baş əyirəm.

– Müsahibələrinizin birində özünüz də etiraf edirsiniz ki, nəinki Azərbaycanda, hətta bütün dünyada caza digər musiqi janrları ilə müqayisədə daha az maraq göstərilir. Belə olan halda nə üçün musiqinin məhz caz janrını seçdiniz?

– Bəli, mən bunu demişəm və bu gün də təsdiqləyirəm. Əgər statistik rəqəmlərə nəzər salsaq görürük ki, bu gün dünyada pop və estrada musiqisinin dinləyiciləri sayca daha çoxdur. Çox təəssüf ki, klassik musiqinin və eləcə də, cazın auditoriyası ildən-ilə daralır. İnsanlar düşündürücü musiqidən qaçır. Onları qınamaq da olmur: Məsələn, insan işdən yorğun halda çıxıb sükan arxasında radio musiqisi dinləmək istəyir. Radioların əksəriyyətində isə pop musiqisi səslənir...

O ki, qaldı mənə, janrlar arasında fərq qoymağı xoşlamıram. Klassik musiqi təhsili alsam da, həmişə janrları miks etməyin (qarışdırmaq) axtarışındayam. 2009-cu ilin sentyabr ayında M. Maqomayev adına Bakı Dövlət Filarmoniyasında iki hissədən ibarət konsertim oldu. Birinci hissədə Filarmoniyanın əsas zalında klassik üslubda, Qara Qarayev adına Dövlət Simfonik Orkestri ilə birgə, ikinci hissədə isə filarmoniyanın Estrada səhnə-

sinde öz musiqiçi dostlarımla muğam-caz üslubunda konsert səsləndirmişdim. Bu il isə mənim Avropa ölkələrində klassik musiqilərdən ibarət dörd konsertim olacaq. Təbii ki, ayrı-ayrılıqda hər bir janrın öz gözəlliyi var. Amma həmişə çalışmışam ki, janrından asılı olmayaraq, peşəkar, qulağa yatan musiqi səslənsin. Düşünürəm ki, sintez hər zaman davam edəcək.

– Amerikada təhsil almaqla yanaşı, həm də ara-sıra konsert proqramları ilə çıxış edirsiniz. Azərbaycan cazı cazın öz vətəninə necə qəbul edilir?

– Amerikada dünyanın bütün ölkələrinin müxtəlif musiqisi səslənir. Bu gün üstünlük müasir caz musiqisinə verilir. Bəllidir ki, keçmişdə yalnız sırf Amerika üslubunda caza qulaq asılırdı. İndi həmin o ənənəvi musiqiyə daha çox janrın klassikası kimi, muntəxabat kimi baxılır. Çox səsləndiyindən haradasa qulaqları yağır edib. Odur ki, yeni bir improvizasiya eşidər-eşitməz ona diqqət kesilir. Bu səbəbdən Azərbaycanın melizmatika və peşəkar melodiyları bu gün Amerikada böyük maraqla qarşılanır.

– Yeri gəlmişkən, «Sarı gəlin», «Laçın», «Qarabağ şikəstəsi», «Azərbaycan» kapriçiosu kimi çox dəyərli əsərlərin daxil olduğu «İki dünya» layihənin yaradıcı fəaliyyətinə hansı uğuru və yeniliyi gətirdi?

– Bu layihə mənim həyatımda böyük rol oynadı. Məhz bu layihə çərçivəsində həm Avropada, həm də Amerikada, Avropa Şurasının binasından başlamış Ronald Reyqan Mərkəzinə (Vaşinqton), Karnegi Holla (New-York) qədər bir çox məşhur məkanlarda konsertlərim baş tutdu. Konsertlərdə bas gitara, piano

ve zərb alətlərinin müşayiəti ilə milli musiqi alətlərimiz – tar, ud, balaban, zurna, tütək, nağara da çalınırdı və dinləyicilər bu sintezi rahat qəbul edirdilər. Biri oğlan, digəri qız olmaqla Azərbaycan xanəndələrinin oxusu da böyük maraqla qarşılandı. Kaş siz “Sarı gəlin” əsərinin balabanla ifası və “La-çın” əsərinin orta hissəsindəki kulminasiyasının auditoriyaya necə təsir elədiyini görəydiniz!

– Maraqlıdır, Emil Əf-rasiyab özünü ifaçı, yoxsa bəstəkar kimi daha yaxşı ifadə edir?

– Bilirsiniz, musiqi ixtisasım pianoçu olsa da, hər zaman essələr yazmışam və bu gün də yazıram. Təbii ki, bəstəkarlığı və ifaçılığı fərqləndirmirəm. Düşünürəm ki, hər ikisi sənətdir. Məsələn, yaxşı rəqs etməyi bacaran insanlar bunu müəyyən yaşa qədər edirlər. Sonra isə gücləri azalır və dərslər deməyə başlayırlar. Mən də gələcəyimi belə görəəm. Lakin nə qədər ki, gücüm var, öz sənətimi pianoçu və bəstəkar kimi davam etdirəcəyəm.

– Azərbaycanda caz musiqisinin inkişafı istiqamətində xeyli layihələr həyata keçirilir. Məsələn, elə götürək, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin 2005-ci ildən etibarən ölkəmizdə təşkil etdiyi Beynəlxalq Caz Festivallarını. Bütün bunların fonunda Azərbaycan cazının hazırkı səviyyəsi haqqında nə deyə bilərsiniz?

– Son 10 ildə bu istiqamətdə böyük addımlar atmışıq. Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ildən-ilə daha böyük təbliğat işləri aparır və



nəticədə dünyanın tanınmış musiqiçiləri ölkəmizə dəvət alırlar. Bunun da sayəsində Azərbaycanı həm də bir caz ölkəsi olaraq tanımağa başlayıblar. Bu günə qədər Azərbaycana Bob James, Gonzalo Rubalcaba, Al Jerrau, Marcus Miller, Avishai Cohen və başqa tanınmış musiqiçilər gəlib.

– Adətən müsahibədə ənənvi sualsız keçinmək olmur. Yeni layihələriniz haqqında nə deyə bilərsiniz?

– Mən hal-hazırda Amerikada, Boston şəhərində Berkli Musiqi Kollecinə təhsil alıram. Bununla bərabər, böyük layihələr üzərində də işləyirik. Çox yaxın zamanda öz dinləyicilərimi yeni xəbərlərlə sevin-dirəcəyəm. Hələlik bu barədə geniş danışmaq istəmirəm. Qoy bu dinləyicilər üçün sürpriz olsun.

– Sorağınız gəlsin.

Mehparə SULTANOVA

Vaqifsayağı...



Vaqif bəstəkar idi. Görkəmli İsveç cazmeni Yohanson onun əsərləriylə tanış olandan sonra heyrətini Vaqifə belə bildirmişdi: «Bu, Şəhrizadın 1002-ci gecə danışdığı nağıldır».

Vaqif pianoçu idi. Məşhur amerikalı musiqi tənqidçisi Konover onun barəsində: «Çalğısını dinlədiyim ən lirik ifa», – demişdi.

Vaqif improvizəçi idi. O, həmişə narahat təbiətini, qaynar istedadını təkrarsız çalğı və oranjimanlarında ifadə edirdi. Amerika blyuzunun kralı Bi Bi King onun özünəməxsus yozumunu eşidib «kaş mən öz musiqimi sizin kimi ifa edə biləydim» deyər arzulamışdı.

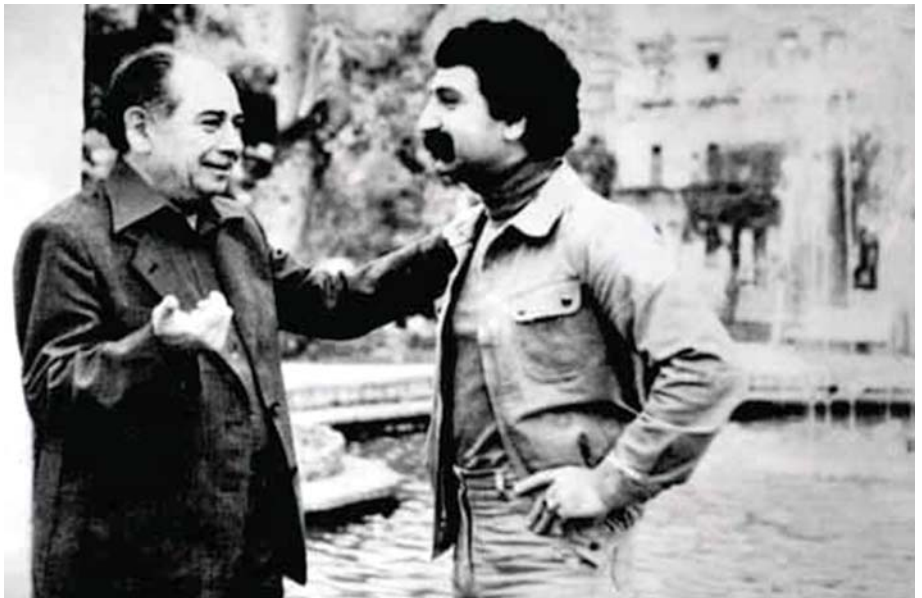
Vaqif mükəmməl musiqi duyumuna malik idi. Başqa necə ola bilər ki, anası Zivər xanım ilk pianoçu azərbaycanlı qadınlardan idi, atası Əziz kişi isə ixtisasca hərbi həkim olsa da, yaxşı tar çalır.

...9 yaşında pianoda ilk dəfə Gərşvinin caz kompozisiyasını çaldı və məlum

vünün ən mübhəm sirlərinə vaqif olsun, sonralar deyilən kimi, «cazın dilində ləhcəsiz danışsın, eyni zamanda bədahətən özündən behs etsin».

Uzaq Afrika mənşəli cazla Şərq ünvanlı muğamın bir ümumi cəhəti var: onların hər ikisinə məhz bədahətənlik – improvizə və ritm azadlığı xasdır. Və madam ki, muğam Vaqifin canına-qanına hopmuşdu, caz isə onun ruhi vəziyyətinə çox uyğun gəlirdi, bu iki musiqini qovuşdurub üçüncü bir möcüzə, yeni üslub – caz-muğam ortaya qoymaq, elə ona – azərbaycanlıya qismət olmalıydı.

Vaqif iliyinə qədər azərbaycanlı idi. 1965-ci ildə konservatoriyayı atıb Tiflisə köçən gündən Bakı üçün, doğma İçərişəhər üçün darıxmağa başlamışdı. Burada məşhur «Orera» ansamblının musiqi rəhbəri işləyib, üstəlik «Qafqaz» adlı caz-trionu yaratması, cazmen kimi səhnəyə ilk çıxışı və ilk uğurları, hətta beynəlxalq Tallin caz festivalındakı tənənesi də onun həsrətini ovutmadı. Amma o, vətənə sənətini təsdiq edib qayıtmalıydı ki, bədxahların bəhanəsini kəssin. Belə də oldu, Bakıya dönüşünü burada keçirilən «Caz-69» festivalında laureat adı almaqla möhürlədi, əvvəlcə «Leyli», sonra «Sevil» vokal qrupunu yaratdı, respublika və ittifaq tamaşaçılarının ürəklerini fəth etdi, ifa və bəstələri ilə şöhrət qazandı. Onun 1976-cı ildə buraxdığı pianoda solo



ifalarından ibarət «Caz kompozisiyaları» albomu böyük əks-səda doğurdu. Ümumilikdə, «Melodiya» firması Vaqif Mustafazadənin 4 saatlıq çalğısını yazmışdı. Bu o vaxtadək görünməmiş hadisə idi. 1977-ci ildə başına yığdığı «Muğam» caz qrupu ilə bir il sonra «Tbilisi-78» Ümumittifaq Caz Festivalında laureat oldu, «ən yaxşı pianoçu» elan edildi. Sovet cazmenləri arasında ilk «Əməkdar artist» adı alan da o oldu. 1979-cu ildə Vaqifin Monakoda keçirilən caz kompozisiyaları müsabiqəsinə göndərdiyi «Əzizənin intizarında» bəstəsi birinci yeri tutdu və o, «Ağ royal»-la mükafatlandırıldı. Həyatında yeni bir mərhələ başlayırdı...

...Di gəl namərd ölüm 40 yaşının tamamına 3 ay qalmış, 1979-cu il dekabrın 16-da Daşkənd səhnəsində haqladı onu... Konsertin ikinci hissəsinin lap əvvəlində ikinci infarktını keçirdi, amma çalğısını kəsmədi, proqramı sonacan başa vurub «Təcili yardım» maşınında xəstəxanaya aparıldı. Artıq gec idi. «Dünyada ən çox anamı, İçərişəhəri, bir də Xəzəri sevirem», – deyən Vaqif, ondan ötrü Azərbaycanı təcəssüm etdirən bu sevgilərindən uzaqda canını tapşırdı.

...Və Azərbaycana iki istedadlı qız balasını, bir də bənzərsiz musiqi irsini emanət qoyub getdi.

“ Uzaq Afrika mənşəli
cazla Şərq ünvanlı
muğamın bir ümumi
cəhəti var: onların
hər ikisinə məhz
bədahətənlik –
improvizə və ritm
azadəliyi xasdır. Və
madam ki, muğam
Vaqifin canına-qanına
hopmuşdu, caz isə
onun ruhi vəziyyətinə
çox uyğun gəlirdi,
bu iki musiqini
qovuşdurub üçüncü
bir möcüzə, yeni üslub
– caz-muğam ortaya
qoymaq, elə ona –
azərbaycanlıya qismət
olmalıydı.

P.S. Vaqif Mustafazadənin irsi – cazı Azərbaycana, Azərbaycanı da caza sevdiren yaradıcılığı – illər ötdükcə daha böyük dəyər qazanır: indi çoxları vaqifsayağı çalmağa, vaqifsayağı bəstələməyə can atır. Sənətkarın 75 illik yubileyi münasibətilə bu il martın 16-da İçəri Şəhərdə keçirilən **“Vaqifsayağı”** festivalında hər şey vaqifsayağı idi: həm şəhər, həm yaz yağışı, gənclərin zahiri görünüşü, həm də gələnlərin ovqatı...

...Əllərində Vaqif Mustafazadənin fotosu, başlarında Vaqifi andıran şəvə saç topası, festival iştirakçıları onları İçərişəhərin qala divarları arasından alıb gah keçmişə, gah gələcəyə aparən Vaqif musiqisinin seyrinə dalmışdı. Onun şah əsəri – “caz-muğam” üslubu möcüzəsini beləcə hər dəfə yeni bir şövqlə sübuta yetirir və bəyan edir ki, dünyanın bütün gözəlliklərinə açıq olmaqla bərabər, öz milli irsini xüsusi həssaslıqla qoruyan müasir Azərbaycanın rəmzlərindən olmağa həqiqətən layıqdır.



Seymur ŞAHBAZZADƏ



Muğamsız bir günüm olmasın...



Respublikanın Xalq artisti, musiqi sənətimizdə öz dəst-xəttilə seçilən, xanəndəlik məharəti və səhnə mədəniyyəti ilə muğamseverlərin dərin hörmət və məhəbbətini qazanmış gözəl sənətkarımız Cənəli Əkbərovla yubileyi ərəfəsində görüşdük.

– **Ömrün 75 yaş zirvəsindən ötən çağlar necə görünür?!**

– Ulu babam Kərbəlayi Ağa Məhəmmədin, daha sonra onun oğlunun, yəni babamın, çox güclü və məlahətli səsa malik olmaları haqda söz-söhbət bu gün də dillərdə dolaşır. Atamın da çox tərəvətli səsi vardı. Mən atamı bir ustad kimi axıra qədər dinləmiş və ondan çox şey öyrənmişəm. Onun oxuduğu «Segah», «Çahargah», «Şur» və «Ma-

hur»un sədaları altında pərvazlanmışam.

Babamdan atama, atamdan da mənə və qardaşıma mirasdır bu səs.

Valideynlərim mənə həkim görmək istəyirdi. Elə bu məqsədlə də mən Lənkəran tibb texnikumunu bitirdim. 10 il travmatologiya və ortopediya institutunda çalışdım. Ancaq oxumaq həvəsi mənə heç cür tərk etmirdi. Son-

ralar A.Zeynallı adına Musiqi Texnikumunun qapılarını məhz bu arzu ilə döydüm. Amma atam bu sənətə gəlməyimi heç istəmirdi...

– **Niyə?!**

– Bilirsinizmi, əvvəla xanəndəlik sənəti çox çətin və məsuliyyətli sahədir. Bir də atama qarşı çox soyuqluq və biganəlik göstərilmişdi. O istəmirdi ki, həmin ağrı-acını mən də yaşayım.

– **Eşitdiyimizə görə onu Bakıda işə dəvət ediblər...**

– Hə... Bu xəbər mənə yaman sevincirmişdi. Atam, nə qədər sarsılacağımın fərqi nə varmadan razılaşmadı və bunun səbəbini belə izah etdi: «Ay bala, yaşımin-başımın bu vaxtında hara gedim?! Bəs bu ailəmi hara apa-



“Yüksək diapazonlu ecazkar səsi, mətn ilə musiqinin sıx əlaqəsi zəminində emosional çalar yaratmaq bacarığı, ifa tərzinə xas olan məziyyətlər muğam və xalq mahnılarımızın mahir ifaçısı kimi Cənəli Əkbərova şöhrət gətirmişdir...

Heydər Əliyev

rım?» Ailədə 20 nəfər idik. 15 uşaq, anam, dayım, nənəm, nənəmin əmisi qızı və atam.

– Sizə qayğı göstərən sənətkarlardan kimlər yada düşür?

– İlk növbədə Xan əmi. Xan Şuşinski sənətdə mənim qibləgahımdır. Keçmişim, bu günüm, həтта gələcəyim, bu vaxtacan qazandığım, bütün uğurlarım o kişinin adı ilə bağlıdır.

Xan əmi olan məclisdə mən ağzımı açmamışam. Yalnız icazə verəndə oxumuşam. Onun nəsihətləri, ustad tövsiyələri həmişə sənət yolumu işıqlandırır. Xanın səsinin zili də, bəmi də saf idi. Atamla dost idi. İlk dəfə onu 12 yaşında Vilvan kəndində bir toyda görmüşdüm. Həmin toyda Xan əmi və atamı tanıyanlar xahiş elədilər ki, Xanəli oxusun. Atam dedi ki, mən sənət peyğəmbərinin yanında oxuya bilmərəm. Amma məni oxutdurdular. İndiki ağlım olsaydı, oxumazdım. Uşaq idim, qanmamışam. Sonralar püxtələşəndə belə o kişidən icazə almadan ağzımı açmazdım. İnnən belə yüz xanəndə «Qarabağ şikəstəsi» oxusun, «Segah-zabul», «Şur», «Rast», «Orta Mahur», «Şahnaz» oxusun – qulağıma girmir. Çünki bu muğamlara Xan əmi

birdəfəlik öz möhürünü vurub.

– Ustadların şərəfli, çətin və həyəcanlı imtahanlarından üzüağ çıxıb özü ustad səviyyəsinə qalxan Cənəli Əkbərov xanəndələrə nə tövsiyyə edir?

– Doğrusu, bu barədə bir-iki cümlə ilə fikir yürütmək, dəqiq «resept» vermək düzgün olmazdı. Çünki ürəklərə yol tapması, sevilməsi və şöhrət qazanması üçün xanəndə çox cəhətlərilə se-

çilməlidir. Uğur qazanmaq, yaddaşlara hopmaq, xalq tərəfindən qəbul edilmək üçün özünə, sənətinə qiymət verən hər bir sənətkara aşağıdakı keyfiyyətlər hava və su kimi vacibdir:

xanəndə gözəl səsə malik olmalıdır; bu səs həm bəmdə, həm də zildə eyni məlahətlə işləməlidir; xanəndə yaxşı qaval çalmağı bacarmalıdır; sözlər bütün gəzişmələrdə təmiz, səlis və aydın tələffüz edilməlidir!





Qoy heç kəsin xətrinə dəyməsin. Bu keyfiyyətlərdən məhrum olan adamı mən xanəndə hesab etmirəm. Elə xalq da həmçinin.

– Sizi həmişə qəzəl seçəndə Nizami, Füzuli, Xaqani, Nəsimi, Seyid Əzim Şirvani, Vaqif, Səməd Vurğun və Vahidə müraciət edən görmüşük...

– Başqa cür ola da bilməz. Bu söz sərraflarını, qəzəl ustalarını qoyub

sənətdə hələ ilk addımlarını atan şairə müraciət etməyi mən günah və muğamımıza xəyanət sayıram.

– **Muğamlarımız barədə düşüncələrinizi bölüşərdiniz.**

– Muğamlarımız haqqında nəhəng sənətkarlarımız, korifeylərimiz çox danışmış, qiymətli fikirlər söyləyiblər. Mənim fikrimcə, muğam bizim möcüzəmizdir. Bütün yangılarımız, kədərimiz, naləmiz, harayımız, nisgilimiz muğam-

da zirvələşib. Muğam – səsle ifadə olunan tariximiz, fəlsəfəmiz, üsyanımız, dərdimiz, sevincimiz və sevgimizdir. Onsuz həyatımız nə qədər mənasız, sönük və yetim görünərdi. Məhz buna görə də muğamlarımızın qədir-qiymətini bilməli, onların keçmişinə hörmət, bu gününə qayğı, sabahına mütərəqqi gözlə baxmalıyıq. Yəni keçmiş xanəndələrin ənənələrini yaşadan ifaçı yeni avaz və çalarla muğamı daha da bəzəməli, zənginləşdirməlidir. Əks-təqdirə xalqın keçmişini, qüdrətini, əzəmətini, bütün insani məziyyətlərini, bir sözlə, onun nəyə qadir olduğunu səsi və ifası ilə çatdırmağı bacarmayan xanəndə heç vaxt sənət zirvəsinə ucala bilməz.

Muğamlarımızın qorunub saxlanılmasında böyük sənətkarımız Cabbar Qaryağdıoğlunun, Seyid Şuşinskiyin, Zülfü Adıgözelovun, Mütəllib Mütəllibimovun, Əlibaba Məmmədovun və başqalarının misilsiz xidməti olub. Bu yerdə əvəzsiz xanəndəmiz, xalq artisti Xan Şuşinskiyin 70 illik yubileyində dediylər yadıma düşür: «Mən muğam sənətini özümədən böyük xanəndələrdən zəhmətlə, vicdanla öyrənmiş, bu şərəfli sənətin məsuliyyətini dərk etmiş, bu günə çatdırmışam. Bu çətin və lazımlı sənəti siz də vicdanla, həvəslə, sehvə-sehvə gələcək nəsillərə çatdırın. Bu, çox vacib və lazımlıdır». Unudulmaz xanəndənin bu nəsihəti hər birimiz üçün əsil sənət məramnaməsi olmalıdır.

Bu yerdə Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri, YUNESKO və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın mədəniyyətimizin hamisi kimi gördüyü böyük işləri, gerçəkləşdirdiyi möhtəşəm layihələri, muğamlarımızın dünyada tanınması istiqamətində həyata keçirdiyi tədbirləri xatırlamaq olmaz. Bütün bunlar hər birimizin məsuliyyətini daha da artırmalıdır...

– **Qastrol səfərlərində çox olmusunuz. Dünya xalqlarının musiqimizə münasibətinin şahidi olan bir sənətkar kimi oxucula-**

rımızla bölüşəcək təəssüratınız varmı?

– Mübaliğəsiz deyirəm ki, bu maraq və məhəbbət çox böyükdür. Respublikamızın hüduqlarından kənara çıxdığım ilk andan bunu hiss etmişəm. O ölkələrdə bizim musiqimizə möcüzə kimi baxırlar. Dilimizi bilməsələr də, musiqiyə bu qədər diqqət kəsilmələri bəzən məni təəccübləndirsə də, dünyaları bəxş edir. Və bu mənə bəşər durduqca muğamlarımızın yaşayacağı inamını təlqin edir.

...İsveçrədə 28 ölkənin iştirak etdiyi beynəlxalq festivalda Azərbaycanı təmsil edirdim. Yekun konserti idi. Zalda 5 mindən artıq tamaşaçı vardı. «Mirzə Hüseyn segah»ı, daha sonra «Qarabağ şikəstəsi» oxudum. İlk baxışda mənə elə gəldi ki, tamaşaçılar məni görmürlər, hiss etmir, eşitmirlər. Amma finalda salon alqışdan lərzəyə gəlmişdi...

Yaşar VƏLİYEV



Sənət dostları Canəli Əkbərov haqqında:

Xalq artisti Sara Qədimova:

«Mən onu doğma qardaşım qədər istəyirəm. Canəlidə əsil insana xas olan kişilik və mərdlik xüsusiyyətləri var. Çörək, yaxşılıq itirən deyil. Allah belə müğənniləri xalqımıza çox görməsin...»

**Respublikanın Xalq artisti
Əlibaba Məmmədov:**

«Canəlidə sənət qeyrəti var. O, barmaqla sayə gələn xanəndələrimizdəndir. Səsinin ahəngi məni həmişə doydurur. Onun «Simayi-şəmsi»inə həyəcənsiz qulaq asa bilmirəm».

SSRİ Xalq artisti Zeynəb Xanlarova:

«Canəlinin ömür yolu, sənət mədəniyyəti haqqında günlərlə danışmaq olar. Fəqət, bu gözəl insan barədə söhbətlər bitib-tükənən deyil. Canəli mənim «Məcnunlarımın» içərisində ən kişi Məcnun olub...!»



Mədəni turizm - mədəni diplomatiya



Qobustan Milli Tarixi-Bədii Qoruğu

Tarixi mədəniyyət abidələri turizmin inkişafına təsir göstərən, ölkəni turistlər üçün daha cəlbedici edən mühüm amillərdəndir. Turist adətən tarixə, qədim maddi-mədəniyyət nümunələrinə maraq göstərir. Öz növbəsində hər bir ölkə qədimliyini, bəşər sivilizasiyasının formalaşmasındakı rolunu sübuta yetirmək, onu dünyaya təqdim etmək üçün mədəni irs nümunələrini tanımaq istəyir. Beləliklə, turizm ölkənin mədəni irsinin dünyaya tanıtılmasında vasitə rolunu oynayır.

Ərazisində yüzlərlə qədim yaşayış məskənlərinin, tarixi abidələrin olduğu Azərbaycanda son dövrlər turizmin digər növləri ilə yanaşı, mədəni turizmin inkişafında xüsusi önəm verilir. Tarix və mədəniyyət qoruqlarında, turizm məqsədləri üçün istifadə edilən qoruqlarda müvafiq infrastrukturun yaradılması sektorun inkişaf etdirilməsi baxımından xüsusi aktualıq kəsb edir. Bu gün Azərbaycanda turizmin əsas infrastrukturu qurulub, yeni hotellər istifadəyə verilir,



keyfiyyətli xidmətin təşkili, kadr hazırlığı, turizm imkanlarımızın tanıtımı istiqamətində işlər görülür. Turistlərin mədəni istirahəti, tarixi-mədəni məkanlara turların təşkili də bu sahədə işin mühüm mərhələsidir.

Ölkə prezidentinin 2013-cü ilin 27 dekabrında imzaladığı sərəncamla təsdiq edilən «Daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin bərpası, tarix və mədəniyyət qoruqlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və inkişafına dair 2014-2020-ci illər üzrə Dövlət Proqramı»nda nəzərdə tutulan məsələlərdən biri də mədəni irs məkanlarının turizm məqsədli istifadəsi ilə bağlıdır.



Ateshgah məbədi Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu



İçəri Şəhərdə Bazar meydanı dini-memarlıq kompleksi

Tarix mədəniyyət abidələrinin ziyarəti turpaketlərə daxil edilir

Azərbaycanda hazırda 6308 tarix və mədəniyyət abidəsi dövlət mühafizəsindədir, 27 dövlət tarix-mədəniyyət, memarlıq, bədii və etnoqrafiya qoruğu fəaliyyət göstərir. Abidə və qoruqların bir qisminin ərazisində turizm infrastrukturunu artıq qurulub. 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa edilib istifadəyə verilən Qala Arxeoloji Etnoqrafik Muzey Kompleksi hazırda minlərlə yerli və xarici turistlərin axışdığı məkanlardandır. Bundan əlavə, təbiətin başqa bir möcüzəsi olan Yanardağda təbiət və dövlət qoruğunun yaradılması ilə əlaqədar bir neçə il öncə sərəncam imzalanıb.

Bakının Suraxanı rayonunda yerləşən «Ateshgah məbədi»nin ərazisi Azərbaycan Prezidentinin 19 dekabr 2007-ci il tarixli sərəncamı ilə «Ateshgah məbədi» Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu elan edilib və Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyindədir. Ölkə başçısının «Ateshgah məbədi» Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunun mühafizəsinin təmin olunması və maddi-texniki təminatı barədə» sərəncamına əsasən isə 2009-2013-cü illərdə burada genişmiqyaslı bərpa və konservasiya, elmi tədqiqat, abadlaşdırma işləri həyata keçirilib. Hər il bu məkanı da minlərlə turist ziyarət edir.

Azərbaycanın daş yaddaşı, qədim tariximizin ana kitabı hesab olunan Qobustan Milli Tarixi-Bədii Qoruğu 2007-ci ildə YUNESKO-nun Dünya İrs Siyahısına daxil edilib. Bu abidəyə dövlət tərəfindən daim diqqət göstərilir. 2011-ci ildə ölkə başçısının sərəncamı ilə qoruq ərazisində qeyri-adi müasir muzey tikilib.

İndiyə qədər bir sıra abidələrdə, o cümlədən Bakı şəhərində «Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi», «Məhəmməd» məscidi, «Kiçik Karvansaray», «Bazar meydanı», «Məktəb-məscid», Şəki rayonunda «Şəki Xan Sarayı», qala divarları, «Kiş» alban məbədi, «Aşağı Karvansaray», «Şəxanovların evi», Quba rayonunun Xınalıq kəndində Əbu-Müslüm və Xıdır Nəbi məscidləri, Naxçıvan şəhərində «Möminə Xatun», Şərur rayonunda «Qudi-Xatun» türbələri, Culfa rayonunda «Xanəgah» memarlıq kompleksi, Babək rayonunda «Əshab-ül-Kəhf» ziyarətgahı dini mədəni abidə kompleksi, Qusar rayonunda «Şeyx Cüneyd» türbəsi, Qax rayonunda «Kürmük» məbədi, «Sumuqqala» abidəsi, Gəncə şəhərində Nizami Gəncəvi məqbərəsi, Lənkəranda «Lənkəran xanının evi» (hazırda tarix-diyarşünaslıq muzeyi kimi fəaliyyət göstərir), Hacıqabul rayonunda «Pir Hüseyn» xanəgahı və digər mühüm tarixi-memarlıq əhəmiyyəti olan abidələrdə bərpa-konservasiya işlə-



ri başa çatdırılıb. Bu abidələrin hər biri turizm şirkətlərinin tərtib etdiyi turpaketlərə daxil edilir.

Turistləri ilin bütün fəsillərində cəlb etmək istəyən ölkələrdə mədəni turizmin inkişafına xüsusi önəm verirlər, çünki bu anlayış mövsümlə əlaqəli deyil...

Azərbaycanın «mədəni diplomatları»...

Statistikaya əsasən Azərbaycana gələn turistlərin əksər hissəsini daha çox tarixi mədəniyyət nümunələrimiz maraqlandırır. Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən turizm şirkətləri ilə sorğuya

əsasən Azərbaycana gələn mədəni turizm həvəskarları Qobustana, İçərişəhər, Şirvanşahlar sarayı və Qız qalasına, eyni zamanda «Atəşgah məbədi» və Yanardağa, Ramana və Mərdəkan qalalarına, yeni yaradılmış Qala Arxeoloji Etnoqrafik Muzey Kompleksinə getməyə daha çox maraq göstərirlər.

Mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev Azərbaycanda mədəni turizmin ən perspektivli turizm növünün olduğunu dəfələrlə vurğulayıb. Azərbaycana səfərlər turizm şirkətləri tərəfindən də təşkil olunur, amma fərdi qrup şəklində də gələnlər çoxdur: «Bu turist qrupları əsasən Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənələri ilə tanış olmaq, qədimlik simvolu olan İçərişəhərin küçələrini gəzmək, Şirvanşahlar sarayının tarixini eşitmək, Qız qalası haqqında əfsanəni dinləmək, dünya mədəniyyətinin çox nadir abidəsi, insanlıq sivilizasiyasının ilk ocaqlarından biri olan Qobustandakı rəsmlərə tamaşa etmək, özünü bir tacir kimi hiss edib Böyük İpək Yolu üstündə, Şəkiddə dayanmaq istəyirlər. Bu turistlər öz ölkələrinə qayıtdıqdan sonra sanki Azərbaycanın «mədəni diplomatı»na çevrilirlər. Təklif olunan marşrutlara nəzər salsaq, əsasən onların abidələrimizi, muzeylərimizi, tarixi məkanlarımızı əhatə etdiyini görürük. Təbii ki, çimərlik,



Qala Arxeoloji Etnoqrafik Muzey Kompleksi



lyuks hotel və s. həvəskarları da xalqımızın mədəniyyəti ilə tanış olub qaydır. Turistləri cəlb edən yerli özünəməxsusluq tarixə, mədəniyyətə maraqlıdır.

Azərbaycanda bütün tarix-mədəniyyət abidələrinin turizm xidmətləri göstərməyə hazır olduğunu deyə bilərik. Arxeoloji və digər abidələr sadəcə bir abidə olaraq qalsa, turist üçün elə də maraq kəsb etməyəcək. Onları turistin xoşuna gələ biləcək vəziyyətə gətirsək, yol infrastrukturunu qursaq, abidənin

yerləşdiyi ərazidə turistlərin dincəlməsi, əyləncəsi üçün şərait yaratsaq, o, əsil turizm obyektinə çevriləcək. Qobustan qoruğunda yaradılan yeni muzey nümunə ola bilər.

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidməti mədəni irs məkənlərinin turizm məqsədli istifadəsi, tarix və mədəniyyət abidələrinin yaxınlığında müvafiq infrastrukturun qurulması məqsədi ilə yaradılıb. Amma

bu işləri bir dəfəylə həll etmək mümkün deyil, ona xüsusi incəlik və ehtiyatla yanaşmalıyıq. Bunun üçün ilk öncə abidənin bərpası və ya konservasiyası həyata keçirilməli, xüsusi mühafizə zolağı yaradılmalıdır. Turistlərin abidənin tarixi, memarlığı, burada aparılan bərpa işləri ilə bağlı müfəssəl məlumat alması üçün məlumat lövhəsi qoyulmalı, çap məhsulları hazırlanmalı, ekskursiya üçün şərait yaradılmalıdır. Bələdçilərin müxtəlif dillərdə məlumatları çatdırması da şərtəndir.

Mərkəzdən uzaqda yerləşən tarixi abidələrin yaxınlığında hotellərin, motelərin olması da önəmlidir. Turistin həm gəzməsi, həm də istirahəti üçün lazımi şərait olmalıdır. Turistlər regionlarda yerləşən tarixi abidələri ziyarət edərkən, eyni zamanda o bölgənin sənətkarlığı, mətbəxi, özünəməxsus adət-ənənələri ilə də tanış olurlar.

Bütün bunlarla bağlı Dövlət Proqramı çərçivəsində müvafiq işlər görülür. Beləliklə, mədəni turizm və mədəni diplomatiya bir-birini tamamlayan məfumlara çevrilir..

Röyənə CƏFƏR

Qusarda Şeyx Cüneyd türbəsi



Qarı düşmən dost olmaz!

Azərbaycanlılara qarşı iki əsr davam edən soyqırım düşünülmüş şəkildə həyata keçirilmiş, geniş miqyaslı qanlı aksiyalar nəticəsində yüzlərlə yaşayış məntəqəsi yerlə yeksan edilmiş, minlərlə azərbaycanlı böyük qəddarlıqla qətlə yetirilmişdir.

Məlumdur ki, 1813-cü və 1828-ci illərdə imzalanmış Gülistan və Türkmənçay müqavilələri Azərbaycan xalqının parçalanmasının, tarixi torpaqlarımızın bölünməsinin əsasını qoydu. Çox keçmədi ki, xalqımızın bu milli faciəsinin davamı kimi torpaqlarımızın zəbti başlandı. Bu siyasət qısa bir müddətdə gerçəkləşdirildi, ermənilərin kütləvi surətdə Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi həyata keçirildi.

İrəvan, Naxçıvan və Qarabağ xanlıqlarının ərazilərində məskunlaşdırılan ermənilər orada yaşayan azərbaycanlılarla müqayisədə azlıq təşkil etmələrinə baxmayaraq öz havadarlarının himayəsi altında «Erməni vilayəti» adlandırılan inzibati bölgünün yaradılmasına nail oldular. Belə süni ərazi bölgüsü ilə, əslində, azərbaycanlıların öz torpaqlarından qovulması və məhv edilməsi siyasətinin bünövrəsi qoyuldu, «Böyük Ermənistan» ideyaları təbliğ olunmağa başlandı. Bu xülyadan ruhlanan erməni qəsbkarları 1905-1907-ci illərdə azərbaycanlılara qarşı açıq şəkildə genişmiqyaslı qanlı aksiyalar həyata keçirdilər. Ermənilərin Bakıdan başlanan vəhşilikləri Azərbaycanın digər bölgələrini və indiki Ermənistan ərazisindəki Azərbaycan kəndlərini əhatə etdi. Yüzlərlə yaşayış məntəqəsi dağıdıldı, yerlə yeksan edildi, minlərlə azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildi.

Birinci Dünya müharibəsi, eləcə də Rusiyada baş vermiş 1917-ci il fevral və oktyabr inqilablarından məharətlə istifadə edən ermənilər öz iddialarını bolşevik bayrağı altında reallaşdırmağa nail oldular.

1918-ci ilin mart ayından etibarən əksinqilabçı ünsürlərlə mübarizə şüarı altında Bakı Kommunası tərəfindən ümumən Bakı quberniyasını azərbaycanlılardan təmizləmək məqsədi güdən mənfur planın həyata keçirilməsinə başlandı. Həmin günlərdə ermənilərin törətdikləri cinayətlər Azərbaycan xalqının yaddaşına əbədi həkk olundu. Minlərlə dinc azərbaycanlı əhali yalnız milli mənsubiyyətinə görə məhv edildi. Ermənilər evlərə od vurdu, insanları diri-diri yandırdılar. Milli memarlıq



31 mart
Azərbaycanlıların
soyqırımı
günüdür!

incilərini, məktəbləri, xəstəxanaları, məscidləri və digər abidələri dağıdıb, Bakının böyük bir hissəsini xarabalığa çevirdilər.

Soyqırım Bakı, Şamaxı, Quba qəzalarında, Qarabağda, Zəngəzurda, Naxçıvanda, Lənkəranda və Azərbaycanın başqa bölgələrində xüsusi qəddarlıqla həyata keçirildi. Bu ərazilərdə dinc əhali kütləvi surətdə qətlə yetirildi, kəndlər yandırıldı, milli mədəniyyət abidələri dağıdılıb məhv edildi.

1918-ci il martın 30-u gecə saatlarında Bakıda başlanan kütləvi qırğınlar 20 minə yaxın günahsız insanın, o cümlədən çoxlu sayda qoca, qadın və uşaqların öldürülməsi ilə nəticələndi!

Martın 30-dan aprelin 2-dək davam edən kütləvi qırğınlarda Stepan Şaumyanın rəhbərlik etdiyi erməni bolşevik dəstələri Bakıda minlərlə insanı qətlə yetirdi, müsəlman ziyarətgahlarını yandırdı, Bakı əhalisinin 400 milyon manatlıq əmlakını müsadirə etdi. Kütləvi qırğınlar zamanı şəhərin ən böyük məscidi sayılan Təzəpir məscidi aramsız top atəsinə tutuldu, Bakının ən möhtəşəm memarlıq incilərindən olan «İsmailiyyə» binası yandırıldı.

Azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilən soyqırımı siyasəti, təkcə Bakı şəhəri ilə məhdudlaşmadı. Martın 31-də erməni daşnakları Şamaxı qəzasının 53 kəndində 8027 azərbaycanlını, o cümlədən 2560 qadın və 1277 uşağı qətlə yetirdilər. Qubanın 162 kəndində öldürülən günahsız azərbaycanlıların sayı isə 16 mindən artıq idi. Erməni daşnakları Lənkəran, Muğan bölgəsi və Dağlıq Qarabağda yüzlərlə kəndi yandırdı, on minlərlə insanı vəhşicəsinə qətlə yetirdilər. 1918-ci il iyulun 15-də Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaratdığı Fövqəladə Təhqiqat Komissiyası bu qırğınlarla bağlı çoxsaylı sənədləri toplayaraq hökumətə təqdim etdi, 1919-cu ildə Azərbaycan Parlamenti tərəfindən 31 mart tarixinin azərbaycanlıların soyqırımı günü kimi qeyd edilməsi barədə qərar qəbul olundu.

Müstəqillik dövründə tarixi sənədlər əsasında 31 mart 1918-ci ildə Azərbaycan xalqının başına gətirilən faciəvi hadisələrlə bağlı çoxsaylı araşdırmalar aparılır, kitablar nəşr olunur. 1998-ci il martın 26-da Prezident Heydər Əliyev tərəfindən «Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında» Fərman imzalandı. Həmin gündən başlayaraq 31 mart tarixi Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü kimi qeyd edilir.

Aynurə ƏLİYEVƏ

1918-ci il martın 30-u gecə saatlarında Bakıda başlanan kütləvi qırğınlar 20 minə yaxın günahsız insanın, o cümlədən çoxlu sayda qoca, qadın və uşaqların öldürülməsi ilə nəticələndi!



AMEA - Azərbaycan elminin məbədi



Həmsöhbətimiz Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik, əməkdar elm xadimi, görkəmli geoloq alim, Azərbaycan Dövlət Mükafatı Laureatı Akif Əlizadədir...

Bu gün Azərbaycan elminin inkişafı və dünyaya integrasiyası istiqamətində mühüm islahatlar aparılmaqdadır. AMEA son illər daha çox nüfuzlu aparıcı elmi-tədqiqat institut və mərkəzləri, universitetləri ilə əməkdaşlığa, innovativ bilik və təcrübə mübadiləsinin genişləndirilməsinə xüsusi önəm verir. Hörmətli alimimizlə söhbətdə AMEA-nın bugünkü layihələrindən danışdıq.

– Akif müəllim, məlum olduğu kimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası 2014-cü ildəki fəaliyyətinin yekunlarına həsr olunmuş növbəti Ümumi Yığıncağa hazırlıq ərəfəsindədir. AMEA-nın 2014-cü ildəki əldə etdiyi nailiyyətlər, önəmli məqamlar hansılar olub?

– Akademiyanın 2014-cü ildə əldə etdiyi mühüm elmi nailiyyətlər müstəqil ölkəmizin dinamik inkişafının mən-



Azərbaycan alimlərinin I Qurultayı. 19 dekabr 2014 il

tiqi nəticəsidir. Azərbaycanın sürətli sosial-iqtisadi və mədəni tərəqqisinin əsasında ölkənin təbii resursları ilə intellektual potensialını səfərbər edən rəşadətli dövlət siyasəti dayanır və bizim uğurlarımız da əsasən bu siyasətdən qaynaqlanır. Sizə yaxşı məlumdur ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin təsdiq etdiyi “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasında intellektual inkişaf modelinə əsaslanan biliklər cəmiyyətinin formalaşdırılması əsas strateji inkişaf xətti kimi qəbul edilib. Ötən il Akademiyanın strukturunda Biofizika və Smart materiallar Mərkəzi, Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutu, Elm Tarixi İnstitutu və Dünya Siyasəti İnstitutu yaradıldı. Həmçinin Geologiya İnstitutunun Geologiya və Geofizika İnstitutu, Fəlsəfə, Sosiologiya və Hüquq İnstitutunun Fəlsəfə və Hüquq İnstitutu, Mərdəkan Dendrarisinin Dendrologiya İnstitutu, Kimya Problemləri İnstitutunun Kataliz və Qeyri-Üzvi Kimya İnstitutu, Kibernetika İnstitutunun İdarəetmə Sistemləri İnstitutu adlandırılması haqqında müvafiq qərarlar qəbul edildi, bu qərarların icrası ilə əlaqədar müvafiq təşkilati tədbirlər həyata keçirildi.

AMEA-nın həqiqi və müxbir üzvlüyünə seçkilər uğurla həyata keçirilib, vakant yerlərə 26 həqiqi və 50 müxbir üzv seçilib.

Ötən il Akademiya üçün həm də onunla əlamətdar olub ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti AMEA-nın 70 il-

lik yubileyinin qeyd edilməsi ilə bağlı müvafiq sərəncam imzalayıb.

Ötən il noyabrın 10-11-i Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının təşkilatçılığı ilə ölkəmizdə, eləcə də bütöv regionda ilk dəfə olaraq “Bakı Elm Festivalı” keçirildi. Festivalın keçirilməsində əsas məqsəd Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Azərbaycan regionu elm mərkəzinə çevrilməlidir!” – çağırışına cavab olaraq, elminizin nailiyyətlərini, yeni elmi innovasiyaları nümayiş etdirmək, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və digər müasir innovativ üsullar əsasında elmin təbliğinə nail olmaq, həmçinin elm-təhsil-istehsalat arasında əlaqələri gücləndirmək olub.

2014-cü il dekabrın 19-da isə Azərbaycan elminin tarixində ilk dəfə olaraq Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Azərbaycan Respublikasının Rabitə və Yüksək Texnologiyalar və Təhsil Nazirliklərinin birgə təşkilatçılığı ilə Azərbaycan alimlərinin I Qurultayı keçirilib.

– **AMEA-da həyata keçirilən islahatların mühüm istiqamətlərindən birini elmlə təhsilin inteqrasiyası təşkil edir...**



AMEA-nın əsas binası

– Tamamilə doğrudur. Qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biri elm və təhsilin uğurlu integrasiyasına nail olmaqdır. Ötən ilin dekabrında keçirilən Azərbaycan alimlərinin I Qurultayının da əsas leymotivlərindən biri elm və təhsilin integrasiyası idi. Mən Qurultayda bu barədə geniş məruzə ilə çıxış etdim.

Məlum olduğu kimi, bu cür sistem SSRİ Elmlər Akademiyasının Sibir Bölməsində uğurla həyata keçirilib. Burada ən yaxşı elmi kadrlar dərs də deməli idilər. İndi də tələbələr Akademiyanın laboratoriyalarında həvəslə təhsil alırlar.

Elm və təhsilin integrasiyası sahəsində ən mühüm nailiyyətimiz isə Akademiyada magistratura təhsilinin yaradıl-

masına nail olmaqdır. Bilavasitə ölkə rəhbərliyinin dəstəyi ilə Akademiyada magistratura təhsili reallığa çevrilib. Artıq bu il olaraq 7 ixtisas üzrə Akademiyada magistratura təhsili həyata keçiriləcək.

– Akif müəllim, Azərbaycan dövləti üçün mədəniyyət siyasəti prioritet sahələrdəndir. Bu baxımdan Azərbaycan elmi qarşısında duran vəzifələr, bu istiqamətdə AMEA-nın müvafiq qurumlarında həyata keçirilən layihələr barədə...

– Yaşadığımız XXI əsrdə hər bir xalqın bəşər səhnəsində yerini onun hərbi-siyasi qüdrətindən, iqtisadi potensialından daha çox, mədəni kimliyi müəyyənləşdirir. Bu gün Azər-

baycanın dünya geosiyasi məkanındakı neftə əsaslanan iqtisadi rolunun biliyə və mənəvi dəyərlərə əsaslanan mədəni liderliyə çevrilməsi onun nəticəsidir ki, minilliyin bu inkişaf tendensiyası Azərbaycanda da dövlət siyasəti səviyyəsində lazımınca qiymətləndirilir. Müasir Azərbaycanın tərəqqisi yalnız sosial-iqtisadi inkişaf deyil, həm də mədəni intibahdır. Son illər ardıcıl olaraq Bakıda keçirilən beynəlxalq humanitar forumlar, Azərbaycan mədəniyyətinin təbliğinə yönəlmiş beynəlxalq tədbirlər, layihələr bunun bariz nümunəsidir. Hazırda Azərbaycan mədəniyyətinin səsi ABŞ-ın müxtəlif şəhərlərindən, Avropanın mədəniyyət paytaxtlarından, Londondan, Parisdən gəlir. Ölkəmiz, xüsusən də doğma Bakımız elm, təhsil, mədəniyyət və idmanla bağlı elə yüksək səviyyəli tədbirlərə ev sahibliyi edir ki, bütün bunlar yalnız və yalnız Azərbaycanın düzgün müəyyənləşdirilmiş mədəniyyət siyasəti nəticəsində mümkün olub. Dövlətin mədəniyyət siyasətinin həyata keçirilməsində Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin əməyini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Bildiyiniz kimi, hazırda global cəmiyyətin əsas konsepsiyalarından biri multikulturalizmdir. Bu konsepsiya tarixən müxtəlif mədəniyyətlərin birgə mövcud olduğu Azərbaycanda da dövlət siyasəti səviyyəsində dəstəklənir. Qədim “İpək yolu”nun üzərində, Avropa ilə Asiyanın qovşağında yerləşən Azərbaycan tarixən olduğu kimi, bu gün də Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin humanist dəyərlərini yaşatmaqdadır. Bu baxımdan Akademiyada həyata keçirilən elmi araşdırmaların mühüm bir hissəsi mədəniyyət sahəsi ilə sıx qarşılıqlı əlaqədədir. Xüsusən, Akademiyanın humanitar və ictimai elm sahələrinə aid müvafiq qurumlarında bir sıra mədəni layihələr həyata keçirilməkdədir. Bunlardan Ədəbiyyat, Əlyazmalar, Arxeologiya və Etnoqrafiya, Folklor, Memarlıq və İncəsənət İnstitutlarını xüsusilə qeyd etmək olar. Olduqca qədim tarixə və zəngin ənənələrə malik Azərbaycan mədəniyyətinin tədqiqində, qorunması və təbliğində bu institutlarda bir sıra layihələr həyata keçirilməkdədir. Bu institutlar Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin müvafiq qurumları ilə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərirlər. Hesab edirəm ki, Akademiya ilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi arasında bu istiqamətdəki əməkdaşlıq daha da genişləndirilməlidir.

– **Akif müəllim, Siz uzun illərdir ki, həm də AMEA-nın Geologiya və Geofizika İnstitutuna rəhbərlik edirsiniz. Məlumdur ki, müstəqil Azərbaycanın neft strategiyasının reallaşmasında, “Əsrin müqaviləsi”nin gerçəkləşməsində geologiya elminin əvəzsiz xidməti olub. Bir geoloq alim kimi bu barədə düşündükləriniz.**

– İlk növbədə onu qeyd etmək istərdim ki, xalqımızın Ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən ötən əsrdə 90-cı illərin əvvəllərində, olduqca mürəkkəb bir tarixi şəraitdə reallaşdırılan “Əsrin müqaviləsi” Azərbaycan xalqının sosial-iqtisadi və mədəni-mənəvi inkişafında, həmçinin müasir



dünyanın geoiqtisadi və geosiyasi mənzərəsinin formalaşmasında müstəsna rol oynamış bir layihəsidir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi və həyata keçirdiyi enerji siyasətinin faktı kimi “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanması ilə beynəlxalq strukturlara integrasiyanın güclənməsinə, bütövlükdə ölkəmizin hərtərəfli inkişafına təkan verən mühüm amilə çevrildi.

– **Akif müəllim, Azərbaycan elminin qarşısında duran əsas vəzifələri necə ümumiləşdirərdiniz?**

2020-ci ildən bizi ayıran qarşıdakı 5 il Azərbaycan alimləri üçün olduqca strateji əhəmiyyət daşıyan bir zaman kəsimidir. Belə ki, dövlətimizin milli maraqlarının bütün məzmununu özündə əks etdirən “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası bu müddətdə reallaşmalıdır. Əsas ağırlıq isə elmin, intellektin üzərinə düşür. İlk növbədə müasir dövrün tələblərindən irəli gələn elmin funksiya və vəzifələrini müzakirə edib “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf konsepsiyasının tələblərinə uyğun Azərbaycan elminin yeni doktrinasını müəyyənləşdirmək, biliklər iqtisadiyyatına və yüksək texnologiyalara əsaslanan elmi potensialını formalaşdırmaq lazımdır. Azərbaycan alimlərinin qəbul olunmuş dövlət proqramlarının icrasında yaxından iştirakını təmin etmək, Azərbaycan elmini beynəlxalq elmi tələblərə uyğunlaşdırmaq istiqamətində aparılan islahatları inkişaf etdirmək, onun dünya elminə integrasiyası ilə bağlı mövcud problemlərini müzakirə edib həlli yollarını müəyyənləşdirmək, milli innovativ mühiti formalaşdırmaq, elm-təhsil-istehsalat münasibətlərini inkişaf etdirmək və s. qarşıda duran vəzifələrimiz sırasına daxildir.

– **Maraqlı söhbət üçün təşəkkür edirik.**

Elmira MUSAQIZI

Ruzigarın yeganəsi - əbədi şöhrətin zirvəsi

Dünya şeirinin mövlanəsi, dahi Məhəmməd Füzuli
özünü “ruzigarın yeganəsi” görmək istəyirdi...

XIX əsrdə yaşamış böyük şeirşünas, tənqidçi V. Belinski ondan 300 il sonra belə yazacaqdı: “Şair sözü yüksək və müqəddəs sözdür, bu sözdə ölməyən, əbədi şöhrət var”. Misilsiz poeziyası sayəsində Füzuli, həqiqətən, ruzigarın yeganəsi, müqəddəs “şair” sözünün əbədi şöhrət zirvəsinə yüksələ bildi. Və bu əbədi şöhrət sahibi, dünyanın ən böyük türklərindən biri Azərbaycan xalqına məxsus və mənsubdur.

Ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü və səyi ilə Füzulinin dünyaya səs salan, sivil bəşəriyyəti söz, sənət, ilham, ilahi vergisi olan istedad haqqında düşüncələrə sövq edən təntənəli 500 illik yubileyi keçirildi. Füzuli təkcə bir xalqın şairi deyil, bəşəriyyəti öz ecacı ilə heyrdə qoyan dünya şairi – dünyadakı bütün türkləri birləşdirən korifey sənətkardır. Heydər Əliyev Türkiyə Böyük Millət Məclisindəki məşhur çıxışında belə demişdi: “Füzuli keçmişdə də türkləri birləşdirən bir şəxsiyyət olmuşdur. Füzuli bizi yaşadaraq bu günlərə gətirib çıxarmışdır”.

Azərbaycan ədəbiyyatı XIX əsrə qədər lirik növün janrları üzrə təkamül edib. Bu növün bütün Yaxın Şərq ədəbiyyatında ən klassik janrı qəzəl idi. Füzuli qəzəl yazıb. Öncə deməliyə ki, Füzuli sözündən yazmaq böyük istedad və cəsarət tələb edir. Övvəla ona görə ki, Füzuli sözü ilahi sözdür, qeybdən gəlir: “Sözə xor baxmaq olmaz; hər söz Ərşdəndir, gəlib hədiyyə bizə”; “söz Yaradanın mədhü sənəsi, nəğməsidir”. Eyni aləmində - görünən aləmdə yaşayan və yalnız idrakına güvənən adamın Qeyb aləmindən - görünməyən, yalnız fəhm olunan ilahi aləmdən gələn sözü izah etməyə hünəri çatmaz. İkincisi, Füzuli sözü başdan-başa, dərin-dərinə sehrdən, tilsimdən, rəmzdən, məcazdan, bədii fiqurlardan ibarətdir...



Füzuli ən böyük söz oyunbazı, söz sehrkarı, sözə ehyə verən – sözü dildən şairdir. Ədəbiyyatşünaslıq təsdiq edir ki, ərəb qəzəlinin korifeyi Əbu Nüvas, fars qəzəlinin ustası Hafiz, türk qəzəlinin dahisi Füzuli olub. Fəqət Əbu Nüvas ancaq ərəbcə, Hafiz yalnız farsca, Füzuli isə həm ərəbcə, həm fasca, həm də türkcə - Şərqi üç böyük dilində qəzəlin misilsiz nümunələrini yaradıb:

*Qəzəldir səfəbxəşi-əhli-nəzər,
Qəzəldir güli-bustani-hünər.
Qəzəl bildirir şairin qüdrətini,
Qəzəl artırır nazimin şöhrətini.
Qəzəl də ki, məşhuri-dövrən ola,
Oxumaq da, yazmaq da asan ola.*

Füzulinin qəzələ verdiyi səciyyə belə idi: onun fikrincə, “qəzəl aşiqin könül dərini mərhəmətli sevgilisində

açması və məşuqun öz halını sadıq aşiqinə bildirməsidir”. Elə buna görə də dahi şair:

*Məndən, Füzuli, istəmə aşarü mədhü zəmm,
Mən aşiqəm, həmişə sözüüm aşiqənədir, –*

deyə öz qəzəlinin mahiyyətini ifadə edirdi. Bir çox Şərq nəzəriyyəçiləri, o cümlədən qəzəl janrının ilk tədqiqatçısı Qüdamə ibn Cəfər (X əsr) “Qəzəl məhəbbət deməkdir, qadınlara olan cılğın sevgi haqqında hekayətdir” fikrini irəli sürüb. Bu baxımdan Füzuli poeziyası üç əsas rükn üzərində bərqərar olur: Hüsn, Eşq və Qəm! Füzulinin bütün fəlsəfəsi bu üç rükünün alovlu dilləri üzərində bişirək yetişib. Və həqiqətən də “Füzuli sevir – Füzuli düşünür” (Məmməd Cəfər) deməkdir.

Füzulidə Hüsn dünyanı əks etdirən aynadır:

*Hüsn ayineyi-cəhannümadır,
Keyfiyyəti-eşq ona ciladır.
Hüsn olmasa, eşq zahir olmaz,*

*Eşq olmasa, hüsn mahir olmaz.
Olmaz isə eşq, hüsn olur xar,
Eşq ilədir əhli-hüsnə bazar.*

Füzuliyə görə, ən kamil hüsn Tanrının Hüsnüdür:

*Heyrət, ey büt, surətin gördükdə lal eylər məni;
Surəti-halım görən surət xəyal eylər məni!*

İnsanı öz gözəlliyi ilə lal eyləyən, onu canlı varlıqdan donuq bir fotoya – surətə çevirən bu büt sehrkar gözəldir, mələkdir.

*Ey mələksima ki səndən özgə heyrandır sana;
Həqq bilir, insan deməz hər kim ki insandır, sana.*

Sufi Füzulidən (1494-1556) 125 il öncə yaşamış sələfi, hü-rufi şair Nəsimi (1369-1417) hüsnün ilahiliyini belə tərənnüm etmişdi:

*Səni bu hüsn-i-camal ilə, bu lütf ilə görüb,
Qorxdular həqq deməyə, döndülər insan dedilər.*

Füzulinin poetik fəlsəfəsində (ümumən təsəvvüf ədəbiyyatında) aşiq – insan, məşuq – Allahdır. Eşq məxluqun Xaliqə mistik məhəbbətlə qovuşmaq yoludur:

*Canı canan diləmiş, verməmək olmaz, ey dil,
Nə niza eyləyəlim, ol nə sənindir, nə mənim, –*

deyirdi böyük şair. Füzulidə eşq ən kamil hüsnün – təsəvvür olunan Tanrı Hüsnünün gözəlliyinin aşiqin qəlbində yaratdığı ilahi həyəcan, hüsn-i-təvəccöhdür:

*Mənim tək hiç kim zarü pərişan olmasın, ya Rəbb!
Əsiri-dərdi-esqü daği-hicran olmasın, ya Rəbb!*

Bu beytin müəllifi “Vadiyi-vəhdət həqiqətdə məqami-eşqdir” qənaətinə gəlir, insan ömrünü, dünyanın taleyini eşqsiz təsəvvür etmirdi. Məcnunun eşqinin – Füzuli eşqinin əzəməti və gözəlliyi sağalmazlığındadır:

*Eşq dərdilə xoşam, əl çək alacımdan, təbib,
Qılma dərman kim, həlakım zəhri-dərmanındadır.*

Füzuliyə görə, eşq dərdinin dəvası qabili-dərman deyil, tərəki-candır -qəbr evinə girib ruhu bədənəndən xilas etmək və Allah dərğahına göndərməkdir. Füzuli ilahi eşq simvolu, aşiqlik abidəsi Məcnunu yaradır: “Ya Rəbb, bəlayi-eşq ilə qıl aşına məni!” təlimini irəli sürür. Lakin o, Məcnundan da böyük aşiqi – Füzulini poetik aləmə gətirir:

*Məndə Məcnundan füzun aşiqlik istedadı var,
Aşiqi-sadiq mənəm, Məcnunun ancaq adı var.*

Və ya:

*Sürdü Məcnun növbətin, indi mənəm rüsvayi-eşq,
Doğru derlər, hər zaman bir aşiqin dövranıdır.*

Füzuli poeziyasında Hüsn Eşqi, Eşq isə Qəmi yaradır. Bu üçlüyün fəlsəfi hasili isə belədir: Hüsn nə qədər kamil olsa, Eşq o qədər böyük olar, Eşq nə qədər böyük olsa, Qəm o qədər



dərin olar! Füzuli poeziyası dərin Qəm dəryasıdır, çünki Füzulinin qəm olmayan şeiri yoxdur, orada hər qəvvas üzə bilməz. Füzulinin qəmini hər kəsdən öncə məhz Füzuli özü dəyərləndirir: “Bilirəm ki, sən dərdli yaranmısan. Dərd isə şairliyin əsas sərmayəsidir”. Farsca qəzəllər “Divan”ının dibachəsində dahi Füzuli yazır ki, şair olmaq üçün dərd, qəm lazımdır:

*Ciyərdə daği, könüldə mələh olmayanın
Sözündə, sanma, ola zövqü oxşayan qüdrət.
Fərəhlə eyş sözə zövq bəxş edə bilməz,
Sözün canı sayılır qüssə, qəm, kədər, möhnət.*

Füzuli özünün ədəbi-tarixi mövqeyini, şeirinin poetik-fəlsəfi dəyərini hamıdan fəzlə təyin edir. Eləcə də qəm fəlsəfəsini. Qəm insan ruhuna ən doğma hissidir. Füzuli deyir:

*Mənəm ki qafiləsalari-karivani-qəməm;
Müsafiri-rəhi-səhrayı-möhnəti ələməm.*

Füzulidəki qəm fərdi hiss deyil, cahanın qəmi idi. O özünü qəm diyarının sakini hesab edirdi.

Böyük alman filosofu Nitsşe deyirdi: “Göz yaşı kədərin gözəlliyini korlayır”. Füzuli ondan 400 il öncə belə demişdi:

*Könüldə min qəminim vardı ki, pünhan eyləmək olmaz,
Bu həm bir qəm ki, el tənindən əfqan eyləmək olmaz.*

Füzuli eşqin şiddətini qəmin, dərdin əzəməti ilə ölçür. Füzulinin Qəmi Məcnunun Eşqindən böyükdür. Əgər belə olma-



“ Mövlanə Füzuli 520 ildir ki, müdrik Şərq poeziyası səmasında əbədi, sönməz dan ulduzu kimi parlayıb dünyaya işıq saçır, bütün bəşəriyyəti mənəvi ucalığa, möcüzəli fəhm və vəhy aləminə, əxlaqi kamilliyə səsləyir.

saydı, Füzuli deməzdi:

*Lövhi-ələmdən yudum eşq ilə Məcnun adını,
Ey Füzuli, mən dəxi ələmdə bir ad eylərəm.*

Şübhəsiz ki, M.Füzulinin şah əsəri “Leyli və Məcnun” poemasıdır. Onu ilahi eşq abidəsi adlandırmaq olar. Uzun həsrətdən sonra İbn Səlamdan qurtulub səhrada əldən düşmüş Məcnunla üz-üzə gələn Leyli onu tanımır. Leylinin səsinə sehlənən Məcnun ona “Key, səbzeyi-dərdimə verən ab!” deyə müraciət edir. Onda Leyli Məcnuna belə cavab verir:

*Gər tanıya bilmədim, rəvadır,
Məstəm, məni-məst işi xətdir.*

Bu, əqlin dərk edə bilmədiyi, aşiqi məşuqa qovuşduran ilahi məstlikdir. Məcnun bu ilahi məstliyə dünyanın fəvqində olan məstanəliklə cavab verir: “Öylə sərməstəm ki, idrak etməzəm dünya nədir”. Bu məqamda Məcnun dünyadan təcrid olunmuş irfan əhli, haqqa qovuşmuş bir arifdir. Poema insani eşqdən ilahi eşqə təkamülü poetik tərzdə əks etdirir. Bu həm də real plandan mistik plana gedişdir. Leyli Məcnuna “vücdi-kamil” deyə ilahi varlıq kimi müraciət edir. Məcnun Leylidə Məcnunu, Leyli Məcnunda Leylini görüb dərk edir və bu ilahi eşqin ən xoşbəxt anı mistik düşüncənin romantik təntənəsidir. Məcnun Leylinin məzarı üstündə:

*Yandı canım hicr ilə vəsli-ruxi yar istərəm,
Dərdiməndi-firqətəm, dərmani-didar istərəm, -*

beysi ilə başlanan qəzəli deyərək canını tapşırır, Məcnunu Leylinin qəbrində dəfn edirlər. Və Füzuli deyir:

*Qüsl eyləyibən tən-nizarın,
Dildarının açdılar məzarın.
Qoydular onu həm ol məzarə,
Qəmnək yetişdi qəmküsarə.
Ruh oldu fələkdə ruha həmrəz,
Tən oldu tən ilə yerdə dəmsaz.
Budur əsəri-məhəbbəti-pak,
Xoş mərtəbədir bu, qilsən idrak.*

Bu misraları həm də Füzulinin sufi olmadığını iddia edənlərə bir xatırlatma olaraq qeyd edirik. Məcnun canını tapşıranda Füzuli, əslində, aydın bir rəmz işlədir:

*Şövk əhlinə qürb hasil oldu,
Dəryasınə qətrə vasil oldu.*

Sonuncu misra “Əş-Şeyx əl-Əkbər”in – İbn Ərəbinin sufizmə gətirdiyi vəhdəti-vücut təliminin poetik ifadəsidir. Qum dənəsində Kainatı, bütün yaranmışlarda, xüsusilə insanda Allahın zərrəsini, varlığını idrak (və iqrar) edən vəhdəti-vücut dahi Füzuliyə insanı eşq yolu ilə ruhun mənbəyinə – Allaha qaytarmağa imkan vermişdir.

Məhəmməd Füzuli təkcə Azərbaycan ədəbiyyatını deyil, ümumən Yaxın Şərq ədəbiyyatını zənginləşdirən, bu ədəbiyyata müdrik bədii fəlsəfi sima bəxş edən “Rindü Zahid”, “Səhhət və Mərz”, “Mətləül-etiqa”, “Həft cam”, “Ənisül-qəlb”, “Hədiqətüs-süəda”, “Bəngü Badə”, “Şikayətnamə” kimi əsərlərin müəllifidir. Bu əsərlər orta çağların möhtəşəm fikir abidələridir. Bu əsərlərdə Allah, cahan, insan münasibətləri unikal şərhini tapır, İslam dini ilə bağlı batini həqiqətlər ortaya qoyulur.

Bu əsərlər içərisində “Rindü Zahid” öz irfani qüdrəti ilə xüsusilə seçilir. “Rindü Zahid” əsərində oğul Rind ata Zahidin bütün təkliflərini məhz irfanilik baxımından, irfana – sufizmə uyğun olmadığı üçün qəbul etmir. Ərəb sözü olan “irfan” təsəvvüfdə “Allahı dərkətmə” deməkdir. “Rindü Zahid” sufizmin irfan mərhələsində zahidliyi tənqid edən əsərdir.

Zahid irfana biganə, ondan bixəbər deyil. O, yaxşı bilir ki, “irfan mərtəbəsinə mindən bir adam çatır. Mərifət sahibləri nadir tapılır”. O, oğluna Allahın evini, “səfalı sufilərin məbədi”ni nişan verir. Rind vəhdət, sidq və səfa evinə ona görə girə bilməz ki, 1) o, hələ atasına – Zahidə bağlıdır; 2) fikrən dünya ilə məşğuldur. Meyxanaya, Allahdan razı insanların toplandığı yerə gələndə də Rind Zahidi ciddi suallar qarşısında qoyur. Rindin meyxanadakı Qoca ilə söhbəti sufi plandadır. O, Zahidə mükəlliməsində də həmin kontekstdən çıxmır. “Şərab şüur

aynasının tozunu silir” – Rindin (Füzulinin!) gəldiyi qənaət budur.

Zahidin musiqiyə münasibəti müqabilində də Rind musiqiyə sufi-irfani izah verir: Zahid: “Sazın keyfiyyəti yalnız şadlıq və xoşluq üçündür. Əslində, bu fəsad ağı və ədəbi ortadan qaldırır”; Rind: “Ürəkaçan nəğmə səma eyvanının kəməndidir. Xoş avazlar uca aləmin nərdivanıdır... ruhu cismani əlaqələrdən qurtarır... hər nəğmə Allah dərgahına bir niyazdır...”

Nəhayət, bu irfan abidəsi Eşq və Gözəllik haqqında dialoqla yekunlaşır. Zahid belə nəticəyə gəlir ki, “Eşqin gözəllər hüsnünə münasibəti onun eybidir, tərifi deyil. Məhbubların camalına vurulmaq peşmançılıq gətirər, tərbiyə verməz. Çünki gözəllərin hüsnünə baxmaq yaxşı ürək sahiblərinin ağı üçün fitnədir. Məhbubların camalına tamaşa etmək kamillər üçün nöqsandır”. Rind eşqə və gözəlliyə ilahi mənə verir: “Eşq bəşər vücudu səfərində Allahın əmanəti olan bir gövhərdir...”

Kainatın binası ona əsaslanır. Gözəllik Allah simasının aynasıdır, Allah axtaranların məqsədə çatmaları üçün yol göstərəndir. Camal Allahın nurunun məzhəridir, əbədi feyzin mənşəyidir”.

“Rindü Zahid” Füzulinin arzusu ilə mənalı bir sonluqla bitir: “Axırda Zahid arif Rindin tənbehi ilə öz işlərinin aynasından riya tozunu sildi. Rind vaqif Zahidin nəsihəti ilə öz surəti-halını tövbə bəzəkləri ilə zinətləndirdi. Hər ikisi müxalifət və ziddiyyətdən əl çəkdi. Vəhdət dərəcəsinə çatdılar və məhəbbət yolunu tutdular”. Məhz bu Vəhdət Füzuli yaradıcılığının əsas qayələrindən biri idi.

Zahidliklə (asketizm, tərkidünyalıq) bağlı bir məsələni də qeyd etsək, güman edirik ki, “Rindü Zahid” əsərində sufizmin iki mərtəbəsi – zahidlik və irfanilik arasındakı ziddiyyətin mənasına aydınlıq gətirmiş olarıq. “Avropa ədəbiyyatına daxil olmuş ilk sufi” (A.Şükürov), ümumən ilk sufi qadın Rəbiyyə əl-Ədəviyyə (717-801) öz mürşidi mənziləsində olan Həsən Bəsinin (728-də vəfat edib) təlimi ilə münasıqlarında tər-

ki dünyalığa birinci dərəcəli müstəqil dəyər kimi baxılmasının əleyhinə çıxır. Onun fikrincə, bu, həqiqi Allahın üstünə kölgə salır.

Rəbiyyəyə, ümumən sonrakı kamil sufi mütəfəkkirlərinə – İmam Qəzaliyə, İbn Ərəbiyə, Şeyx Mahmud Şəbüstəriyə, Mövlana Cəlaləddin Rumiyə və başqalarına görə, həqiqi sufi ilə Allah arasında heç bir məsafə yoxdur. Rəbiyyə deyirdi: “Mən Onunla birəm və Ona məxsusam”.

Əgər Zahid bilə-bilə, nəfsi çəkə-çəkə dünya malından (nemətlərindən) imtina edirsə, deməli, o hələ Allahdan çox-çox uzaqdır. Əgər Zahid Allah naminə dünya malından imtina edirsə, o, yalnız asket mərtəbəsindədir. Bəs Rind nə istəyir, nəyi və niyə bəyənmir? İrfan mərtəbəsinə yüksəlmiş, yolu bütündən-bütünə keçmiş adamın – Allahı öz varlığına köçürüb, özünü Allahda əritmiş məxluqun nə qəlbində, nə də zehmində maddi dünya anlayışı olur...

“Rindü Zahid” dahi Azərbaycan şairi, Şərqi sonuncu böyük sufisi M.Füzulinin zahidlikdən irfaniliyə qədərki görüşlərinin təkamülünü əks etdirən kamil irfan abidəsidir.

Dahi şairin natamam qəsidələr “Divan”ı bu lirik-fəlsəfi janrın ensiklopedik nümunəsidir. Orta çağların tarixi-mənəvi dəyərlərini əks etdirən bu rəmzi-irfani lirika incilərini şair özü “Nəcəf torpağında və Kərbəla ölkəsində yetişib, övliya bürcü olan Bağdadın ab-həvası ilə tərbiyələndən... dünya görməmiş yeniyetmələr, qülbət çəkməmiş yetimlər” adlandırırdı.

Mövlana Füzuli 520 ildir ki, müdrik Şərq poeziyası səmasında əbədi, sönməz dan ulduzu kimi parlayıb dünyaya işıq saçır, bütün bəşəriyyəti mənəvi ucalığa, möcüzəli fəhm və vəhy aləminə, əxlaqi kamilliyə səsləyir.

Gülşən ƏLİYEVƏ-KƏNGƏRLİ,
professor

Ədəbiyyat

1. M.Füzuli. Əsərləri. 6 cildə. Bakı. «Şərq-Qərb» – 2005.
2. M.Füzuli. Seçilmiş əsərləri. 2 cildə. Bakı. “Altun kitab” – 2005.
3. Füzuli ensiklopediyası. Bakı. “Nurlan” – 2005.
4. Məhəmməd Füzuli. Bakı. «Nurlan» – 2011.

Резюме

Исполнилось 520 лет величайшему мастеру классической поэзии М.Физули, создавшего редчайшие образцы поэтической лирики на трех языках Востока. Все творчество поэта насыщено мудростью и духовностью. Поэзия Физули опирается на идеи просвещения и науки и без этого она, как стена без фундамента, не имеет основания. Поэт желал видеть себя «одним во вселенной» и это свершилось. Несмотря на столь долгий период времени, разделяющий нас с Физули, вершина достигнутая поэтом – творцом шедевров классической поэзии, остается недостижимой.

Summary

Celebrated 520 years of the greatest masters of classical poems M.Fizuli. He created the rarest example of lyric poems on 3 languages of East. All creation of poet is saturated with wisdom and spirituality and without them he can't present poem. Fizuli's poetry without science and enlightenment like a wall without a foundation. A poet wished to see himself “one in an universe” and it was happened. In spite of such long time separates us with Fizuli, the top that the poet reached remains inaccessible.

Antik memarlıq forma və elementlərinin XIX-XX əsrlər Azərbaycan memarlığına təsiri



Parfenon məbədi e.ə. V ə.



Erehteyon məbədinin kariatida portiki e.ə. V ə.

Azərbaycanın çoxəsrlik memarlıq-şəhərsalma təcrübəsində XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəlləri xüsusi yer tutur. Bu tarixi mərhələ qısa olsa da, onun şəhərsalma və memarlıq fəaliyyəti çox fəal olmuş, radikal dəyişmələrə qədəm qoyan Azərbaycan şəhərlərinin siyasi və sosial-iqtisadi həyatında dərin iz buraxmışdır. Bu zaman yeni tip yaşayış və ictimai tikililərin yaranması, texnologiyanın inkişafı ilə materialların sintezi və müterəqqi konstruksiyanın nailiyyətləri hesabına şəhərlər yeni sima almışdır.

Bu baxımdan memarlıq-şəhərsalmanın ənənəvi qanunauyğunluqlarının öyrənilməsi, yeniliklərdən istifadə imkanları Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bir çox xarici memar və alimlərin işlərində öz əksini tapmışdır. Azərbaycanda XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində kapitalist istehsal münasibətlərinin formalaşması memarlıq sənətinə də təsir edərək, burada bir sıra tam yeni cərəyanların meydana gəlməsinə səbəb olmuşdur.

Bu dövrdə bir çox Azərbaycan şəhərlərinin struktur quruluşunun, yaşayış və ictimai tikililərinin həcm-məkan həllinin təhlili bir çox məsələlərə aydınlıq gətirmiş – inkişaf tendensiyalarını

müəyyən etmiş və konseptual köklərini təyin etməyə imkan vermişdir.

XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində Bakı memarlığında heykəltəraşlıq dekorativ formaların «özəyini» təşkil etmişdir. Antik dövrün ornamentlərində özünə yer tapmış, enli və yelpikvari dəniz balıqqulağı Bakının memarlığının heykəltəraşlıq dekorunda da geniş yayılmışdır. Əsərdə deyildiyinə görə, məhz belə bir balıqqulağından Afrodita dünyaya gəlmişdir (2, s.115).

Müxtəlif dövrlərin – intibah, barokko, rokoko, klassisizm – dekorativ sənətlərində bu ünsürdən istifadə olunmuşdur. Güllər və meyvələr, fantastik

obrazlar, maskalar, heyvan təsvirləri, botanik atributlar sənətkarlar tərəfindən ən çox sevilən və istifadə olunan dekorativ ünsürlərdən sayılmışdır. İstifadə edilən dekorativ ünsürlər sırasında bəzən meandra da (əyri zolaq və ya xətlər şəklində ornament) təsadüf olunur. Antik dövrdən miras qalmış meandrın təsirini Azərbaycanın orta əsrlər memarlığında belə müşahidə etmək mümkündür (4, s.149).

XIX əsrin sonları XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda hərtərəfli intibah yaşanırdı. Bu intibahın göstəricilərindən ən önəmlisi Bakıda inşa edilən yeni yaşayış və inzibati binalardır ki, bu gün də öz əzəmətini qoruyub saxlamaq-

la tarixi-mədəni turizmin inkişafında başlıca rol oynayır. İmkanlı insanların sayının artması ilə onlarda şəhərə qayğı göstərmək prinsipi də yüksəlməkdə idi. Bu dövrdə hələ Bakı arxitekturası əsasən Avropa memarlığından qidalanırdı. Bu da prinsipcə həm yerli, həm də bütün Şərq aləmi memarlığında mil-



Bakıda Ağabala Quliyevin sarayının giriş qapısı



Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası

li üslub və xüsusiyyətlərin təcəssümünə maneə olmurdu. Yerli memarlıq tikililərində, yaşayış binalarının kompozisiyalarında yüngül tipli eyvanlardan, tağvari pəncərələrdən çox istifadə edilirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, XIX – XX əsrlərdə şəhər tikintisi əsasən Avropa memarlığı üzərində qurularkən, yerli kolorit məhz məscidlərin və hamamların

tikilişində hiss olunurdu.

XIX əsrin sonunda Azərbaycan memarlığında başqa cərəyanlarla yanaşı qotika da öz yerini tapır. Ondan ayrı-ayrı mülki tikililərin inşasında istifadə edilirdi. Bakıda qotika üslubunun tətbiq edilməsində o zamankı alman və polyak əhalisinin böyük rolu olmuşdur. Ən qotik bina köhnə Akademiya – İs-



Bakı İcra hakimiyyətinin binası

mayiliyə (indiki Rəyasət heyətinin) binasıdır. Binanın memarlığında Venesiya yadək məşhur “Daflar” sarayının təsiri hiss olunur. Burada qotikanın Venesiya mənşəli kompozisiyası müsəlman – Şərq memarlıq elementləri ilə birləşib xüsusi gözəllik yaradır. Digər fransız qotikası üslubunda tikilmiş binalardan biri də, M.Muxtarovun göstərişi, memar İ.Ploşkonun rəhbərliyi ilə inşa edilmiş “Səadət” sarayıdır.

Bakı şəhərinin tarixi və diqqət çəkəcək binalarından biri də Bakı şəhər Dumasının (Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti) binasıdır. Memar İ.V.Qoslovskinin rəhbərliyi altında barokko memarlıq üslubunda inşa edilmiş binanın fasadının bəzədilməsində İtaliyadan gətirilmiş inşaat materiallarından istifadə edilmişdir.

H.Z.Tağıyevin tikdirdiyi teatr binası, Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının binası, Dənizkənarı parkda yerləşmiş Azərbaycan Dövlət Kukla teatrının binası, Hökumət evi, inşa edilmiş müxtəlif tipli yaşayış və inzibati binalar da misal göstərilə bilər. Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra da Bakı şəhərində şəhərsalma işləri davam etdirilmişdir. Müasir günümüzdə ucaldılan hündürmərtəbəli binalarla yanaşı, inzibati



“Fenomen” sinematoqrafiya (indiki Kukla teatr) binası

mettlər (xurma ağacı yarpağı) motivi Beyləqanda yaradılmış IX-X əsrlərə aid edilən rəngli boyalarla işlənmiş keramika məmulatlarında öz əksini tapmışdır (1, s.30).

Modern üslubunda tikilmiş binalarda biomorfizm əlamətləri olan kartuşlara da rast gəlinir – məsələn, H.Z.Tağıyev küçəsində yerləşən 3 nömrəli binanın fasadında (keçmiş Şimal bankı) və 28 May küçəsində yerləşən 4-6 nömrəli binaların fasadlarındakı lövhə-kartuşlar.

Tədqiq edilən dövrün Bakı memarlığının heykəltəraşlıq tərtibatında,

yuxarıda qeyd etdiyimiz ünsürlərlə yanaşı, həm də qadın büstləri, qrifonlar, əjdahalar, maskalar, puttilər, bolluq buynuzları, güldanlar, bukranilər, Himeney məşəlləri öz əksini tapmışdır. Pilyastrları əvəz edən qadın büstlərinə – Bülbül prospekti, 29, və 28 May küçəsində yerləşən 5 nömrəli binaların fasadlarında təsadüf edilir.

Fasadları bəzəyən qabartmalar sırasında qanadlı at – Peqas da özünəməxsus yer tutur. Azərbaycan memarlıq dekorunda öz əksini tapmış at obrazının ən məşhur nümunəsi – Bakı buxtasında batmış xanəqahın divarı boyunca uza-



Kolizey

binalar da inşa olunur. Yüngül konstruksiya ilə inşa edilmiş “Beynəlxalq Muğam mərkəzi”ni, “Xalça muzeyi”nin binasını misal göstərə bilərik.

Fasadların tərtibatında palmett motivindən də istifadə olunmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, arxaik pal-



H.Z.Tağıyevə məxsus passaj binasının iç keçidi

nan frizin qabartmalarında həkk olunmuşdur.

Klassisizm dekorunda geniş yayılmış putti motivi (kiçik toppuş uşaqlar) təhlil etdiyimiz dövrün memarlığının heykəltəraşlıq dekorunda da öz əksini tapmışdır: Qoqol küçəsində yerləşən 9 nömrəli binaların vestibüllərini bəzəyən qabartmalarda – Afroditanı müşahidə edən puttilər.

Tədqiq edilən dövrün memarlığını tərtib edən heykəltəraşlıq dekorunda daha bir forma – musiqi ilə bağlı işarələr də öz əksini tapmışdır. Qabartmalarda simlərə bənzər zolaqlarla yanaşı, gövdəsi və simlərinə bitişik yarpaqları olan üslublanmış lira da təsvir olunur: Qoqol küçəsindəki 15 nömrəli binanın baştağında. Bundan başqa, lira şəklində musiqi alətlərinin təsvirini indiki Filarmoniya binasının fasadında görmək olar.

Nəticə olaraq qeyd edə bilərik ki, bu dövrdə yaradılmış Azərbaycan memarlığı müxtəlif üslublardan, eləcə də antik forma və elementlərdən istifadə edərək öz tarixi görkəmini yaratmışdır.

Nigar KƏRİMOVA,
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq
Akademiyaşının magistri

Bakıda Ağabala Quliyevin sarayının ümumi görünüşü



Ədəbiyyat

1. R.Əfəndi. Azərbaycan incəsənəti. Bakı. «Çaşıoğlu» – 2001.
2. Г.Алескеров. К истории образования центральных кварталов Баку и вопросы их реконструкции. Изв.АН Аз. ССР – 1960, №2.
3. Л.Бретаницкий. Художественное наследие Переднего Востока эпохи феодализма. Москва. «Советский художник» – 1998.
4. Т.Соколова. Орнамент почерк эпохи. Ленинград. «Аврора» – 1972.

Резюме

В статье представлены результаты изучения античных форм и элементов, в различных направлениях архитектуры Азербайджана XIX-XX в. Такое исследование форм и элементов архитектуры города Баку проведено впервые. Кроме того, в статье дан обзор различных античных элементов и форм архитектуры Азербайджана XIX-XX в., и проведен анализ информации по фактам с целью определить их основные художественные мотивы. Результаты исследований показали, что изученные античные элементы и формы, использованные в различных стилях, придали архитектуре Азербайджана того времени неповторимый исторический облик.

Ключевые слова: античная архитектура, форма, элемент, Азербайджан, век.

Summary

The article identified and studied various areas of ancient forms and elements represented in the architecture of Azerbaijan XIX-XX c. It is the first time studied the form and elements of the XIX-XX c. architecture of Baku. Moreover, provided an overview of the various elements and forms of ancient XIX-XX c. architecture of Azerbaijan and data analysis was performed to identify their main artistic motifs. As a result, studies have shown that the study of ancient elements and forms used in a variety of styles, given the architecture of Azerbaijan end of the XIX and early XX centuries unique historical appearance. Key words: ancient architecture, shape, element, Azerbaijan, age.

Balaban – sazımızın sədaqətli qardaşı

Azərbaycan xalqının istedadlı sənətkarları bir-birindən fərqli olduğu qədər də maraqlı, ecazkar musiqi səsləri çıxaran çeşidli çalğı alətləri icad edib dünya musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə bəxş etmişlər. Bu alətlərin hər biri ən qədim tarixə malik olub, Şərq aləminin və Türk dünyasının rəmzinə çevrilmişdir.

Qopuz-saz, dütar, təmbür, zurna, dəf-qaval incəsənət dəyərlərimizin rəmzi hesab olunan musiqi alətlərimizdən biridir. Səsləndirilməsi nəfəslə, üfürməklə mümkün olan «ney», «zurna», «tulum», «tütək», «yan tütək» və «balaban» Azərbaycan, Türkiyə, İran (Güney Azərbaycanı), o cümlədən Orta Asiya xalqlarının musiqi mədəniyyətində önəmli bir yerə sahibdir. Müəllifi bəlli olmayan sənətkarlar tərəfindən ilk dəfə icad edilmiş Balaban musiqiçilər tərəfindən çalınıb, xalq arasında sevilərək yayıldıqca, sədası digər ölkələrə də gedib çıxmış, tədricən bu alətin oxşar formaları yaranmışdır. Təsədüfi deyil ki, bu nəfəslə alət Azərbaycanda, İranda və Dağıstanda «balaban», Özbəkistanda «bulamon», Qarakalpaqda «balaman», Çində «quanzi», Türkiyədə «mey», Koreyada «hyanpiri», Gürcüstanda «duduki», Ermənistanda «duduk», Qırğızstanda «qamış sırnay», Yaponiyada «hiçiriki» kimi tanınmaqla türkdilli xalqların, eləcə də Şərq dünyasının ortaq maddi-mədəniyyət abidəsi təmsalına çevrilmişdir.

Ayrı-ayrı qaynaqlarda Balabanın müxtəlif adlarının olduğu təsbit edilmişdir.

1) Otaylı-butaylı Azərbaycan və

Türk xalqlarının dilindən düşməyən Düdük bunlardan biridir. Bu gün də Türk futbolunu idarə edən hakimin fit vasitəsi ilə oyunu yönləndirərkən (idarə edərkən) televiziya şərhçisinin ifadəsində «Hakim düdüyünü çalıyor» deməsini çox eşitmişik. Xalqımızın təbirində də düdük kəlməsi bu gün də leksikonumuzda qalmaqdadır. Hətta bir şəxs digəri ilə tutaşdığı zaman «Düdüyün biri, düdük» deməklə təhqir etdiyinə şahidi də olmuşuq.

Bəzi qaynaqlarda «İsgəndərin sur düdüyü» ifadəsinə də rast gəlirik. Hətta əski İran dilində «sur» kəlməsi bir buynuz çeşidi olaraq qeyd edilir. Yəni buynuzdan və ya qamışdan hazırlanan nəfəslə musiqi alətinə bir zamanlar düdük deyildiyi bilinməkdədir.

Azərbaycanın el şairi Cəmil Əkbərin öz yaradıcılığında bu təbirdən beş dəfə istifadə etdiyini müşahidə etmişik.

1. Onun «Necə qocalmayaq belə dünyada?» rədifli qoşmasından bir bəndi nümunə gətirməklə fikrimizi təsdiqləmək istərdik:

Dünyada nə qədər qalasınız biz?

Qapılıb xəyala dalasınız biz?

«İsrafil düdüyü»n çalasınız biz,

Necə qocalmayaq belə dünyada?

2. Şairin 1956-cı ildə yazdığı «Ağ-

larsan» adlı qoşmasında da «İsrafil düdüyü» ifadəsinə rast gəlirik.

Çıxar öz qarşına elə söydüyün,

Fəqirləri, gücsüzləri döydüyün.

İsrafil çaldığı o sur düdüyün,

Yetişər zamanın, çalar ağlarsan.

3. Cəmil Əkbərin «Olmasa» başlıqlı qoşmasının bir bəndində «İsrafilin sur düdüyü» kəlməsi belə poetik nəzmlə ifadə olunmuşdur:

İstəməzdim arsız-arsız qalım mən,

İsrafilin sur düdüyün çalım mən.

Xəzan vurmuş gül-çiçək tək solum mən,

Şan-şöhrətim, iftixarım olmasa.

4. Cəmil Əkbərin 14 aprel 1996-cı ildə yazdığı «Bəsindir» adlı qoşmasında «İsrafil düdüyü» belə bir poetik misra ilə verilmişdir:

Dünyanı tutaraq qala bilmərəm,

İsrafil düdüyün çala bilmərəm.

Fəth edib hər yanı ala bilmərəm,

Könüllər mülkündə qalsam bəsindir.

5. Şairin 17 sentyabr 1983-cü ildə yazdığı «Belədir» adlı qoşmasında da «İsrafil düdüyü» kəlməsinə təsadüf edirik:

Desələr əbədi qalasısan sən,

Dağların döşünün lalasısan sən.

İsrafil düdüyün çalasısan sən,

Sən çalsan da, çalmasan da belədir.

Bir çox sözlüklərdə, yabançı qaynaqlarda da Düdük kəlməsi nəfəslə çalınan bir musiqi aləti kimi yer almaqda, təhlil olunmaqda, izah edilir. Seyfəddin Altaylının 1994-cü ildə İstanbulda yayımladığı I cild “Azərbaycan – Türkcəsi sözlüyü”nün 328-329-cu səhifəsində düdük aləti həm də düdək olmaqla qamışdan düzəldiyini qeyd edir: “Düdük is. bak düdək”, “Düdək is. Kamıştan vs”den yapılan, nefesle çalınan besit bir müzik aleti; ney”.

Azərbaycan xalqı dilimizin qayda-qanunlarına münasib, milli çalğı alətlərimizin adına əlavə olaraq “zən” və “çı”, “çi” şəkilçilərini qoşduğu üçün tar çalana “tarzən», kaman çalana “kamanzən”, ney çalana “neyzən” (daha çox Anadoluda), eləcə də qaval çalan şəxsə “qavalçı”, dəf çalana “dəfçi», balaban ifaçısına “balabançı”, balabançı musiqiçiyə mey tutan şəxsə “meyçi», dəm saxlayana “dəmçi», zurnada züytutana “züyçü», zurna çalan musiqiçiyə “zurnaçı”, tütək çalan adama “tütəkçi», düdük çalana isə “düdükçü» demişlər. Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Musiqi lüğəti” sözlüyünün 36-cı səhifəsində “düdükçü» ifadəsinə rast gəlirik.

Seyfəddin Altaylı 1994-cü ildə İstanbulda yayımlanan “Azərbaycan-Türkcəsi sözlüyü” kitabının I cildində balabanın təkcə Azərbaycan xalqına məxsus nəfəsli musiqi aləti olması fikrini 87-ci səhifədə belə ifadə etmişdir: “Balaban. is. “Azerbaycana has bir çalğı aleti”.

Dövlət Musiqi Nəşriyyatı tərəfindən 1959-cu ildə Leninqradda (Sankt-Peterburqda) yayımlanan “Краткий музыкальный словарь” adlı kitabın 26-cı səhifəsində balaban, özbək və Azərbaycan xalq çalğı aləti olaraq qeyd edilməklə başqa xalqlarda da rast gəlinməyi bildirilir: “Balaban – birdilli özbək, Azərbaycan xalq çalğı aləti. Digər xalqlarda da rast gəlinir”. Yeri gəlmişkən onu da qeyd etməliyik ki, bu kitabda balaban alətinin yerinə səhvən zurnanın rəsmi qoyulmuşdur.

Nəhayət, “Советская энциклопедия” nəşriyyatı tərəfindən 1990-cı ildə Moskvada yayımlanan “Музыкальный энциклопедический словарь” kitabının 50-ci səhifəsində ortaqlıq dərəcə kimi Balabanın türkdilli xalqlara aid olduğu qeyd edilir:

“Balaban” (Özbək. və Dağıstan), “balabon” (Tacik.), “balaman” (Azərbaycan və Karakalpak), dilli-nəfəsli musiqi aləti.

1) Balaban – Özbəkistanda – balabon – bir dilli, taxta boru üzərinə gövdəsində 7 dəlik açılmış, 7 barmaqla ifa olunan alətdir. Diapazonu – nona intervalıdır; səsi tutqun və yumşaqdır. Solo musiqi aləti kimi istifadə olunur.

2) Balaban – Dağıstan – bir dilli və qamışdan olub vızılı səs çıxarır. 8 dəliyi olub 5-8 barmaqla çalınır, bir dəlik arxa tərəfdədir. Diapozon. 2 oktavadır, boru şəkilli olub, gövdəsi qamışdandır. Çobanların ifa etdiyi solo alətidir.

3) Balaban – ikili dilçiyə malikdir. Xamutun ortasında trost (kürə formasında başlıq) vardır ki, bunun sayəsində kökü dəyişmək mümkün olur. Gövdəsi ağacdandır. Barmaq basmaq üçün 9 dəliyi var. Diapozonu təxminən 2 oktava civarındadır. Səsi yumşaq, tembri məxməridir. Sazla, dəflə birgə ifa olunmaqla, duet şəklində çalınmaqla yanaşı həm də ansambl tərkibində istifadə olunur.

4) Balaban – bu alətdə muğam, rəqs havaları, çoban nəğmələri çalınmaqla yanaşı, eləcə də mahnıların müşayiətində istifadə edilir. Xalq çalğı alətləri orkestrinə də daxildir.

Müxtəlif qaynaqlardan gətirdiyimiz konkret faktlardan bir daha aydın olur ki, bəzi elm adamları balabanı yalnız ayrı-ayrı xalqlara, əsasən Qafqaz xalqlarına (azərbaycanlılara, ermənilərə, gürcülərə, dağıstanlılara), digərləri də Orta Asiya xalqlarına (özbəklərə) aid etməklə, bir başqa musiqişünaslar da türkdilli ölkələrin ortaqlıq mənəvi-estetik dəyəre malik nəfəsli çalğı aləti kimi öz münasibətlərini bildirib. Balabanın ikinci bir adına Türkiyədə “Mey” de-

yilməkdədir. M.R.Qazimihalin da qeyd etdiyi kimi, “Mey” (balaban) ilə «Ney» eyni olmayıb, fərqli səs, tembr xüsusiyyətinə malik nəfəsli çalğı alətləridir. Sənətkarlar tərəfindən üç fərqli ölçüdə istehsal olunduğuna görə də Anadolu türklərində “ana mey” (ana balaban), “orta mey” (orta balaban) və “cura mey” (cürə balaban) adı ilə ifa olunmaqdadır.

Məlumdur ki, əskidən bəri Anadoluda balaban aləti “Mey” adı ilə ifa olunmuş, bu gün də həmin isimlə ifa olunmaqdadır. 50-60 il əvvəl Türk adət-ənənələrindən bəhs edən filmlərin çəkilişi zamanı məhz dramatik məqamlarda “Mey” (balaban – İ.İ.) alətinin sədaları ilə qəmli, kədərli muğamsayağı parçaların səsləndirilməsi, rejissorların peşəkarlığı sayəsində kino musiqilərində uğurla yer aldığını xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Bu qəbildən olan filmlərə baxdığımızda Meyin həzin səsi, yağılı nəfəsi uzaqdan eşidildiği məqamda seyrçilər bir an öncə hiss edirlər ki, növbəti kadrların birində nəse kədərli bir hadisə olacaqlar.

Anadoluda bəzi növ “Mey” aləti vardır ki, səsinin bir qədər qalınlığı ilə diqqəti çəkir. Bu da alətin gövdəsinin başqa növləri ilə müqayisədə az da olsa uzunluğu və müştüyünün digər balabanlara nisbətən qalın olması ilə əlaqədardır. Ə.Qafqaziyalı isə balabanın səsinin incə və qalın olmasının səbəbini 2006-cı ildə yayınladığı “İran türkləri – aşiq mühişləri” adlı kitabının 199-cu səhifəsində bu nəfəsli alətin dəliyindəki diametrinin geniş və dar olması ilə əlaqələndirərək, məsələyə belə aydınlıq gətirir: “Çögürün (saz – İ.İ.) pərdə sayısına görə balabanın uzununu və kisası istifadə edilir. Çögürün perde sayı az olunca kisası, fazla olunca uzununu istifadə edilir. Balabanın iç genişliyi də fərqlidir. İçi geniş olunca kalın, dar olunca incə ses çıxarır”.

Qeyd etməliyik ki, Azərbaycan zurnası ifaçıları tək bir ölçülü “solo zurnadan” (qara zurna) daha çox istifadə edirlər. Böyük ölçülü zurna aləti isə “surnay” adı ilə Özbəkistanda hal-ha-

zırda ifa olunmaqdadır. Bu alət İranın Şərqi Azərbaycan bölgəsində məskunlaşmış Qarapapaq türklərinin, habelə Şiraz mahalında yaşayan Qaşqai türklərinin musiqi mədəniyyətində də geniş yer almaqda olub, “Açıq saz”, “Keşidə saz», «Kərinay” (70-80 uzunluqda, şeypura bənzər zurna) adları ilə ifa edilməkdədir. Ədəbiyyatşünas alim Ə.Qafqaziyahı 2006-cı ildə Ərzurumda yayınladığı “İran türkləri – aşiq mühitləri” adlı kitabının 160-cı səhifəsində bu alət haqda belə yazır: “Zurna-Üflemeli Türk musiki aletlerinden birisidir. Genellikle ceviz veya erik ağacından yapılır.

Silindirik gövdesinin uzunluğu 370-380 mm; üst tərəfdə yedi, alt tərəfdə bir deliği vardır. Məl dedikləri kısımları üzərinə kəməş takılaraq yapılır. Bu kəməşli ağızdan üflənərək çalınır. Səsin inceliği və kalınlığı milin uzun və ya qısalığı ilə ayarlanır. Boğazı və ağız geniş olana “açıq saz”, boğazı və ağız dar olana isə “keşidə saz” denir. Səs merdiveni kiçik oktavın si bemol sesindən, üçüncü oktavın do sesinə kadardır. Güclü və tiz (zil – İ.İ.) sese sahiptir”. Anadolu ərazisində fərqli gövdə ölçülərinə malik bu gür səslə alətin (həm də səsinin özünəməxsus qalınlığı ilə bir-birlərindən fərqləndiyinə görə) “Qaba zurna”, “Orta qaba zurna” və “Cürə zurna” (“Zil zurna”) adları da vardır ki, bunlar Türk qaynaqlarından da bilinməkdədir. Qaba sözünün anlamı da bəzi lüğətlərdə “kobud” səs mənasında izah edilmişdir.

Digər kiçik ölçülü qara zurnalardan fərqli olaraq səsinin özünəməxsus bəm tembri ilə diqqəti cəkdiyinə görə də “Qaba zurna” adını almışdır. Bu baxımdan da yanaşdıqda bizə elə gəlir ki, boyu bir az qısa olan ənənəvi nəfəsli alətə Azərbaycanda, İranda əsasən balaban deyilir. Gövdəsinin bir qədər uzunluğu və ya qısalığı ilə əlaqədar, həm də dəliyiinin diametr fərqi ilə seçilən balabanı Anadolu türklərinin sənətkarları öncə qeyd etdiyimiz kimi üç adla (“ana mey”, “orta mey” və “cura



mey”), el mərasimlərində çalmaqla ad baxımından fərqləndirmişlər.

Azərbaycanda və İranda yerli xalqın toy-düyünlərində qədimdən bəri aşiq-la-balabançının, dəfçinin, zurnaçının çalib-çağırması adəti bu gün də yaşadılmaqdadır. Yəni balaban alətinin aşiq toylarında sazla birgə xoş xəbərin təmsali kimi iştirak etməsini xüsusilə vurğulamaq lazımdır. Anadolu adət-ənənələrinə məxsus toy mərasimlərində hətta bu gün də Azərbaycanda (vaxtilə İravan mahalında, hal-hazırda Qazax və bəzi bölgədə), İran türklərində də şənlik məclislərinin zurna-davulla (zurna-nağara) keçirilməsi, əsasən xoş xəbərin, toy-düyünün müjdəçisi olaraq səsləndirilməkdədir.

3) Balabanın üçüncü bir adı xalqımız tərəfindən “Balaman” kimi də tanınmaqdadır. Yeri gəlmişkən qeyd etməliyik ki, görkəmli musiqişünas alim Əfrasiyab Bədəlbəyli 1969-cu ildə “Elm” nəşriyyatı tərəfindən Bakıda yayınladığı “Musiqi lüğəti” sözlüyünün 29-cu səhifəsində “balaban” alətini “balaman” kimi belə izah etmişdir.

4) Sənətşünaslarımız Balaban alətinin həm də «Yastı balaban» adı daşmasını onun müştüyünün ikiqat yastı qamışdan emal olunması ilə izah edirlər. R.Qazimihal «Türk nəfəsli çalğılar» adlı kitabının 42-ci səhifəsində qeyd edir ki, «Kıskaç kəməşin yassılığı (yastılığını – İ.İ.) sağlayan (təmin edən – İ.İ.) yassı (yastı – İ.İ.) bilərziqtir». Müəllif həmin səhifədə daha sonra yazır: «Kıskaç və kıskaç – kəməş sıkımağa yarayan iplik bağıdır». Adətən üzüm tənəyindən hazırlanan bilərziyə bənzər bu hissəyə Türkiyədə «kıskaç», Azərbaycanda isə iki adla: «xamıt» və «sıxac» deyirlər. Xüsusi bir üsulla yastılaşdırılan qamış (bu hissəyə müştük də deyilir) gövdə, sıxac və ağızlıqdan ibarətdir. Səsi tənzim edə bilmək üçün xamıt müştüyün üzərinə geyindirilir.

Xamıtın 1-2, bəzi hallarda isə 3-4 sm irəli və ya geriye doğru çəkilməsilə də səslər bir qədər dəyişir. Tənzimədi-ci funksiyaya malik sıxacın əhəmiyyəti odur ki, balabanın baş hissəsinin genişlənmə bilməsinin, təhrif olunmasının qarşısını almaqla, alətin səsinə müəyyən qədər incəldilib qalınlaşdırma bilər. Ən əsası isə ifa olunacaq musiqinin qararlaşdırılmış tonallığına uyum saxlaması üçün kökünü nizamlayır. Bununla da ansambl tərkibində və ya orkestr heyətində yer alan balabanın digər çalğı alətləri ilə eyni tonallıqda, vahid ahəngdə səslənməsinə yardım edir.

5) Bir mülahizə də vardır ki, bu alətin səsinin həzin, qəmli, yağılı olması, onun «Yaslı balaban», «Yaslı balaman» adını da yaratmışdır.

1973-cü ildə qədim Gəncə şəhərində olan bir cənazə mərasimində, dəfn etmək üçün «Səbiskar» qəbirstanlılığına hərəkətdə olan insan kütləsinin

qarşısında (tabutu çiyinlərində aparan şəxslərin arxasında) bir balaban, bir dəmkeş, bir nağara ifaçısı, instrumental kədərli əhval-ruhiyyəli melodiyalar çalaraq (adətən «Şüştər», «Hümayun», «Bayatı-Şiraz», «Segah» muğamlarından bəzi şöbələr, ağır tempə malik Azərbaycan xalq mahnılarından ibarət uyğun lirik parçalar: «Gözəlim sənə», xüsusən də Cəfər Cabbarlının «1905 -ci ildə» əsərində səslənən «Azad bir quşam» mahnısını və s.) son mənzilə həzin musiqi sədaları altında aram-aram müşayiət etdiyini heç unuda bilmirəm. Çox güman ki, Balabanın bu cür yas mərasimlərində ifa edilməsi, bu alətin «Yashı balaban», «Yashı balaman» ad variantlarının yaranmasına səbəb olmuşdur.

Azərbaycan balaban sənətində solo ifa ilə yanaşı, iki alətlə olan müştərək (duet) ifa prinsipi də yer almışdır ki, əsas melodiyarı birinci balabançı çalır. İkinci balabançı isə musiqi bitənədək fasilə vermədən, müntəzəm olaraq ona asta və həzin-həzin züy tutaraq səslər arasında boşluğu doldurmağa çalışır.

6) Azərbaycan ustalarının istehsal etdikləri ənənəvi balabanın uzunluğu əsasən 280-300 mm, diametri 20-22 mm olub, /Kökü in H (si)/ səs düzümlü diatonikliyi ilə fərqlənib (xromatik səsləri də ifa etmək mümkündür) diapazonu bir oktava yarım həcmindədir. Daha çox ərik, armud, fındıq, tut, ceviz

ağacından istehsal olunan fərqli Balabanların səs genişliyi əsasən kiçik oktavanın «sol» səsindən ikinci oktavanın «do» səsinə kimi olduğu halda, «re» səsinə qədər olanlar da mövcuddur. Bəzi hallarda ifa zamanı bir neçə səs də əlavə edilməklə səs diapazonu bir qədər artırılı da bilir ki, bu da çalğının peşəkarlıq səviyyəsinin yüksək olması ilə əlaqədardır. Azərbaycanda ifaçılıq sənətinin sürətlə inkişaf etməsi, musiqi repertuarlarının zənginləşməsi, habelə sənətkarların musiqi zövqlərinin dəyişməsi və yüksəlməsi, balabanın yeni formalarının istehsalı zərurətini də yaratmışdır. Bu münasibətlə də balaban ustaları müasir tələblərə cavab verən bu alətin yeni çeşidli növlərini icad edib istehsalına başlamışlar. Fərqli quruluşuna, ölçüsünə və səslənməsinə görə bu alətlər yeni terminlərlə: «Böyük balaban», «Kiçik balaban» (pikolo və cürə balaban), «Klapanlı balaban», «Alt balaban» («solo balaban»), «Tenor balaban» («zil balaban»), «Bas balaban» isimləri ilə adlandırılmış oldu. Adı keçən bu alətlər fərqli növlərinə əsasən də xalq çalğı alətləri orkestrləri, ansambları, folklor musiqi qrupları tərkibində səs imkanına, diapazonuna və reqistr xüsusiyyətinə görə də yer almışdır. Bir çox bəstəkarlarımız bu alətin bədii-texniki ifa imkanlarını nəzərə alıb xüsusi əsərlər də yazmışlar.

Dahi bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyov məhz ilk dəfə təşəbbüs göstərüb balabanı xalq çalğı alətləri orkestrinə daxil etməklə, «II fantaziya» adlı əsərinin birinci hissəsində bu çalğı alətinin tembrindən müvəffəqiyyətlə istifadə etmişdir. Daha sonralar Üzeyir məktəbinin layiqli davamçısı, Azərbaycanın xalq artisti Cahangir Cahangirov

«Qəzəl» adlı əsərini məxsusi olaraq 4 balaban aləti üçün bəstələmişdir. Azərbaycanın xalq artisti, professor Süleyman Ələsgərovun «Xəyala dalarkən» adlı əsərini də balaban ustaları uğurla ifa etməkdədirlər. Onu da qeyd etməliyə ki, bu nümunələr balaban alətinin spesifik imkanlarına və səciyyəvi ifa xüsusiyyətinə tam cavab verməkdədir.

Göründüyü kimi, bir sıra milli alətlərimizlə yanaşı (tar, kaman, zurna, tulum və s.), balaban da Azərbaycan ifaçılıq mədəniyyətində geniş aspektdə yer almış, musiqi həyatımızda bədii-estetik dəyər qazanmışdır. Bu alətdən aşiq ifaçılığı sənətində daha çox istifadə olunduğunu, saz-söz ustalarının iştirakı ilə keçirilən otaylı-butaylı Azərbaycanımızın müxtəlif toy mərasimlərində daima müşahidə etmişik. Bəzən aşiq oxuduğu zaman, insan ağzının yumulu olduğu vəziyyətdə «m» səsini deməsi ilə alınan boğuc, ahəstə (p, mp) səsi balabanda verə bilməsi, bəzən də instrumental ifa məqamında ucadan, açıq «z» səsini (f, ff) bu alətdə nümayiş etdirməsi, balabançının peşəkarlığını səciyyələndirmişdir. Aşıqsünas alimlərimiz «Aşiq balabanı»nı fərqli məqsədlərlə istifadə edilən balaban növləri arasında ən qədimi olaraq hesab etməsi fikrində təbii ki, haqlıdırlar. Çünki əski dövəmlərdən bəri, ulu ozan sənətinin varisi olan aşıqlarımızın yanında daima fəaliyyət göstərmiş, bu gün də bu xidmətini birgə tərzdə xalq arasında uğurla təbliğ etməkdədirlər.

Bir çox tanınmış muzikoloq alimlərimiz zaman-zaman balaban aləti barədə fərqli fikirlər söyləmiş, məqalələr yazmış, maraqlı araşdırmalar apararaq qiymətli tədqiqat əsərləri ortaya qoymuşlar. Ü. Hacıbəyovun, Ə.Bədəl-



“Zooloq alimlərimiz “Balaban” adında bir ov quşunun mövcudluğundan bəhs edirlər. Yəqin ki, alətin tembri bu quşun səsinə oxşar (həzin, kövrək) olduğu üçün elə “Balaban” adlandırılmışdır.



Əlixan Səmədov

“Hətta bu alət üçün ayrıca «Balaban metodu» yazan istedadlı ifaçı Əlixan Səmədovun göstərdiyi pedaqoji-ifaçılıq fəaliyyətləri də təqdirədir.”

bəylinin, M.R.Qazimihalin, S.Abdullayevanın, S.Qarahasanoglundun, M.Kərimovun, A.Nəcəfovun, R.Əlizadənin adlarını xüsusilə qeyd etməliyik. Hətta bu alət üçün ayrıca «Balaban metodu» yazan istedadlı balaban ifaçısı Əlixan Səmədovun göstərdiyi pedaqoji-ifaçılıq fəaliyyətləri də təqdirədir. Azərbaycan Milli Konservatoriyasının müəllimi Babaxan Əmirovun isə Balabanın «bas», «tenor» və «pikkolo» növlərinin yeni variantını hazırlayıb, gənc musiqiçilərin istifadəsinə verməsi də sevindirici haldır.

Xalqımıza məlumdur ki, Azərbaycan çobanları əskidən bəri dağlarda, təpələrdə, dərələrdə, səfalı göy yaylaqlarda, tarlalarda, qoyun sürülərini qamışdan və ya qarğıdan özü düzəltdiyi tütək alətini çalaraq otarmışlar. Çobanların balaban çalmasını isə bugünkü kimsə eşidib-duymamışdır. Hətta bəstəkar Ağabacı Rzayevanın xalq şairəsi Mirvarid Dilbazının sözünə bir vaxtlar bəstələdiyi “Çoban Qara” adlı mahnısının sözündə də tütək kəlməsinə rast gəlirik.

Balaban alətinin qədim tarixi dövrlərə aid olduğunu sübut edən akademik Teymur Bünyadov Azərnəşr tərəfindən 1993-cü ildə Bakıda yayımladığı “Əsr-

lərdən gələn səslər” kitabının 231-ci səhifəsində belə yazır: “Azərbaycanın Ucar rayonunda Qaratəpə kəndi yaxınlığında arxeologiya qazıntıları nəticəsində 2 min ildən yuxarı yaşı olan gümüş üzük tapılmışdır. Üzüyün üzərində ney çalan adam rəsmi çəkilmişdir. Bu alətin ifa tərzinə görə (çalğının yanaqları qabarıq vəziyyətdədir) balabana daha çox bənzəri vardır”.

Tədqiqatçı alim Rövşən Əlizadə türk dilində yayımladığı “Azərbaycan çalğı aləti balaban” adlı məqaləsində bu nəfəslə alətin qədim keçmişə aid olduğunu bir neçə dəlillərlə sübut etmişdir. Biz bu faktlardan üçünü qeyd etməyi məqsəduyğun sayırıq.

A) Müəllif XI əsrin görkəmli şairi Qətran Təbrizinin “Divan”ında balaban adına da rast gəldiyini, bu nəfəslə alətin o dövrdə çox yaygın olduğunu, öz şeirindən poetik bir misrəni qeyd etməklə əsaslandırmışdır.

B) Məqalənin müəllifi daha sonra XIV əsrdə yaşamış Azərbaycan şairi, Qazi Bürhanəddinin 1988-ci ildə Bakıda yayımlanmış “Divan” adlı kitabının 235-ci səhifəsində olan qəzəllərindən birində balaban sözünə rast gəldiyini göstərir.

C) XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəlində yaşamış Aşıq Valehin 1970-ci ildə «Gənclik» nəşriyyatı tərəfindən Bakıda çap olunmuş “Alçaqlı, ucalı dağlar” kitabının 43-cü səhifəsində “Cahan-namə” adlı poetik məzmunlu əsərində balaban adına rast gəldiyini, alim qiymətli bir dəlil kimi qeyd edir.

Azərbaycan xalq poeziyasının bayatı növündə balaban adının olması da

diqqət çəkicidir. Oğlunu yadelli düşmənlərə qarşı savaşa göndərmiş, fəqət istiqlalıyyət mücadiləsi zamanı şəhid olmuş Azərbaycanlı ananın ürəyindən gələn, dilində səslənən yanğı dolu ağı-bayatısının sözləri belədir:

*“Əzizim, bala bəm,
Asta çal balabanı,
Hamının balası gəldi,
Bəs mənəm balam hamı?”*

Bu bayatıda balabanın adının keçməsi təsadüfi deyildir. Özünəməxsus könül oxşayan tembrə malik balabanın yanğılı sədası bu bayatının təsir qüvvəsini daha da artırmaqla, gözü yollarda qalan, ürəyi yaralı, qəlbi dağlı, dərddli ananın qəmini, kədərini daha kövrək ifadə edə bilməsi, poetik misrada necə də yerində istifadə edilmişdir.

Türk musiqi tarixini əks etdirən yazılı qaynaqlar arasında, Mey (balaban – İ.İ.) ilə bağlı olan ən əski mənbə, Marağalı Abdülkədirin (1350-1435) “Makasidül-Elhan” adlı əsəridir ki, orada belə yazılır: «Nayçe-i Balaban, surnaya benzer, surnayın talimi bununla yapılır, yumuşak ve hazin sesi vardır».

Mahmud Rəqib Qazimihal «Türk nəfəslə çalğıları» adlı kitabının (II nəşr) 41-ci səhifəsində «Mey» alətinin (balaban – İ.İ.) «zurnahlar» növünün atası olduğunu, Balabanın Şiraz şəhərində yarandığını Evliya Çələbinin «Səyahətnamə» əsərindən örnək gətirməklə belə yazır: «»Evliya Çelebi mey'den Asya'daki adıyla şöyle bahseder. «Belban» (veya Balaban, Türkmen kamışlı düdüğü) Şiraz da icat edilmişdir. Zurnadakına benzer kulağı yoktur. Türklərce çok kullanıldı» 100 çalanı vardır»

“Azərbaycan Milli Konservatoriyasının müəllimi Babaxan Əmirovun isə Balabanın «bas», «tenor» və «pikkolo» növlərinin yeni variantını hazırlayıb, gənc musiqiçilərin istifadəsinə verməsi də sevindirici haldır.

Demək ki, XVII yüzilyda İstanbul'da bile çalıcısı varmış». Həmin səhifədə Qazimihal, Marağalı İbni Qaibinin (1435) Fars dilindəki kitabını «nəyi-balaban» (yəni qamışlı düdük M.R.Q.) imzasıyla yazdığını qədim mənbə olaraq isnad etmişdir.

Bir çox araşdırmaçı mütəxəssislər balaban alətini etimoloji cəhətdən izah etməklə, onun «bala» və «ban» kəlmələrinin qovuşmasından yarandığını söyləməkdə haqlıdılar. Adından da anlaşılır ki, «bala» kiçik, uşaq, körpə anlamındadır. «Ban» isə banlamaq sözünün qısaldılmış halıdır. Anadolu türklərində ev quşlarından olan xoruzun hər gün səhər çağında ucadan çığırmasına, özünəməxsus səs çıxarmasına «Horoz ötür» (Xoruz ötür – İ.İ.) kimi ifadə edildiyi halda, Azərbaycanda «Xoruz banlayır» tərzində deyilməkdədir. Göründüyü kimi, «banlamaq» kəlməsi Azərbaycan türklərinin təbirində daha çox yer almaqdadır.

Əski türkcədə səs, ün mənasında olan «ban», Kitabı Dədə-Qorqud das-

tanında da rast gəlinməkdədir:

“Qulaq urub dinleyende ümmet grkli,

Minarede banlayanda feqih görkli”. (Bax: Kitabı-Dədə Qorqud, Bakı, Yeni Nəşrlər evi, 1999, səh. 33)

Bir çox milli çalğı alətlərimizin adının haradan yaranması tədqiqatçılarımızı daima düşündürən, maraqlandıran məsələlərdən olmuşdur. Bu baxımdan Balaban adının da hansı mənbədən gəldiyi istisna deyil. Zooloqşünas alimlərimiz “Balaban” adında bir ov quşunun mövcudluğundan bəhs etməkdədirlər. Yəqin ki, balaban alətinin tembri bu quşun səsinə yaxın (həzin, kövrək) olduğu üçün “Balaban” deyə adlandırılmışdır.

Qeyd etməliyik ki, Türkiyə ərazisinin ayrı-ayrı bölgələrində balaban adı ilə bağlı 13 kənd, qəsəbə mövcuddur. İki örnəklə fikrimizi təsdiq etmək istəyirik. Gaziantep bölgəsində Qarqamış adlı bir əraziyə yaxın yerdə “Balaban” adında bir kəndin olduğu da məlumdur. Qocaelinin Güney – Şərqi



Babaxan Əmirov

Qartəpə dağı ətəklərində Böyük Dərbənd ilə Suadiye kəndləri arasında “Balaban” adlı daha bir kəndin olduğu bilinməkdədir. Hətta Anadolu türkləri arasında adı, soyadı Balaban olan (TRT sənətçisi, bağlama ifaçısı Arif Balaban) şəxslər də vardır.

Azərbaycanda balabanın məşhur sənətkarları XVI əsrdən bəlli olmaqla, çağdaş günümüzdə onun ustaları bu sənəti, ifaları ilə elin-obanın şənliklərində yaşatmış, bu gün də yaşatmaqdadırlar.

İlqar İMAMVERDİYEV,
Sənətşünaslıq doktoru, professor

Ədəbiyyat

1. Ü.Hacıbəyov. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları. Bakı. “Yazıcı” – 1986.
2. Ə.Bədəlbəyli. Musiqi lüğəti. Bakı. “Elm” -1969.
3. Ə.Qafqaziyalı. İran türkləri-aşıq mühitləri. «Əzrum» – 2006.
4. İ.İmamverdiyev. Azərbaycan və İran türklərinin aşıq ifaçılığı sənətinin qarşılıqlı əlaqələri. Bakı. “Nafta-Pres” – 2008.
5. T.Bünyadov. Əsrlərdən gələn səslər. Bakı. «Azərneşr» – 1993.

Резюме

На основании изучения научных источников в статье представлена история возникновения и развития старейшего духового инструмента Азербайджана балабан. Дается оценка роли балабана в музыкальной культуре тюркских народов. Кроме этого, анализируется исполнительское искусство ашугов Азербайджана.

Summary

This article reviews the history and development of Azerbaijan's oldest wind instrument Balaban which is looked upon scientific sources. The role of Balaban is assessed in Turkish Culture. Moreover, Folk art performance of Azerbaijan's Ashugs is analyzed.

Azər Dadaşovun kamera musiqisinə bir baxış



Azərbaycan musiqi sənətinin hərtərəfli araşdırılması musiqi elmimizin əsas vəzifələrindəndir və demək olar ki, bu istiqamətdə aparılan ciddi və ardıcıl iş öz bəhrəsini verir. Azərbaycan musiqişünaslarının diqqət mərkəzində musiqinin müxtəlif mövzu və məsələləri durur və onların sırasında, sözsüz ki, bəstəkar yaradıcılığı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Tədqiqatçı hər bir bəstəkarın əsər, janr, yaxud musiqisinə müraciət etdikdə, yalnız yaradıcılıq məsələlərini əks etdirmir. Sənətkarın üslub axtarışları və özünəməxsusluğunu üzə çıxararaq o, eyni zamanda həmin yaradıcılığın ümumi musiqi prosesi ilə bağlılığını göstərir və nəticədə Azərbaycan musiqisini canlandırmış olur. Məhz onda Azərbaycan musiqişünaslarının elmi səyləri daha mənalı olur.

Onu da deməli ki, Azərbaycan musiqisində hələ təhlil olunmamış bir çox məsələlər, o cümlədən bəstəkar yaradıcılığı ilə əlaqəli mövzular var ki, onların əks olunması milli musiqişünaslığımız üçün son dərəcə vacibdir.

Buna misal olaraq istedadlı bəstəkar, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar İncəsənət Xadimi, “Humay” mükafatı laureatı Azər Dadaşovu göstərmək olar. O, Azərbaycan musiqisinin dəyərli və tanınmış simalarından biridir.

Keçən əsrin 70-ci illərində Azərbaycan musiqi aləmində maraqlı əsərləri ilə tanınmağa başlayan A.Dadaşov bu gün ölkəmizin sayılıb-seçilən bəstəkarları sırasındadır. Öz üzərində işləməyi çox

sevən və uğurları ilə heç zaman kifayətlənməyən sevimli bəstəkarımız daim axtarışdadır. Bəstəkarın müxtəlif janrlı əsərlərində xalq musiqi kökləri ilə bağlılığı, eləcə də, əsası Ü.Hacıbəyli tərəfindən qoyulmuş bir sıra ənənələrin davamını müşahidə etmək olar. Təbii ki, burda söhbət hansısa təkrarçılıqdan getmir. Belə ki, bəstəkar musiqi aləmində öz fərdi üslubunu yarada bilmiş və milli ənənəviyyəni yaradıcılıq süzgəcindən keçirərək maraqlı nümunələr yaratmışdır. Dediymizi bəstəkarın fortepiano və kamera orkestri üçün yazılmış konsertinin nümunəsində təsdiq etmək olar. Qeyd edək ki, bəstəkar konsert janrına dəfələrlə müraciət etmişdir. Bildiyimiz kimi, onun üç solo və orkestr üçün konserti var. Bu konsertlər müxtəlif dövrlərdə yazılıb və bəstəkarın bu janra olan marağını nümayiş etdirir. Yaradıcılığının ilkin dövrlərində - 1973-cü ildə fleyta və orkestr üçün, 1974-cü ildə alt və orkestr üçün, 2004-cü ildə isə fortepiano və kamera orkestri üçün konserti yazmışdır. Təbii ki, bu əsərlərin hər biri özünəməxsusluğu ilə seçilir. Konservatoriyayı bitirdikdən sonra bəstəkar müəllimi Q.Qarayevə alt və orkestr üçün kon-

sertini həsr edir. Burada müəlliminə olan dərin ehtiramını və hörmətini əks etdirir.

Fortepiano və kamera orkestri üçün yazılmış konserti bəstəkarın fortepiano sahəsində əldə etdiyi nəaliyyətlərlə də əlaqələndirmək olar. Bu alət dəfələrlə bəstəkarı özünə cəlb etmişdir. Musiqi məktəbində skripka üzrə təhsil alsa da, bəstəkar bu alət üçün XX əsrin 60-cı illərindən başlayaraq ta bu günə qədər əsərlər bəstələyir. Bir neçə il öncə isə onun fortepiano əsərləri toplu halında işıq üzü görmüşdür (1).

Azər Dadaşovun fortepiano və kamera orkestri üçün konserti birhissəli əsər kimi yazılıb və bir çox cəhətlərinə görə ənənəvi konsert janrının qanunlarından kənara çıxır.

Əvvəla, konsert solist və kamera orkestri üçündür. Məlumdur ki, ənənəyə görə orkestr (kamera olmayan) solisti müşayiət edir. Məhz bu baxımdan solistin orkestr ilə bağlılığı, hər iki başlanğıcın əsər boyu paralel inkişafı xüsusi vurğulanmalıdır. Bununla da konsertin nikbin əhval-ruhiyyəsi, parlaq virtuozluğu, ruh yüksəkliyi diqqəti cəlb edir.

Təbii ki, simfonik və kamera orkestrinin ifadə imkanlarını səslənmə baxımından bərabər tutmaq olmaz. Müəllif orkestrin virtuoz tembr imkanlarından qənaətlə istifadə edərək kamera orkestrinin zəngin, qulağayatımlı vasitələrini üzə çıxarır. Bununla da hər iki başlanğıca ədalətli münasibət göstərməyə çalışır.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, əsər

ənənəvi konsertlər sırasına aid edilə bil-məz, çünki, bu konsert birhissəlidir. Lakin yalnız birhissəli olmasına görə onu roman-tizm cərəyanının görkəmli nümayəndəsi olan F.Listin birhissəli konsertləri ilə də müqayisə etmək olmaz.

Məlumdur ki, solo və orkestr üçün konsert və yaxud da adi instrumental konsert XVII əsrin sonu - XVIII əsrin əvvəllərində instrumental musiqinin aparıcı janrlarından biri idi. Çox vacib şərt kimi qeyd etmək olar ki, tarixən konsert janrı kimi instrumental solo sonata, kvartet və simfoniya əvvəl formalaşmış. Sözsüz ki, bir çox bəstəkarların bu janrın inkişafında əldə etdiyi təcrübə klassik sonata-simfonik silsiləsinin və sonata formasının yaranmasında xüsusi rol oynamışdır.

Azər Dadaşovun fortepiano və kamera orkestrini üçün konserti güzgüli reprizli sonata formasında yazılmışdır və iki redaksiyası mövcuddur. Əsərin birinci redaksiya-dan fərqi bundadır ki, bu redaksiyada bəstəkar "Qəmərım" xalq mahnısından istifadə edir, bu isə öz növbəsində konsertə zərif milli koloriti orijinal şəkildə daxil etmiş olur. Konsert solistin ifasında bu xalq mahnısı ilə başlayır. Yuxarı registrdə səslənən gözəl xalq mahnısı "Qəmərım" bu başlanğıca xüsusi mahnıvarilik və oynaq-lıq gətirmiş olur.

Silsiləlikdən imtina edən bəstəkarın birhissəli yığcam əsərində lirik başlanğıc xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Xalq mahnı-sını maraqlı şəkildə sonata forması daxilində inkişaf etdirir. Şübhəsiz bu əsər xoş təsir bağışlayır və bəstəkarın üslubuna xas olan bir sıra vacib xüsusiyyətləri tam aşkar edir.

Konsertin giriş mövzusu kimi "Qəmərım" xalq mahnısı çıxış edir (C-dur) və konsert solistin ifası ilə başlayır. Instru-mental konsertlərin birinci hissəsi üçün səciyyəvi olan sonata-simfonik silsilə-nin ekspozisiyası ənənəvi şəkildə təqdim olunmuşdur. Ekspozisiyanın iki əsas mövzusu olan əsas və köməkçi partiyalar bir-biri ilə təzad üzərində qurulmuşdur.

Belə ki, şən, gümrəh, enerjili əsas partiya (C-dur) sadə üçhissəli formada yazılmışdır. Onun orta hissəsi təzadlıdır və burada giriş mövzusunun elementlərinin xırdalıqlarını görmək olur.

Sonata formasının köməkçi mövzusu isə lirik, zərif xarakterdə təqdim olunur. Qeyd edək ki, əsas və köməkçi mövzu arasında bəstəkar muğam intonasiyalarını xatırladan bağlayıcı mövzudan istifadə edir. Əsas partiyanın enerjili hərəkəti birbaşa bağlayıcı mövzunun sakit səslənən mövzu-suna keçir.

Köməkçi mövzu da sadə üçhissəli for-mada yazılmışdır (a+b+a). Kənar hissələr sakit, donmuş səslənmələri ilə, orta hissə isə emosional əhval-ruhiyyəsi ilə seçilir.

Beləliklə, Azər Dadaşov ekspozisiyanın iki vacib mövzusunı təqdim edir və tələb olunan mövzu-obraz təzadlığını birinci hissədə göstərmiş olur.

Məlumdur ki, konsert janrında sona-ta formasının işlənməsi böyük əhəmiyyət kəsb etmir, təqdim olunmuş konsertdə də bunun təsdiqini görmək mümkündür. Çox da geniş olmayan işlənmə bölməsində əsasən köməkçi partiyanın elementlərini eşitmək olar. Bəstəkar işlənmə bölməsində motiv işlənmə prinsipindən istifadə edir.

Azər Dadaşov bu əsərində geniş mə-nada müasir musiqidə ənənəvilik məsələ-sinə öz mövqeyini açıqlayır. Tam əmin-likə demək olar ki, bəstəkar ümumiyyətlə müxtəlif ənənələrlə sıx bağlıdır. Maraqlıdır ki, bəstəkar bu bağlılığı hər bir əsərində ay-dın göstərir.

Buna əlavə olaraq, onu da deməliyəm ki, bəstəkar Avropa və milli musiqi mədə-niyyətlərinin çox müxtəlif və zəngin olan ənənələrinə istinad edərək onlardan öz musiqisində geniş şəkildə yararlanır. Şü-bhəsiz ki, bəstəkar bu ənənələrə yaradıcı mövqedən yanaşaraq hər dəfə maraqlı nə-ticələrlə xarakterizə olunan əsərləri təqdim etmiş olur. Burada heç bir ənənə birbaşa çatdırılmır; bəstəkar onu əsərə təbii daxil edərək, onun vasitəsi ilə qarşısına qoyduğu məqsədi həll etməyə çalışır.

Məhz yaradıcı yanaşmanın hesabına Azər Dadaşovun musiqisində, hətta çox sadə görünən əsərlərində qeyri-adilik, ori-jinallıq özünü biruzə verir. Bunu fortepia-no və kamera orkestrini üçün yazılmış kon-sertin kompozisiyasında görmək olar.

Azər Dadaşovun fortepiano və kamera orkestrini üçün yazılmış konserti ilə tanış olduqda belə nəticəyə gəlicən ki, o, kom-pozisiya baxımından çox düşünülmüş, öl-çüb-biçilmiş və tamamlanmışdır.

Əsərin özünəməxsusluğu şübhəsizdir və onu misal kimi təqdim etsək, məlum olacaq ki, A.Dadaşov musiqidə heç də asan yollar axtarmır. Böyük olmayan fortepiano və kamera orkestrini üçün yazılmış konserti sanki bir nəfəsə səsləndirir və bu təəssurat ən çox janrın maraqlı quruluşu və məntiqli inkişafı ilə izah oluna bilər.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, əsər birhissəli quruluşda yazılmış və burada bəstəkar güzgüli reprizli sonata forma-sından istifadə etmişdir. Solist və kamera orkestrinin aydın və dəqiq musiqi dili əsər boyu özünü biruzə verir. Konsertinin mü-şayiətini kamera orkestrinə həvalə edərək bəstəkar burada çox incə, zərif tembr imkanlarından istifadə edir, çünki, solo alət kimi təqdim olunmuş fortepiano-nun özü də yumşaq, şəffaf və yüksək registr-də daha çox istifadə olunur. Odur ki, bu-rada güclü və möhkəm səslənən orkestrə ehtiyac da yoxdur. Həmçinin konsertin əsas mövzu qayəsini təşkil edən "Qəmərım" xalq mahnısı birhissəli əsərdə xüsusi məna kəsb edir. Lirik başlanğıcı özündə əks etdirən bu mövzu əsəri həm açıq, həm də tamamlayır. Bununla da əsərin melo-dik istiqamətinin parlaq ifadəliliyi onu mahnıvariliyə daha da yaxınlaşdırır. Kon-sertin musiqisində xüsusi əhəmiyyət kəsb edən janrlılıq (mahnı, rəqs, tokkatalıq) onu daha da zənginləşdirir.

Minaxanım BABAYEVA,
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının
aspirantı, BMA-nın musiqi tarixi
kafedrasının müəllimi

Ədəbiyyat

1. A.Dadaşov. Forte-piano əsərləri. Bakı - 2009.
2. Л.Мазель. Строение музыкальных произведений. Москва. «Музыка» - 1979.
3. Л.Раабен. Советская камерно-инструментальная музыка. Ленинград - 1963.
4. В.Бобровский. Камерно-инструментальная музыка Д.Шостаковича. Москва - 1961.

Резюме

В статье, посвященной творчеству заслуженного деятеля искусств Азербайджана, композитору Азери Дадашеву, выявляются и обобщаются особенности концерта для фортепиано и камерного оркестра. В результате аналитического анализа, автор статьи выделяет ряд элементов, типичных в музыкальных произведениях А.Дадашова, созданных в камерном стиле, традиционные и новые возможности представленные в этом концерте.

Ключевые слова: камерная музыка, стиль, концерт, тематизм.

Summary

This article is dedicated to creativity of Honored Artist of Azerbaijan A. Dadashov. This article studies composer's concerto for piano and chamber orchestra, identifies and summarizes its features. As a result of the analytical analysis the author identifies a number of elements that are typical for chamber composer's style, its traditional and new features.

Key words: shamber music, style, concerto, thematizm.

Paytaxt səfası

Paytaxt, ya da bu sözün mənasını daha dərinləndirən anlamaq üçün hələ dilimizdə tam vətəndaşlıq hüququ almamış sinoniminə – başkənd kəlməsinə nəzər salmaq...

Baskənd – yeni bütün kəndlərin başı. Altşüurumuza boylandı desək, başda olmağı arzulayanların üz tutduğu mərkəz, özünü təsdiq etmək istəyənlərin can atdığı məkan. Amma bütün tədbirlər paytaxtdamı keçirməlidir? Hər kəs özünü baş kənddə təsdiqə can atmalıdır? Əcəba, öz ata-baba yurdumuzda, kiçik vətənimizdə baş sayılacaq nəsələr yoxmu? Təbii ki, var!

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin «2010-2014-cü illər üçün Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları» proqramı məmləkətimizin biri-birindən gözəl, maddi-mənəvi mədəniyyət xüsusiyyətləri ilə zəngin bölgələrimizə baş kənd olmaq səfasını yaşatdı. Bəlkə də belə demək daha düzgün olardı: bu proqram bölgələrimizə elə həmin bölgə əhalisinin o qədər də önəm vermədiyi, bir qədər unutduğu dəyərləri yada saldı, gündəmə çıxardı. Beş il ərzində Nazirliyin «2010-2014-cü illər üçün Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları» proqramı 15 rayonumuza növbə ilə «Əfsanələr paytaxtı», «Folklor paytaxtı», «Sənətkarlıq paytaxtı» olmaq imtiyazı verdi. Layihənin nəticələri quru statistika göstəricisi kimi bu rəqəmdə cəmləşdi: beşilliyin «Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları» 760-dək tədbir ilə tərixə yazıldı!

«Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları» layihəsinin ən önəmli cəhəti bu oldu ki, gerçəkləşən ideyaların bir çoxu ənənəyə çevrildi, üstəlik, bu ənənənin əhatəsi ölkə həddlərini aşaraq, beynəlxalq aləmə çıxdı. İlk dəfə Masallıda keçirilən folklor festivalı, Qubanın «Alma bayramı», Qəbələnin «Mürəbbə festivalı» Şəkinin «Şirniyyat festivalı», Balakənin «Folklor və turizm festivalı» da artıq bölgə və ölkə məcrasına sığmayan tədbirlərə çevrilir.

2015-ci ilin paytaxtları...

«Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları» layihəsini başa vurunca düşünlü ki, tamam, yoxsa davam?

Axı Azərbaycanın təbiəti kimi, maddi və qeyri-maddi mədəniyyəti də o qədər zəngindir ki, bütün bölgələrin mədəniyyət paytaxtı olmağa haqqı çatır.

Bu il martın əvvəlində Azərbaycan Xalça Muzeyində Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin yeni təsdiq edilmiş «Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları» proqramının davamı olaraq 2015-ci ilin



paytaxtlarının təqdimat mərasimi keçirildi. Yeni proqrama əsasən 2015-ci il üçün Şamaxı «Azərbaycanın Ədəbiyyat Paytaxtı», Qax isə «Azərbaycanın Milli Mətbəx Paytaxtı» elan olundu.

Avropadan gələn ənənə

Mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev təqdimat mərasimindəki çıxışında mədəniyyət paytaxtları ideyasının dünyada geniş yayılmış təcrübə olduğunu, son illər Avropanın, islam ölkələrinin, MDB ölkələrinin, türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı kimi nominasiyalar təsdiq edildiyini söylədi. Azərbaycan hər zaman mədəniyyətlərin, dinlərin, insanların bir-biri ilə yaxınlaşmasına böyük töhfə verib və bu gün də bu proses davam edir. Mədəniyyət paytaxtları anlayışını Azərbaycanda tətbiq etmək məqsədilə beş il öncə başlanan «Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları» layihəsi uğurla keçir. «Xalq Yaradıcılığı Paytaxtı» adını qazanmaq üçün böyük işlər görülür,



bu istiqamətdə bölgələr bir-biri ilə sağlam rəqabət aparır.

Bu dəfə mətbəx nominasiyası, ilk növbədə, bədnam qonşularımızın milli mətbəximizi mənimsəmək cəhdlərinə tutarlı cavabdır. Bundan başqa, milli mətbəx nümunələrinin yaşadılması və təbliği, həm də bölgələrin turizm imkanlarının genişləndirilməsi üçün əlavə fürsət yaradır. «Ədəbiyyat paytaxtı» nominasiyasının məqsədi isə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində özünəməxsus payı olan bölgələrdə ədəbi mühiti canlandırmaqdır.

Respublikanın ilk «Ədəbiyyat paytaxtı» kimi Şamaxının seçilməsi faktı yetərincə əlamətdardır. Axı Şirvanşahlar dövlətinin paytaxtı olmuş Şamaxı hələ qədim dövrlərdən Şərqi ədəbiyyat mərkəzlərindən biri kimi tanınıb və bu şöhrətini yüz illər boyu yaşadıb.

Beləcə, qəlbi Azərbaycan sevgisi ilə çırpınan, doğma məmləkətini daha yaxından tanımaq və tanımaq istəyənlərin 2015-ci ildə üz tutacağı, diqqətdə saxlayacağı məkanlar belədir: Ruhumuzu təzələmək üçün yolumuzu Şamaxıdan salaçaq, ağız dadımızı dəyişmək üçün isə Qaxa səfər edəcəyik.

Hər kəsin yolu açıq olsun! Şamaxını bir daha şeirin-sənətin baş kəndi kimi tanıdıb sevdirməli olanların da, löyün-löyün yeməklərin dadının ağızımızda qalması üçün bizi Qax tərəfə cəlb edəcək milli mətbəx bilicilərinin də!..



“Bölgələrdən paytaxta”

“Bölgələrdən paytaxta” adlı yeni layihə Bakı sakinlərini regionların sosial-iqtisadi inkişafı, zəngin mədəniyyəti, adət-ənənələri ilə mütəmadi tanış edir. Məqsəd Azərbaycan regionlarının mədəni irsini, folklorunu, adət-ənənələrini, mətbəx nümunələrini, turizm imkanlarını təbliğ etmək, sanki şəhəri bölgəyə, bölgəni də şəhərə tanıtmaktır.



Qəbələ

“Bölgələrdən paytaxta” layihəsinin növbəti tədbiri isə Qəbələyə həsr olundu. Bakı Şəhər Mədəniyyət və Turizm İdarəsi və Qəbələ Rayon Mədəniyyət və Turizm Şöbəsinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbir Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında baş tutdu. Qəbələ qədim tarixi, zəngin mədəniyyət nümunələri, əsrarəngiz təbiəti, keçmişin və müasirliyin vəhdəti, turizmi yüksək inkişaf səviyyəsi ilə fərqlənən bölgələrimizdən olduğunu bir daha sübut etdi.





Masallı

Layihənin ilk tədbir Bakı Şəhər Mədəniyyət və Turizm İdarəsinin və Masallı Rayon Mədəniyyət və Turizm Şöbəsinin təşkilatçılığı ilə Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrında reallaşmış.

Teatrın foyesində rayonun sosial-iqtisadi inkişafını, mədəni irsini, mətbəxini, dekorativ-tətbiqi sənət ustalarının əl işlərini, turizm potensialını əks etdirən stendlər qonaqlar tərəfindən maraqla qəşilənib. Yerli folklor kollektivlərin çıxışları şəhər və bölgə sakinlərinə zövq verib.





Milli geyimlərimiz

Azərbaycan Xalça Muzeyin ekspozisiyasından



Dəbi yaşatmaq, onu nəsildən-nəsilə ötürmək həm də keçmiş və gələcəyi yaşatmaq deməkdir. Bu gün dünyanın əksər ölkələrində xalqların etnik geyimləri müxtəlif üsullarla bərpa olunub podiumlara çıxarılır. Milli mövzular Azərbaycan moda cameəsinin tanınmış simalarından olan modelyer-dizayner, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Gülnarə Xəlilovanın yaradıcılığının leytmotivini təşkil edir.

Bu yaxınlarda Gülnarə xanımın moda gecəsində ziyafət paltarları ilə yanaşı milli geyimlər də əsil brend kimi təqdim olundu...



Gülnarə Xəlilova

“Bu kolleksiyam ən böyük sərvətimdir...”

– **Modelyer hər söhbətində mütləq ənənəvi geyimlərimizin üslublaşdırılaraq keçmişdən bu günümüze gətirilməsindən danışır.**

– 10 ildən artıqdır ki, peşəkar fəaliyyətimdə önəm verdikim əsas istiqamətlərdən biri də xalq yaradıcılığının etnoqrafik, tarixi və bədii xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq milli geyimlərin yaradılmasıdır. Milli kolleksiyamdan olan nümunələr Misirin İsgəndəriyyə kitabxanasında, İstanbulda Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzində, ABŞ-ın müxtəlif şəhərlərinin mədəniyyət mərkəzlərində ekspozisiyaları, xarici ölkələrin məşhur müğənnilərinin, aktyorlarının və ictimai xadimlərinin şəxsi kolleksiyalarını bəzəyir. Bu işlər eyni zamanda Türkiyənin tanınmış ictimai və dövlət xadimlərindən Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Abdulla Gülün, Ajda Pekan, Əmrəh Ərdoğan, Bə-

məkdən ötrü ən qiymətli mənbələrdən biridir və sabit etnik cəhətlərə malikdir. Milli geyimlərimiz Azərbaycanın müxtəlif tarixi mahal və şəhər sakinlərinin xüsusiyyətlərini aydın şəkildə göstərir. Fəxrlə söyləyə bilərəm ki, milli kolleksiyam mənim ən böyük sərvətimdir.

– **Milli geyimləri necə bərpa edirsiniz?**

– Mən milli geyimlərin tərtibatına yenilik gətirməyə çalışıram. Bununla da fərqli bir üslub yaranır. Milli geyimlər pasporta bənzəyir, xüsusi kəsimlər, rəng və ornamentlər xalqın onu əhatə edən dünya və insanlar haqqında əsas baxışlarını əks etdirir. Biz artıq XXI əsrdə yaşayırıq və daha çox milli geyimlərin stilizə olunmasına diqqət etməliyik. Yəni, geyimləri uyğunlaşdıraraq elə bərpa etmək olar ki, təkcə bay-



yazıt Öztürk, Soner Sarıkabadayı, Nurəddin Soydan, Əli Kırçay, Mustafa Ceceli, Mustafa Yıldızdoğan, Cemal Akın, Murat Dalkılıç, Yıldırım Mayruk, Barbaros Şansal kimi adamlarının şəxsi kolleksiyalarında var. Çox uzun inkişaf yolu keçən Azərbaycan milli geyimləri xalqın maddi-mənəvi məhsulu, sərvətidir. Ümumiyyətlə, geyimlər bir xalqın mədəniyyətini öyrən-

ramlarda deyil, həm də gündəlik həyatda onlardan istifadə etmək mümkün olsun. Bütün bunlar milli adət-ənənələri və etnik yaradıcılığı qoruyub inkişaf etdirmək, təbliğ etmək məqsədilə ölkədə **Milli Geyim Gününün təsis olunması** üçün zəmin yaradır.

– **Siz axı dəfələrlə ölkədə Milli Geyim Günü keçi-**

...Gözəllik
ondur,
doqquzu
dondur...

rilməsi təklifi ilə çıxış etmisiniz...

– Bəli, etnik yaradıcılığın təbliği, milli adət-ənənələrimizin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə ölkədə milli geyim gününün təsis olunması təklifini hələ 2006-cı ildə irəli sürmüşəm. Doğrudur, son vaxtlar bu istiqamətdə böyük işlər görülür. İnanıram ki, bu təklif tezliklə həyata keçəcək. Bu əlamətdar hadisəni respublikamızda, gələcəkdə isə beynəlxalq səviyyədə qeyd etmək üçün tanınmış azərbaycanlı qadınlardan birinin, məsələn, şairə Xurşid Banu Natəvan, Məshəti Gəncəvi, Heyran xanım, Aşıq Pəri və digərlərinin doğum gününə tə-

yin etmək olar. Düşünürəm ki, milli geyimlərin təqdimatı şeir və milli musiqi ifalarının müşayiəti ilə keçən böyük və əsrarəngiz bir bayram ola bilər. Digər tərəfdən, dünyanın bir çox ölkələrində Milli Geyim Gününə həsr olunmuş müxtəlif festivallar və karnavallar keçirilir ki, bunun da ölkənin turizm sənayəsinə şübhəsiz, çox böyük təsiri olardı. Belə bir hadisəni Azərbaycanda da müxtəlif müsabiqələr, festivallar, sərgilər, moda gecələri, şəhər küçələrində milli geyimli izdihamın iştirak etdiyi karnavalla keçirmək çox maraqlı olardı...

Mehparə SULTANOVA





Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Bizi burada izləyin!



mct.gov.az



bakuforum-icd.az



azerbaijan.travel



Azərbaycan Respublikasının
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

bakubookfair.com



nationalmuseum.az



azercarpetmuseum.az



virtualkarabakh.az



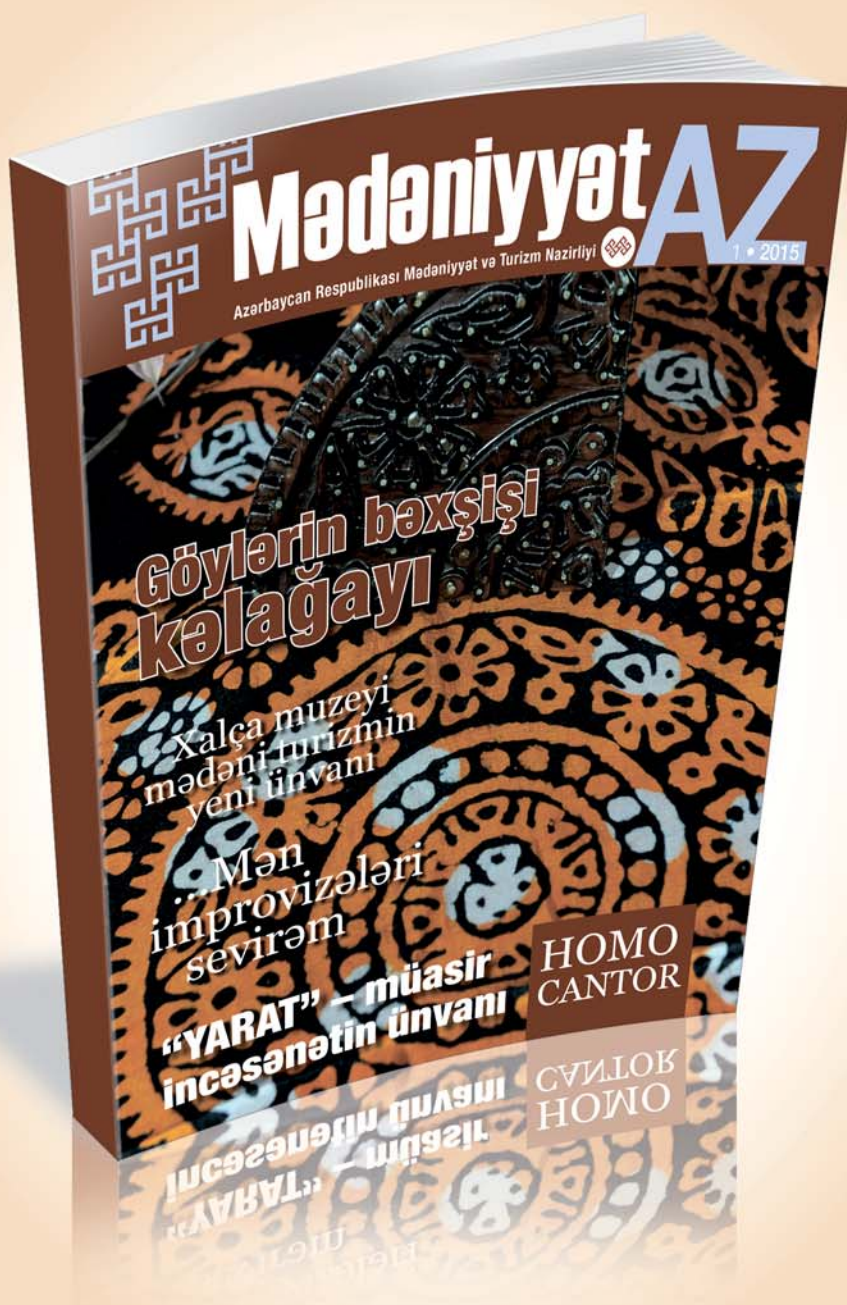
shahdag.az



gomap.az



Jurnalımızın yeni siması



AZƏRBAYCAN XALÇA MUZEYİ



Bakı ş., Mikayıl Useynov pr-ti, 28
Dənizkənarı Milli Park
Tel.: +99412 497 20 57
www.azcarpetmuseum.az